CULTUURHISTORISCHE INVENTARISATIE & WAARDENSTELLING

Binnenstad & Centrumschil Meppel

Vastgesteld

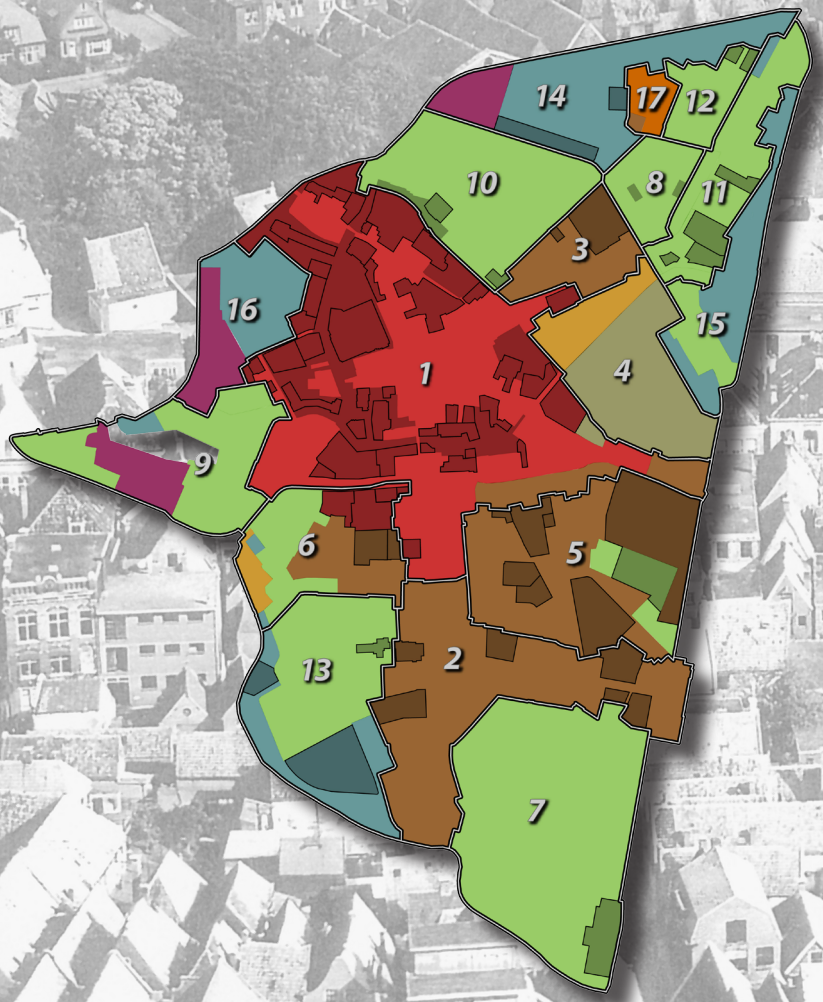

Algemene hoofdstukken

CULTUURHISTORISCHE INVENTARISATIE EN WAARDENSTELLING MEPPEL

Binnenstad & Centrumschil Meppel

1. Algemene hoofdstukken

Flexus AWC

2013

vastgesteld door de gemeenteraad op 24 april 2014

Colofon

Opdrachtgever:
Gemeente Meppel
dhr. ing. F. Smit, mevr. ing. A. van Koeverden

Uitvoering/Research:

Flexus Architectuur Welstand Cultuurhistorie
Provenierssingel 15A
3033 ED Rotterdam
www.flexusawc.nl

ir. Hugo J. van Velzen
drs. ing. Marcel R. van Winsen
ir. Rowin van der Leeden
Thijs van der Kooij
Lisa Mosch

Rotterdam, juli 2013

ISBN/EAN 978-94-91438-02-8
NUR 648

De cultuurhistorische inventarisatie en waardenstelling 'Meppel binnenstad en Centrumschil' bestaat uit vier hoofdstukken en is in twee boekwerken vormgegeven.

Achtergrondafbeelding kaft:
Luchtfoto van het centrum van Meppel, gemaakt tussen 1925 en 1967. <fotoarchief Stichting Oud Meppel>

Afbeelding vorige pagina:
Gemeenteraad, ca. 1948 - 1952. Bijeenkomst van de gemeenteraad in de raadszaal van het voormalige Stadhuis dat tussen Hoofdstraat en Akkerstraat was gesitueerd; tegenwoordig Kunsthuis De Secretarie. <fotoarchief Stichting Oud Meppel>

Voorwoord

De mensen die in de gemeente Meppel wonen zijn zeer tevreden en trots op hun stad, dorp of woonkern. Maar wat maakt Meppel nu zo aantrekkelijk? De antwoorden die je dan krijgt zijn heel divers, maar er zit ook een rode draad in: de cultuurhistorie.

De afgelopen jaren zijn we druk doende om die cultuurhistorie een gezicht te geven. Via de Binnenstadsvisie, Beeldkwaliteitsplannen of recent de Structuurvisie maken we onze cultuurhistorie concreet om die vervolgens te verankeren in bestemmingsplannen en beleidsvisies. Dat is verre van eenvoudig, want de cultuurhistorie zit niet alleen in het landschap, gebouwen, mooie straten of buurten, maar vooral ook in de inwoners zelf.

In gesprekken met bewoners, de historische verenigingen, Drents Archief en provinciale adviseurs zijn we al heel veel over onze gemeente te weten gekomen. Ik vind het een geweldig inspirerend proces. Wat ik als Meppeler gewoon vind, maakt mensen van buiten onze grenzen vaak laaiend enthousiast. Er is nog heel veel om trots op te zijn. En het nodigt uit om de lelijke plekken die we ook hebben, op een verantwoorde manier op te pakken.

Deze historische verkenning van onze binnenstad en centrumschil is een eerste aanzet tot een verdere verdieping van onze kennis over de cultuurhistorische waarden van onze gemeente. Het zegt niet alleen veel over onze gebouwen, straten en buurten, maar indirect ook hoe wij willen wonen en met elkaar samen willen leven.

In het jaar dat Meppel stil staat bij het feit dat we 200 jaar geleden stadsrechten kregen, wordt naast die stedelijke voorzieningen het dorpse karakter zeer gewaardeerd. Kleinschaligheid, naoberschap, geborgenheid, het elkaar nog kennen, het maakt allemaal onderdeel uit van de gemeente waarin we het prettig vinden om te leven.

Ik nodig u uit om deze verkenning aandachtig door te nemen. Het is een objectieve analyse en waardestelling van onze binnenstad en centrumschil. Net als ik zult u vaak verrast worden door de beschrijvingen van gebieden waar we als Meppelers als vertrouwd aan voorbij gaan. En natuurlijk hoor ik dan graag wat u ervan vindt en hoe u denkt dat we onze gemeente verder moeten ontwikkelen.

We spreken elkaar.

Ton Dohle,
wethouder ruimtelijke ordening

Legenda

12 Cultuurhistorische gebiedsindeling

Periodisering

- Tot 1850
- 1850-1911
- 1911-1945
- 1945-1970
- 1970-1990
- 1990-2011
- Bebouwing uit verschillende perioden
- Gebied in ontwikkeling (Het Vledder)

Gebieden

1. Historische binnenstad
2. Zuideinde, Stationsweg
3. Voorstraat, Woldstraat
4. Het Vledder
5. Koninginnebuurt, Brocades, Kraton
6. Weerdstraat, Oude Boazstraat e.o.
7. Wilhelminapark
8. Oude Indische buurt
9. Schuttevaerstraat, Concordiastraat
10. Indische buurt West
11. Comm. de Vos van Steenwijklaan
12. Zeeheldenbuurt Oost
13. Prinses Beatrixplantsoen
14. Jeruzalembuurt e.o.
15. Burgemeester Mackaystraat e.o.
16. 't Meugien, Prins Hendrikkade
17. Rechteren

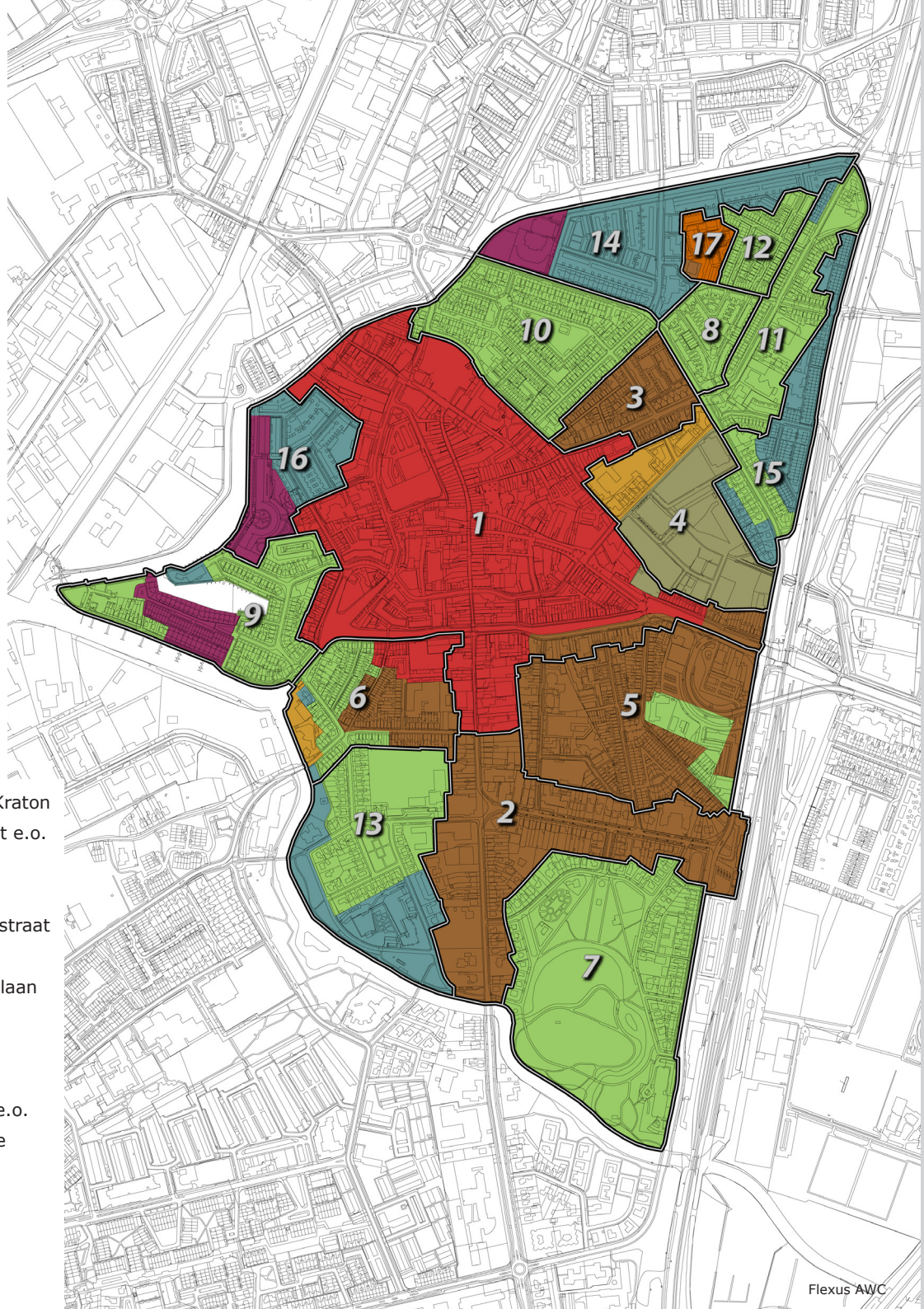

Gebiedsindeling en periodisering

De gebiedsbeschrijving van de Binnenstad en Centrumschil van Meppel is verdeeld over zeventien gebieden. De begrenzing van de historische binnenstad is gerelateerd aan de bebouwingsgrenzen van Meppel rond 1850. De overige zestien gebieden vormen de zogenaamde Centrumschil. De gebiedsindeling is het resultaat van een nauwkeurig onderzoek naar ruimtelijke, stedenbouwkundige en architectonische coherentie.

Deze opdeling loopt echter niet parallel met de periodisering van de totstandkoming van de verschillende gebieden. Dit komt doordat enkele gebieden die samen een ruimtelijke eenheid vormen in verschillende perioden tot stand kunnen zijn gekomen.

De kleuren geven de periodisering aan, terwijl de beschreven gebieden zijn weergegeven middels een grenslijn en nummering.

Leeswijzer

De cultuurhistorische verkenning 'Meppel Binnenstad en Centrumschil' bestaat uit twee delen: de zogenaamde 'Algemene hoofdstukken' (hoofdstuk 1 t/m 3 + bijlagen) en de 'Gebiedsbeschrijvingen' (hoofdstuk 4), waarvan de pagina's doorlopend genummerd zijn.

In **hoofdstuk 1** worden de achtergronden en de grondslagen van de cultuurhistorische verkenning kort uiteengezet: de achtergronden voor de opdracht, de uitgangspunten van het onderzoek, de doelstellingen, de aan de analyse ten grondslag liggende vooronderstellingen (de 'bril' waardoor een cultuurhistorisch waardevolle omgeving wordt geanalyseerd en gewaardeerd) en de methoden van onderzoek.

Hoofdstuk 2 is het samenvattende hoofdstuk voor de snelle lezer, waarin de cultuurhistorische kwaliteiten en waarden die geconstateerd zijn in hoofdstuk 4 op een algemene waarderingskaart in vier waarderingsschalen in beeld worden gebracht: gebieden van topkwaliteit, hoge kwaliteit, middenkwaliteit en basiskwaliteit. Deze cultuurhistorische waarderingskaart is dermate overkoepelend en belangrijk voor het beleid dat ervoor gekozen is om deze vooraan in het rapport een plek te geven.
Hoofdstuk 2 is ook het samenvattende beleidshoofdstuk van dit rapport. Vanuit de hier opgenomen 'kadertekst 1' met hierin het beleidskader dat gehanteerd wordt voor de verschillende gebieden wordt verwezen naar bijlage 2, waar een uitvoeringsdocument opgenomen is waarin de algemene ruimtelijke en cultuurhistorische beleidsaanbevelingen gegeven worden op vier deelaspecten: stedenbouw, openbare ruimte, bebouwing/architectuur en instrumenten (= hoe de bescherming van de cultuurhistorische en historisch-ruimtelijke waarden gestalte kan worden gegeven). Aanvullend op de algemene beleidsaanbevelingen per waarderingsniveau zijn aanvullende aanbevelingen geformuleerd per deelgebied, die te specifiek zijn om te worden ondergebracht onder de algemene aanbevelingen.

In **hoofdstuk 3** worden de vorm van de stad en de cultuurhistorisch van belang zijnde overkoepelende ruimtelijke aspecten beschreven die belangrijk zijn voor het ruimtelijk beleid op hoofdlijnen. Deze kennis kan immers niet gedestilleerd worden uit de gebiedsbeschrijvingen in hoofdstuk 4 die elk gebied op zichzelf behandelen. Tevens wordt in hoofdstuk 3 een zeer beknopt overzicht geboden van de algemene historisch-geografische, maatschappelijke, sociaal-economische en politieke factoren die ten grondslag hebben gelegen aan de ruimtelijke vorm van Meppel Binnenstad en Centrumschil als geheel. Ook dit op het overkoepelende schaalniveau.

In **hoofdstuk 4** worden de 17 gebieden waaruit de Binnenstad en de Centrumschil bestaan beschreven en geïllustreerd. Elke gebiedsbeschrijving bestaat uit een overzicht van de historische achtergronden van het gebied en een (historisch-)ruimtelijke analyse op de drie schaalniveaus stedenbouw, openbare ruimte en bebouwing/architectuur. Elke gebiedsbeschrijving wordt afgesloten met een cultuurhistorische waardering van het gebied en de verschillende deelaspecten daarin.

In de hoofdstukken zijn **kaderteksten** opgenomen die specifieke onderwerpen behandelen, danwel nader ingaan op de in het hoofdstuk behandelde materie.

Als aanvulling op de voorliggende cultuurhistorische verkenning is de cultuurhistorische verkenning 'Meppel Uitbreidingswijken en Buitengebied' opgesteld. Hierin wordt in hoofdstuk 3 de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de gemeente Meppel, inclusief haar landelijk gebied beschreven, als overkoepelende achtergrond voor de gebiedsbeschrijvingen uit beide cultuurhistorische verkenningen.

Inhoudsopgave

Deel 1 - Algemene hoofdstukken

Voorwoord **5**

Leeswijzer **7**

1 Inleiding **11**

1.1 Situatieschets en opgave 12
1.2 Definities, doelstellingen en uitgangspunten van onderzoek 12
1.2.1 Definities: wat zijn cultuurhistorische waarden? 12
1.2.2 Doelstellingen en focus van dit onderzoek 13
1.2.3 Uitgangspunten van onderzoek 14
1.2.4 Methoden van onderzoek 15

2 Cultuurhistorische waarden en aanbevelingen **17**

2.1 Cultuurhistorische hoofdstructuur van Meppel Binnenstad en Centrumschil, waardenkaart & aanbevelingen 19
2.2 *Gebieden van topkwaliteit* 19
2.3 *Gebieden van hoge kwaliteit* 20
2.4 *Gebieden van middenkwaliteit* 20
2.5 *Gebieden van basiskwaliteit* 21

Kadertekst 1: Beleidskader gebiedswaarderingen 22

3 Hoofdprincipes van de Binnenstad en Centrumschil **25**

3.1. Ruimtelijke karakteristieken van de Binnenstad en Centrumschil in kort bestek 27
3.1.1 De Binnenstad voor 1945 27
3.1.2 De Binnenstad na 1945 31
3.1.3 Centrumschil 33

3.2 Vormende determinanten van de stads-plattegrond en hun ruimtelijke resultanten 34
A Geomorfologie en natuurlijk landschap 34
B&C Prestedelijke ontginnings- en infrastructuur en agrarische verkavelingsstructuren 37
D (Pre)stedelijke en stadsvormende artefacten 41
E Ontworpen en autonome structuren & wet- en regelgeving 43
F Functionele en sociaal-economische structuren. 44

Kadertekst 2: De dynamische waterstructuur in en om Meppel 47
Kadertekst 3: Het Uitbreidingsplan van Meppel van stadsarchitect Monsma 57

Bijlagen **61**

Bijlage 1: Begrippenlijst 62

Bijlage 2: Uitvoeringsdocument 66

Deel 2 - Gebiedsbeschrijvingen

4 Gebiedsbeschrijvingen 87

4.1 Binnenstad
Inleiding 89
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 91
Ruimtelijke beschrijving en waardering 117
Kadertekst 4: De saneringslocaties nader beschreven 147
Kadertekst 5: Gesloten bouwblokken en historische binnenterreinen 159
Kadertekst 6: Hiërarchie openbare ruimten 163
Kadertekst 7: Pleinen 169
Kadertekst 8: Water 179
Kadertekst 9: Winkelpuien 187
Kadertekst 10: Historische diversiteit versus (post) moderne diversiteit 191
Kadertekst 11: Bouwhistorische verwachting 195

4.2 Zuideinde / Stationsweg
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 201
Ruimtelijke beschrijving en waardering 209

4.3 Voorstraat / Woldstraat
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 215
Ruimtelijke beschrijving en waardering 223

4.4 Het Vledder
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 231
Ruimtelijke beschrijving en waardering 241

4.5 Koninginnebuurt / Brocades / Kraton
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 247
Ruimtelijke beschrijving en waardering 261

4.6 Weerdstraat / Oude Boazstraat
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 269
Ruimtelijke beschrijving en waardering 281

4.7 Wilhelminapark
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 289
Kadertekst 12: Leonard Antonij Springer 295
Ruimtelijke beschrijving en waardering 297

4.8 Oude Indische buurt
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 303
Ruimtelijke beschrijving en waardering 307

4.9 Schuttevaerstraat/Concordiastraat
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 313
Ruimtelijke beschrijving en waardering 323

4.10 Indische buurt west
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 331
Ruimtelijke beschrijving en waardering 337

4.11 Commissaris de Vos van Steenwijklaan
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 343
Ruimtelijke beschrijving en waardering 349

4.12 Zeeheldenbuurt oost
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 357
Ruimtelijke beschrijving en waardering 361

4.13 Prinses Beatrixplantsoen
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 367
Ruimtelijke beschrijving en waardering 375

4.14 Jeruzalembuurt
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 381
Ruimtelijke beschrijving en waardering 391

4.15 Burgemeester Mackaystraat
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 401
Ruimtelijke beschrijving en waardering 409

4.16 't Meugien & Prins Hendrikkade
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 415
Ruimtelijke beschrijving en waardering 425

4.17 Rechteren
Ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische identiteit 431
Ruimtelijke beschrijving en waardering 435

Bijlage 1: Begrippenlijst 439

1

Inleiding

Binnenstad en Centrumschil

1.1 Situatieschets en opgave

De gemeente Meppel heeft medio 2011 cultuurhistorisch en ruimtelijk onderzoeks- en adviesbureau FlexusAWC uit Rotterdam gevraagd een onderzoek uit te voeren naar de cultuurhistorische waarden van Meppel Binnenstad en Centrumschil. Hiermee wordt invulling gegeven aan de nieuwe wetgeving zoals vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening, waarin is opgenomen dat gemeenten bij het maken van bestemmingsplannen rekening moeten houden met cultuurhistorische waarden. Dat kan natuurlijk alleen maar als ter voorbereiding op het bestemmingsplan deze waarden ook geïnventariseerd en geanalyseerd worden.
De onderzoeksresultaten worden in dit rapport gepresenteerd en zullen worden gebruikt als onderlegger voor de te actualiseren bestemmingsplannen en voor een aanscherping van het erfgoedbeleid. Tevens kan het als onderlegger dienen voor aanvullend instrumentarium om de cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteiten van de historische Binnenstad en de Centrumschil te versterken, zoals gericht beleid voor nieuwbouw in kwetsbaar historisch weefsel, of aanbevelingen voor een meer bij de cultuurhistorische kwaliteiten van een gebied passende openbare inrichting.
Dit rapport is voor de gemeentelijke diensten een werkdocument en zal tevens door de gemeenteraad worden vastgesteld als beleidsnota.

Maar deze studie is niet alleen bedoeld voor de gemeentelijke diensten. Aangezien de inwoners van Meppel de eerste belanghebbenden zijn bij een woon- en werkomgeving met een hoge ruimtelijke kwaliteit, waar cultuurhistorie een belangrijke bijdrage levert aan de identiteit van de stad, is deze studie evenzogoed bedoeld voor de Meppelers en geïnteresseerden in de stad en het landschap. Uiteindelijk zijn zíj het die de stad in eerste instantie vorm (moeten) geven en voor wie de kennis wat waardevol en karakteristiek is aan Meppel of wat juist niet, van groot belang is. Een juiste omgang met cultuurhistorie en díe ruimtelijke kwaliteiten die geworteld zijn in de specifieke geschiedenis van een plek, tilt een stad, dorp of landschap uit boven een 'nette' omgeving en geeft geschiedenis en identiteit, en dus diepgang aan een plek. Dit verhoogt niet alleen de belevingswaarde en het woongenot van een omgeving, maar ook de economische en recreatieve waarde.
Aangezien de cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteiten van veel buurten en wijken van Meppel hoog zijn, heeft de stad veel te verliezen. Een studie als deze moet bijdragen aan een beter begrip van de ruimtelijke essenties van deze plekken.

1.2 Definities, doelstellingen, uitgangspunten en methoden van onderzoek

1.2.1 Definities: wat zijn cultuurhistorische waarden?

Onder cultuurhistorische waarden van een gebied worden verstaan: de zichtbare en onzichtbare (bovengrondse én ondergrondse) historische objecten en structuren, die bepalend zijn voor de afleesbaarheid van de geschiedenis en/of een waardevolle bijdrage leveren aan het karakter en de identiteit van een gebied. Monumenten als kerken en historische boerderijen vertegenwoordigen evidente cultuurhistorische waarden, maar ook de historische 'morfologie', dat wil zeggen de historische vorm van een nederzetting of een landelijk gebied en díe histori-

sche elementen die de vorm bepalen, zijn van groot belang voor het in kaart brengen van het totaal aan cultuurhistorische waarden van een gebied.
Historische ontginnings- en verkavelingsstructuren, waterlopen, dijken, kades, stratenpatronen, historische perceelsindelingen en straatprofielen, de verhouding tussen onbebouwd en bebouwd erf, de karakteristieke plaatsing van gebouwen op het erf, het historische kappenlandschap, de architectuur van de individuele bebouwing, en bijvoorbeeld historische ontsluitingen maken onderdeel uit van de cultuurhistorische karakteristieken van een omgeving.
Ook de monumentale groenstructuren, bijvoorbeeld historische parken, tuinen en bomen, alsmede de ondergrondse (archeologische) objecten en structuren vormen onderdeel van de cultuurhistorische waarden van een omgeving.

Ouderdom én de mate waarin bepaalde objecten, ruimtelijke vormen en typologieën kenmerkend zijn voor een plek of voor de latere ontwikkeling van die plek spelen een belangrijke rol in de waardering. Doorgaans geldt: hoe ouder het object, structuur, bouwspoor of archeologisch artefact, hoe waardevoller. Maar dat wil niet zeggen dat minder oude gebouwen of structuren niet evenééns (zeer) waardevol kunnen zijn, bijvoorbeeld 19de eeuwse fabrieksgebouwen of naoorlogse wederopbouwarchitectuur. Hierbij spelen dan vaker de esthetiek van het object een rol, de zeldzaamheid of de constatering dat het object of structuur (bijvoorbeeld een park) een prominente rol heeft gespeeld in een karakteristieke periode van de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad, buurt of wijk.

1.2.2 Doelstellingen en focus van dit onderzoek

Deze cultuurhistorische analyse heeft zich vooral ten doel gesteld om cultuurhistorie én de ruimtelijke kwaliteiten en potenties van Meppel en zijn verschillende deelgebieden in samenhang met elkaar te onderzoeken, om zodoende gestalte te geven aan de op rijksniveau gewenste 'planologische monumentenzorg', dat wil zetten dat cultuurhistorie en monumentenzorg niet een geïsoleerd bestaan leiden naast ruimtelijke ordening, stedenbouw en welstand, maar dat ruimtelijke ordening en het sturen op ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde omgeving en het landelijke gebied geïntegreerd plaatsvindt met cultuurhistorie en monumentenzorg.
Niet het redden van enkele historische plekken en gebouwen temidden van een sterk transformerend en moderniserend landschap is het uitgangpunt, maar de nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen laten inspireren en gebruik laten maken van de geschiedenis van de plek.

Concreet gesteld is het daarom de hoofddoelstelling van deze analyse om de cultuurhistorische én de historisch-ruimtelijke karakteristieken van de Binnenstad en Centrumschil van Meppel naar boven te halen, teneinde hiermee ruimtelijke ontwikkelingen zó te kunnen sturen dat er rekening gehouden wordt met de historisch-ruimtelijke en cultuurhistorische waarden van de diverse buurten en wijken en deze waarden ook een inspiratie vormen voor nieuwe ontwikkelingen, ontwerpen en ingrepen.
De ruimtelijke vorm van de Binnenstad en Centrumschil en de geschiedenis ervan is dus de eerste focus van deze analyse en waardering. Hiervoor is gekozen omdat met deze specifieke kennis de sturingsmogelijkheden voor de gemeente bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in de kern van Meppel, zoals nieuwbouw of herstructurering van een gebied, worden vergroot. Bij nieuw- of verbouw in het centrum van

Meppel is het natuurlijk van belang om te weten welke monumenten daar staan en wat de geschiedenis is van de plek, maar voor de concrete ontwerp- en bouwopgave is het toch vooral de vraag wat de historisch-stedenbouwkundige structuur en de beeldbepalende historische karakteristieken van de architectuur zijn van deze plek, zodat hier rekening mee gehouden kan worden in het ontwerp.

Dat betekent dat in deze gebiedsgerichte benadering de historisch-ruimtelijke gebiedskwaliteiten het onderwerp van deze studie zijn en dat een bespreking en waardering van concrete historische objecten en artefacten – de monumenten, bouwhistorische en archeologische resten – niet wordt meegenomen in deze verkenning. In deze studie wordt in de tekst soms kort ingegaan op monumenten en karakteristieke panden en erven waar dit noodzakelijk wordt geacht, maar voor de uitvoerige omschrijving ervan en het gemeentelijk beleid verwijzen wij naar de documentatie en beschrijvingen van deze panden en het van toepassing zijnde objectgerichte monumentenbeleid met de Rijks- en Provinciale monumenten en naar de welstandsnota van de gemeente.
Ook archeologie komt in de studie niet aan bod. Voor de archeologische waarden verwijzen wij naar het gemeentelijk beleid en de van toepassing zijnde Archeologische beleids- & advieskaart.
Ook bouwhistorie is in het onderzoek voor deze verkenning niet meegenomen. In verband met de te verwachten hoge bouwhistorische waarden die zich bevinden in de panden in de Binnenstad, wordt in hoofdstuk 4, in kadertekst 11 van de gebiedsbeschrijving 'Binnenstad' hier niettemin kort aandacht aan besteed, en wordt in hoofdstuk 2 geadviseerd systematisch bouwhistorisch onderzoek te doen.

1.2.3 Uitgangspunten van onderzoek

De historische en wetenschappelijke waarden van historische elementen en structuren en hun ruimtelijk-visuele kwaliteiten op zichzelf en in samenhang met elkaar zijn de uitgangspunten geweest bij de analyse en waardering van de cultuurhistorische waarden. Voor alle vooroorlogse gebieden wordt hierbij de nadruk gelegd op de elementen en karakteristieken uit de gehele periode van de Middeleeuwen tot de tweede helft van de 20ste eeuw. Voor de Binnenstad geldt dat vanaf het ontstaan van de eerste nederzetting in de Middeleeuwen tot aan de industriële bloei van Meppel rond het einde van de 19de - en begin 20ste eeuw de vormende krachten en de hieruit resulterende ruimtelijke en (stede-)bouwkundige principes in grote lijnen consistent en samenhangend zijn geweest (maar wel dynamisch), die derhalve één bepaald stadstype in het leven hebben geroepen met heel specifieke kenmerken, die sterk afwijkt van wat in de perioden daarna aan stedelijke weefsels is verwezenlijkt.

Onder bepaalde cultuurhistorici leeft de opvatting dat de ontwikkeling van een historische nederzetting, een stad of dorp, nooit een afsluitend moment heeft gekend, en dus dat elke moderne ingreep in principe ook thuis hoort in een bepaald stads- of dorpstype, omdat continue ontwikkeling juist kenmerkend zou zijn voor steden en dorpen.
In dit onderzoek wordt de visie gehanteerd dat in een nederzetting van vóór de Industriële Revolutie de zogenaamde 'vormende determinanten' (díe maatschappelijke, politieke, economische, demografische en sociale krachten die de historische stad ruimtelijk hebben gevormd) één voor één en op verschillende tijdstippen, grofweg tussen 1850 en 1950, zijn afgesloten, en dat alle ruimtelijke ontwikkelin-

gen daarná weliswaar hebben plaatsgevonden op het grondgebied van een historische stad of dorp, maar niet behoren tot het type ervan. Dat houdt uitdrukkelijk niet in dat er geen ontwikkelingen meer kunnen worden toegestaan in historische steden of dorpen, maar wel dat – wanneer het de intentie is het historische stads- of dorpstype als zodanig herkenbaar en beleefbaar door te geven aan volgende generaties – het noodzakelijk is een verbond te sluiten tussen de cultuurhistorische waarden en ruimtelijk-historische karakteristieken van de stad of het dorp in kwestie en de noodzakelijke nieuwe ontwikkelingen en transformaties.

Voor preïndustrieel stedelijk weefsel, zoals in de Binnenstad, kan worden geconstateerd dat de ingrepen in het historisch weefsel vanaf het eind van de 19de eeuw, maar vooral vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw tot aan de dag van vandaag zich in veel gevallen moeizaam verhouden tot het samenspel van historische karakteristieken die de aanleiding zijn geweest voor de waardering van historisch stedelijk weefsel als een waardevol stuk cultuurhistorisch erfgoed. Door de transformaties uit de 20ste en 21ste eeuw te toetsen aan de in hoofdstuk 4 beschreven karakteristieken is het mogelijk deze ingrepen vanuit cultuurhistorisch en ruimtelijk-historisch oogpunt te waarderen. Dit heeft zijn weerslag gekregen op de cultuurhistorische waardenkaart in hoofdstuk 2 en de daar geformuleerde aanbevelingen.

1.2.4 Methoden van onderzoek

Voor deze analyse is gebruik gemaakt van een combinatie van veldonderzoek (opname van de verschillende gebieden), historisch-kartografisch onderzoek, onderzoek naar primaire bronnen (historisch fotomateriaal en historische gemeentelijke beleidsstukken en ruimtelijke plannen), hedendaagse gemeentelijke beleidsstukken (bestemmingsplannen, welstandsnota) en secundaire literatuur (historische onderzoeken). O.a. de boekwerken en onderzoeken die mede samengesteld zijn door de provinciaal historicus dr. M.A.W. Gerding waren hierbij een onmisbare hulp. Er is tevens gebruik gemaakt van websites, om ontbrekende informatie op te zoeken en in te vullen, waarbij de website van de Stichting Oud Meppel een onmisbare bron bleek te zijn. Veel oude foto's zijn door de Stichting ter beschikking gesteld ten behoeve van opname in deze verkenning.

Voor het onderzoek zijn ook verschillende archieven geraadpleegd. Het archief van de gemeente verschafte informatie over specifieke ruimtelijke plannen uit het verleden en over correspondentie van het college en stukken van de gemeenteraad. Ook het Drents Archief is bezocht om ruimtelijke plannen en documenten over de ruimtelijke ontwikkeling van Meppel naar boven te halen. Het Drents Plateau was zeer welwillend in het verschaffen van informatie over specifieke monumentale gebouwen en gebouwcomplexen. Wij bedanken drs. Marieke van der Heide hiervoor.

Bij de gebiedsanalyses is gebruik gemaakt van historische atlassen en van kaartmateriaal van het Kadaster, ontsloten via www.watwaswaar.nl. Dit betreft kadastrale minuutplannen, topografische militaire kaarten (bonnebladen) en topografische kaarten.

Waar mogelijk, is bij de foto's en illustraties de bron c.q. fotograaf/illustrator opgenomen. Foto's zonder bronvermelding zijn gemaakt door Flexus AWC in 2012. Het overzicht van de geraadpleegde literatuur is per hoofdstuk, onder het kopje 'Bronnen' opgenomen.

2

Cultuurhistorische waarden en aanbevelingen

Binnenstad en Centrumschil

Legenda

12 Cultuurhistorische gebiedsindeling

Waardering

- Topkwaliteit
- Hoge kwaliteit
- Middenkwaliteit
- Basiskwaliteit

Gebieden

1. Historische binnenstad
2. Zuideinde, Stationsweg
3. Voorstraat, Woldstraat
4. Het Vledder
5. Koninginnebuurt, Brocades, Kraton
6. Weerdstraat, Oude Boazstraat e.o.
7. Wilhelminapark
8. Oude Indische buurt
9. Schuttevaerstraat, Concordiastraat
10. Indische buurt West
11. Comm. de Vos van Steenwijklaan
12. Zeeheldenbuurt Oost
13. Prinses Beatrixplantsoen
14. Jeruzalembuurt e.o.
15. Burgemeester Mackaystraat e.o.
16. 't Meugien, Prins Hendrikkade
17. Rechteren

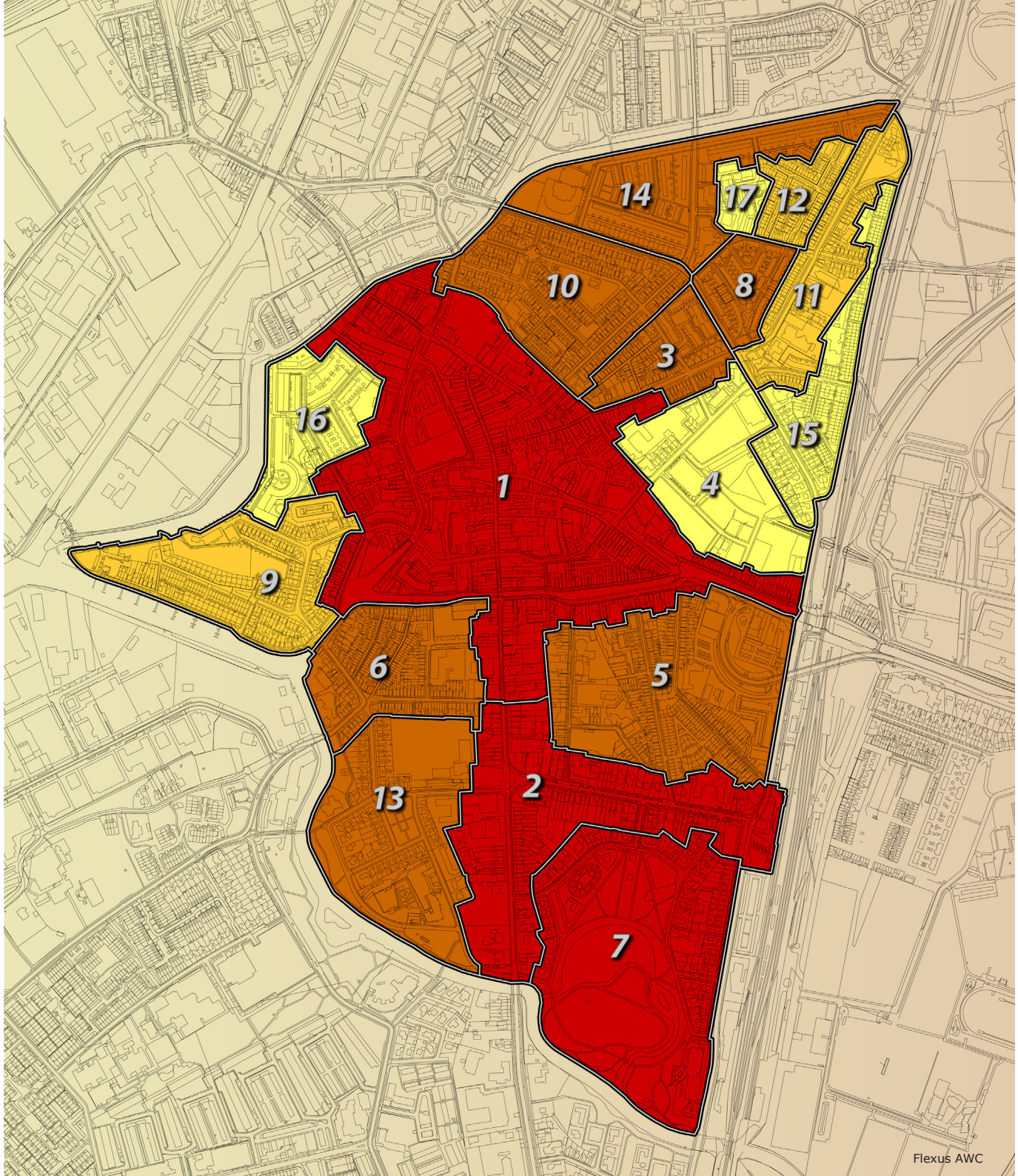

◀ *Cultuurhistorische waarderingskaart binnenstad en centrumschil <Flexus AWC>*

2.1 Cultuurhistorische hoofdstructuur van Meppel binnenstad en Centrumschil, waardenkaart & aanbevelingen

De cultuurhistorische waardering van de verschillende deelgebieden waar de Meppeler binnenstad en Centrumschil uit bestaat, zoals beschreven in hoofdstuk 4, is ingetekend op een samenvattende cultuurhistorische waarderingskaart. Samenvattend wil hier zeggen dat elk deelgebied als geheel is gewaardeerd, als somma van de verschillende aspecten waar cultuurhistorische kwaliteiten uit bestaan. Er worden vier waarderingsniveaus onderscheiden: top-, hoog-, midden- en basiskwaliteit. Deze waarderingsniveaus onderscheiden zich van elkaar op grond van de dichtheid van historische objecten en structuren, het historische en maatschappelijk belang ervan, de gaafheid en zeldzaamheid van de historische objecten en structuren, alsmede de gaafheid van het bebouwingsbeeld en de ruimtelijke kwaliteit ervan.

Wat betreft de niet-zichtbare cultuurhistorie: de archeologische waarden. Deze zijn niet meegenomen in de cultuurhistorische waardenkaart, die zich louter uitspreekt over de bovengrondse waarden. Ook een specifieke waardering van gebouwde objecten (monumentale en karakteristieke panden en openbare ruimte-elementen) ontbreekt, evenals bouwhistorie. Een bouwhistorische waardenkaart, zeker voor het gebied van de binnenstad, wordt sterk aanbevolen.

2.2 Gebieden van topkwaliteit

In deze categorie zijn gebieden opgenomen waar de cultuurhistorische en historisch-ruimtelijke karakteristieken, objecten en structuren op zichzelf en in samenhang met elkaar een buitengewone historische waarde vertegenwoordigen voor de (ontwikkelings) geschiedenis van Meppel, Drenthe of zelfs Nederland als geheel, een hoge ruimtelijke kwaliteit hebben, samenhangend zijn en waar de historie van de plek nog goed kan worden ervaren.
In het geval van de historische binnenstad zijn de ruimtelijke samenhang en de ruimtelijke kwaliteit sterk aangetast, maar is de betekenis van het gebied voor de geschiedenis van Meppel zó groot, en zijn de waarden van meerdere objecten en deelgebieden zo hoog, dat dit gebied toch ingedeeld is in de categorie topkwaliteit.

Het gaat om de volgende gebieden:
- Binnenstad (gebied 1)
- Zuideinde/Stationsweg (gebied 2)
- Wilhelminapark (gebied 7)

De bovenstaande waardering kent de beleidsmatige vertaling zoals weergegeven in het schema in kadertekst 1 op blz 22.

N.B. In gebied 1 (de Binnenstad) is de bovenstaande beleidsmatige vertaling van toepassing voor de gebieden waar het preïndustrieel stadsweefsel overwegend aanwezig is.
Zie 'hoofdstuk 4, gebiedsbeschrijving 1: Binnenstad' voor de kaart waarop de locaties aangegeven zijn waar het preïndustrieel stadsweefsel overwegend aanwezig is. Op deze kaart zijn ook de naoorlogse transformatiegebieden in de binnenstad te vinden.
Voor deze transformatiegebieden is specifiek ander beleid van toepassing. Hier geldt:
'Waar mogelijk, op de schaalniveaus stedenbouw, openbare ruimte, bebouwing (typologie, ontsluitingstypen, massaopbouw, hoofdvormen) en architectuur aansluiten op de historisch-ruimtelijke en

cultuurhistorische karakteristieken van het preïndustrieel stadsweefsel van de historische binnenstad. Een nauwkeurig opgestelde set van richtlijnen in de welstandsnota Meppel en de voorschriften van het bestemmingsplan zullen de ondergrens hierin bepalen.

Voor de concrete vertaling van de beleidsuitgangspunten, ook op het niveau van de gebieden specifiek, zie het uitvoeringsdocument in bijlage 2 van deze cultuurhistorische verkenning.

2.3 Gebieden van hoge kwaliteit

In deze categorie zijn gebieden opgenomen waar de cultuurhistorische en historisch-ruimtelijke karakteristieken, objecten en structuren op zichzelf en in samenhang met elkaar een aanmerkelijke historische waarde vertegenwoordigen voor de (ontwikkelings-) geschiedenis van Meppel of Drenthe, een redelijk hoge ruimtelijke kwaliteit hebben, nog grotendeels samenhangend zijn en waar de historie van de plek nog goed kan worden ervaren. Deze gebieden zijn van minder groot belang dan de gebieden van topkwaliteit, omdat de ontwikkelingsgeschiedenis minder specifiek is, de historische objecten en structuren minder uitzonderlijk en van een geringere ruimtelijke kwaliteit zijn, maar die niettemin toch nog altijd een prominente rol spelen in het historisch-ruimtelijk beeld van de stad als geheel.

Het gaat om de volgende gebieden:
- Voorstraat / Woldstraat (gebied 3)
- Koninginnebuurt (gebied 5)
- Weerdstraat e.o. (gebied 6)
- Oude Indische buurt (gebied 8)
- Indische buurt West (gebied 10)
- Prinses Beatrixplantsoen (gebied 13)
- Jeruzalembuurt (gebied 14)

De bovenstaande waardering kent de beleidsmatige vertaling zoals weergegeven in het schema in kadertekst 1 op blz 22.

Voor de concrete vertaling van de beleidsuitgangspunten, ook op het niveau van de gebieden specifiek, zie het uitvoeringsdocument in bijlage 2 van deze cultuurhistorische verkenning.

2.4 Gebieden van middenkwaliteit

In deze categorie is een aantal gebieden opgenomen waar de dichtheid aan cultuurhistorisch waardevolle elementen over het algemeen minder hoog en de waarde ervan minder groot zijn, omdat de kwaliteiten van het stedenbouwkundig ontwerp, de inrichting van de openbare ruimte en de uitwerking van de architectuur eerder een gemiddelde representeren, dan dat zij als bijzondere representanten van de ontstaansperiode kunnen worden gezien. In deze categorie vallen ook buurten waar de historisch-ruimtelijke kwaliteiten in meer of mindere mate door afwijkende of gebiedsvreemde ingrepen zijn aangetast. Deze buurten hebben daarentegen toch weer niet zó weinig historisch-ruimtelijke kwaliteiten, noch zijn de waarden dusdanig aangetast dat deze geen aanknopingspunten meer bieden voor behoud en herstel, dat de buurt een basisniveau zou moeten hebben.

Het gaat om de volgende gebieden:
- Schuttevaerstraat / Concordiastraat (gebied 9)
- Commissaris De Vos van Steenwijklaan

(gebied 11)
- Zeeheldenbuurt Oost (gebied 12)

De bovenstaande waardering kent de beleidsmatige vertaling zoals weergegeven in het schema in kadertekst 1 op blz 23.

Voor de concrete vertaling van de beleidsuitgangspunten, ook op het niveau van de gebieden specifiek, zie het uitvoeringsdocument in bijlage 2 van deze cultuurhistorische verkenning.

2.5 Gebieden van basiskwaliteit

In deze categorie is een aantal gebieden aangegeven waar geen of nauwelijks cultuurhistorische en historisch-ruimtelijke waarden voorkomen, of waar deze waarden in het bebouwingsbeeld of in de ruimtelijke structuur sterk zijn aangetast of vervangen door 'gebiedsvreemde' ingrepen.

Het betreft hier de volgende gebieden:
- Vledder (gebied 4)
- Burgemeester Mackaystraat en omgeving (gebied 15)
- 't Meugien (gebied 16)
- Rechteren (gebied 17)

De bovenstaande waardering kent de beleidsmatige vertaling zoals weergegeven in het schema in kadertekst 1 op blz 23.

Voor de concrete vertaling van de beleidsuitgangspunten, ook op het niveau van de gebieden specifiek, zie het uitvoeringsdocument in bijlage 2 van deze cultuurhistorische verkenning.

Kadertekst 1
Beleidskader gebiedswaarderingen

	Aanbeveling	Topkwaliteit	Hoge kwaliteit
1	**Het ruimtelijk beleid van de historisch-ruimtelijke en cultuurhistorische karakteristieken, op het niveau van de gebieden als geheel, de waardevolle ensembles, objecten en structuren in deze gebieden is primair gericht op:**	Bescherming, behoud en herstel	Bescherming, behoud en herstel
2	**Voor de verschillende deelgebieden kan apart beleid ontwikkeld worden:**	Ja	Ja
3	**Bij een verstoring van de als waardevol aangegeven gebieden, ensembles, objecten en structuren wordt gestreefd naar:**	Herstel historisch-ruimtelijke karakteristieken.	Herstel historisch-ruimtelijke karakteristieken op de waardevolle locaties; interpretatie van de historisch-ruimtelijke karakteristieken op de vanuit cultuurhistorische oogpunt minder waardevolle locaties.
4	**Het ruimtelijk instrumentarium (bestemmingsplannen, welstandsnota, monumentenbeleid) wordt ingezet op een wijze waarbij alle schaalniveaus (stedenbouw, openbare ruimte, bebouwing (typologie, ontsluitingstypen, massaopbouw, hoofdvormen)) in nauwe samenhang met elkaar beschouwd worden:**	Maximaal gericht op bescherming, behoud en herstel, op alle schaalniveaus.	Gericht op bescherming, behoud en herstel, op alle schaalniveaus.
5	**Vormgeving nieuwe architectuur:**	In sterke samenhang met de omgeving.	In sterke samenhang met de omgeving. Wanneer er sprake is van een bijzondere, stedelijke functie, of de locatie zich op een perifere locatie in het gebied bevindt, of de locatie een afwijkende geschiedenis heeft, is een meer eigenzinnige architectuur mogelijk.
6	**Voorzijde en achterzijde van de stedelijke ruimten, structuren en objecten:**	Vormgeving van beide zijden is cultuurhistorisch van belang. Aan beide zijden in gelijke mate rekening houden met, en aansluiten op historisch-ruimtelijke karakteristieken.	Vormgeving van de achterzijde is cultuurhistorisch minder van belang dan de voorzijde, maar blijft een punt van aandacht.
7	**Aanvullende mogelijkheden op de mogelijkheden binnen het vergunningsvrij bouwen (voor aanbouwen, bijgebouwen, opbouwen, dakkapellen en gevelwijzigingen):**	Niet of zeer beperkt.	Aanvullende mogelijkheden indien rekening gehouden wordt met de historisch-ruimtelijke karakteristieken van de omgeving.
8	**Beleidshorizon (per oktober 2012):**	Actualisatie en uitbreiding van monumenten- en stadsbeeldbeleid is gewenst. Voor afwijkingen van het bestemmingsplan (binnen- en buitenplans) worden op bescherming, behoud en herstel gespecificeerde beleidsregels ontworpen.	Actualisatie en uitbreiding van monumenten- en stadsbeeldbeleid is gewenst. Voor afwijkingen van het bestemmingsplan (binnen- en buitenplans) worden op bescherming, behoud en herstel gespecificeerde beleidsregels ontworpen.
9	**Uitwerking beleid:**	Zie bijlage 2 van deze CHV.	Zie bijlage 2 van deze CHV.

	Aanbeveling	Middenkwaliteit	Basiskwaliteit
1	**Het ruimtelijk beleid van de historisch-ruimtelijke en cultuurhistorische karakteristieken, op het niveau van de gebieden als geheel, de waardevolle ensembles, objecten en structuren in deze gebieden is primair gericht op:**	Behoud	Behoud, met mogelijkheden voor transformatie.
2	**Voor de verschillende deelgebieden kan apart beleid ontwikkeld worden:**	Ja	Ja
3	**Bij een verstoring van de als waardevol aangegeven gebieden, ensembles, objecten en structuren wordt gestreefd naar:**	Ruimte voor ontwikkeling met oog voor de essenties van de historisch-ruimtelijke karakteristieken en het verhaal van de plek.	Cultuurhistorische elementen gebruiken als ankerpunt bij nieuwe ontwerpen.
4	**Het ruimtelijk instrumentarium (bestemmingsplannen, welstandsnota, monumentenbeleid) wordt ingezet op een wijze waarbij alle schaalniveaus (stedenbouw, openbare ruimte, bebouwing (typologie, ontsluitingstypen, massaopbouw, hoofdvormen)) in nauwe samenhang met elkaar beschouwd worden:**	Gericht op regulier beleid/instandhouding met flexibliteit voor kleine aanpassingen; behoud voor wat betreft de historisch-ruimtelijke kernkarakteristieken en de waardevolle ensembles, objecten en structuren.	Gericht op regulier beleid, met ruimte voor transformaties.
5	**Vormgeving nieuwe architectuur:**	In samenhang met de omgeving op hoofdlijnen. Wanneer er sprake is van een bijzondere, stedelijke functie, of de locatie zich op een perifere locatie in het gebied bevindt, of de locatie een afwijkende geschiedenis heeft, is een eigenzinnige architectuur mogelijk.	De noodzaak tot samenhang met de omgeving dient per geval bekeken te worden.
6	**Voorzijde en achterzijde van de stedelijke ruimten, structuren en objecten:**	Regulier planologische beleid tav voor- en achterzijde is van toepassing (aan de achterzijde minder sturing tav transformaties).	Regulier planologische beleid tav voor- en achterzijde is van toepassing (aan de achterzijde minder sturing tav transformaties).
7	**Aanvullende mogelijkheden op de mogelijkheden binnen het vergunningsvrij bouwen (voor aanbouwen, bijgebouwen, opbouwen, dakkapellen en gevelwijzigingen):**	Aanvullende mogelijkheden indien de historisch-ruimtelijke kernkwaliteiten niet worden aangetast.	Regulier planologisch beleid is van toepassing.
8	**Beleidshorizon (per oktober 2012):**	Actualisatie en uitbreiding van monumenten- en stadsbeeldbeleid is eventueel gewenst voor specifieke deelgebieden, ensembles, objecten en structuren.	Actualisatie en uitbreiding van monumenten- en stadsbeeldbeleid is eventueel gewenst voor specifieke objecten.
9	**Uitwerking beleid:**	Zie bijlage 2 van deze CHV.	Zie bijlage 2 van deze CHV.

3

Hoofdprincipes van de Binnenstad en Centrumschil

◀ *Meppeler Sluis, foto gemaakt rond 1900. Deze was aan de stadszijde toen voorzien van een draaibrug voor voetgangers. <fotoarchief Stichting Oud Meppel>*

Inleiding

Dit hoofdstuk verschaft een algemeen beeld van de voornaamste kwaliteiten en ruimtelijke basispatronen van de Binnenstad en de Centrumschil.
Er is sprake van twee globale analyses. In de eerste analyse in paragraaf 3.1. worden de historisch-ruimtelijke karakteristieken van de Binnenstad en de Centrumschil op de allergrootste hoofdlijnen beschreven. In de tweede analyse in paragraaf 3.2. wordt ingegaan op díe algemene factoren en processen die in de loop van de eeuwen de Binnenstad en Centrumschil ruimtelijk hebben vormgegeven (ook wel 'vormende determinanten' genoemd).

3.1. Ruimtelijke karakteristieken van de Binnenstad en Centrumschil in kort bestek.

De plattegrond van de Binnenstad en Centrumschil van Meppel is een samenstel van stadsweefsels die op hoofdlijnen dateren uit de periode vóór 1850 (de Binnenstad), alsmede van stadsuitbreidingen uit de periode 1830 - 1960 (de Centrumschil). Omdat beide slechts begrepen kunnen worden vanuit hun eigen ontstaansvoorwaarden, worden de Binnenstad en de Centrumschil in de onderstaande teksten apart beschreven. De Binnenstad heeft sterke wijzigingen ondergaan, zeker gedurende de periode na de Tweede Wereldoorlog. Vandaar dat er voor gekozen is ook hier een onderscheid te maken tussen de periode voor en na 1945.

Binnenstad

3.1.1 De Binnenstad voor 1945

De historische stadsvorm van Meppel is tot stand gekomen onder invloed van de agrarische kavel- en ontginningsstructuur, de oude landverbindingswegen en de vanouds aanwezige waterstructuur, maar ook als gevolg van bewust ingrijpen van het lokaal bestuur (zie voor een nauwkeuriger beschrijving, onder 3.2 'vormende determinanten').

De stedenbouwkundige structuur van de historische binnenstad van Meppel kende in tegenstelling tot veel andere Nederlandse historische steden van het lage land een zeer ingewikkeld samenspel van rationele regelmaat en 'landschappelijke' onregelmatigheid met een uiterst boeiend stedenbouwkundig patroon als gevolg.

De voornaamste historisch-ruimtelijke kenmerken van de historische binnenstad zijn c.q. waren:

1 De Binnenstad heeft meerdere kenmerken van een verstedelijkt dorp. De historische wegendriehoek en meerdere onregelmatige, gebogen en op de agrarische verkaveling en het slotenpatroon teruggaande perceelgrenzen wijzen hierop. Hiernaast zijn er regelmatige(r) verkavelingen uit de periode van de 17de – 19de eeuw aanwezig.

2 Er is daarbij sprake van een tot een gesloten stadsweefsel gegroeide lintstructuur, waarbij eenzijdige bebouwingsstroken en onvolledige (= niet aan alle kanten en op alle kavels dichtbebouwde) bouwblokken deel uitmaken van het stedelijk weefsel zonder dat dit leidt tot een 'open stadsstructuur'. Deze

Mallegat
Kruisweg
(latere Kruisstraat)
De Poele
Wildemanssteeg
(latere Woldstraat)
Kruisweg
(latere Hoofdstraat)
Wheem
Grote
Oeverstraat
Kerkplein
Ruinerwoldseweg
(latere Woldstraat)
Papensteeg
(latere Grote Kerkstraat)
latere
Grote Oever
latere Prinsenplein
(Olde) Aa
Vledderstraat
Hogetin
Maatkade
latere Prinsengracht
Havenstraat
Kleine Oever
Kerkhofsdiep
Sluisgracht
Latere
Keizersgracht
Wetering /
Hoogeveensevaart
Katteneinde
(latere hoofdstraat)
Brouwersstraat
Zuideinde
Nieuwe Markt
(latere Groenmarkt)
Meppelersluis
Zuideindigersloot
latere Weerdstraat
Reest

Arm-huis
Scheeps-timmerwerf
Kerk
Kerk-weg
Kerk-straat
Kerk-plein
Gereformeerde Kerk
Nieuwe Markt
de Waag
Kerk-straat
Kerk-straat
Kerk-straat

Structuurkaart Meppel

Water -en wegenstructuren 1832

- *Primaire structuur*
- *Secundaire structuur*
- *Secundaire structuur over privaat grondgebied*
- *Tertiaire structuur*
- *Tertiaire structuur over privaat grondgebied*
- *Marktplein gekoppeld aan primaire structuur*
- *Primaire waterstructuur*
- *Overige waterstructuren*
- *Contour historische binnenstad*

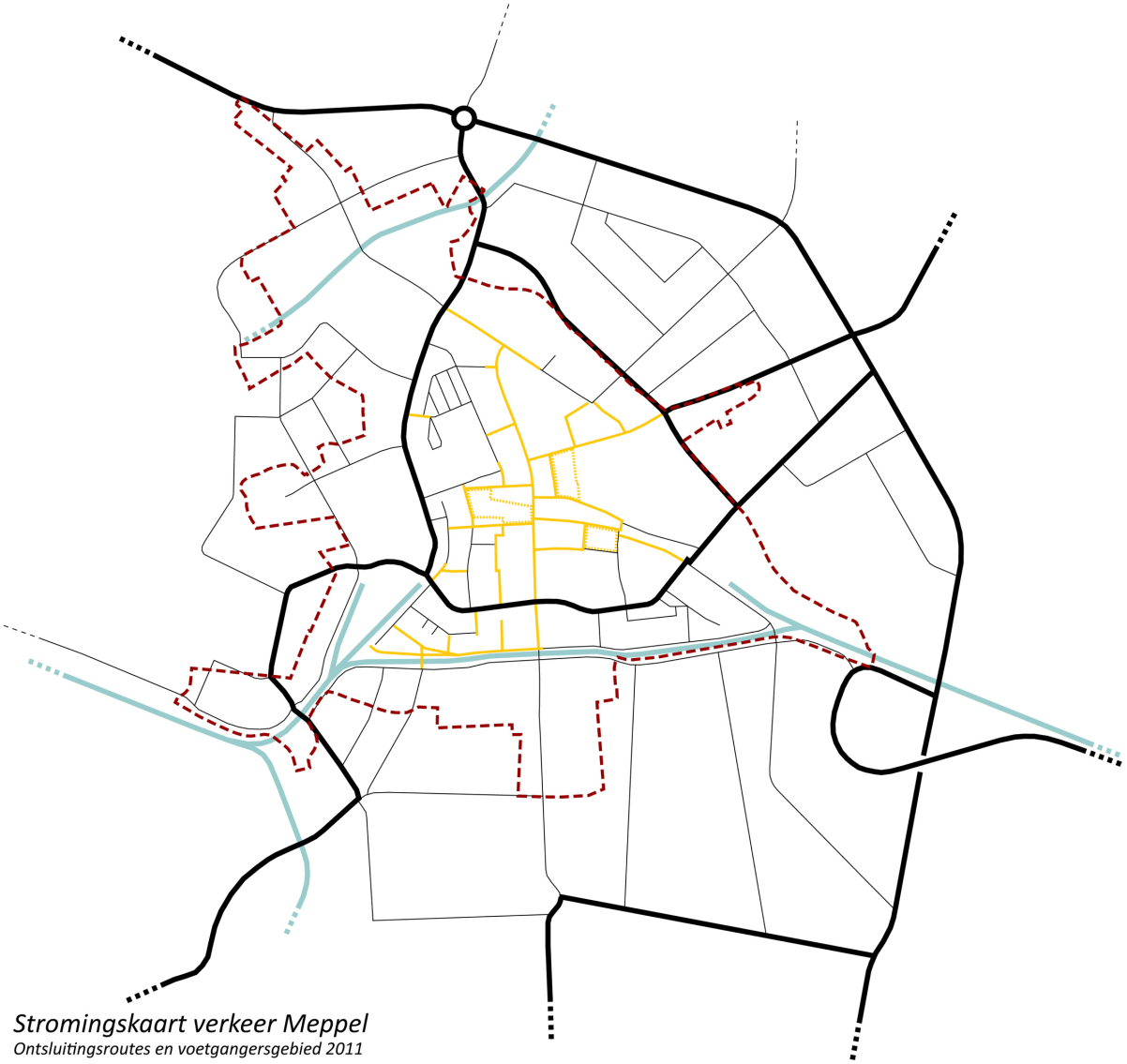

Stromingskaart verkeer Meppel

Ontsluitingsroutes en voetgangersgebied 2011

- *Primaire hoofdontsluitingsroute autoverkeer*
- *Secundaire ontsluitingsroute autoverkeer*
- *Voetgangersgebied*
- *Historisch plein*
- *Water*
- *Contour historische binnenstad*

◀ *Een weergave op hoofdlijnen van de structuur van wegen (primaire en secundaire structuur: straten/grachten, en tertiaire structuur: sloppen en stegen) in de historische binnenstad zoals aanwezig in 1823. Voor meer informatie over deze historische structuren, zie hoofdstuk 3, gebiedsbeschrijving binnenstad. <Flexus AWC>*

◀◀ *Een weergave op hoofdlijnen van de verkeersstructuur in de binnenstad en de Centrumschil zoals rond 2011 georganiseerd is. Duidelijk zichtbaar is de van de historische primaire, secundaire en tertiaire structuur afwijkende hierarchie die geintroduceerd is door de introductie van de auto en het autovrije voetgangersgebied in de binnenstad. <Flexus AWC>*

groei langs lintachtige structuren – typisch voor een verstedelijkt dorp – heeft vooral aan de randen van de oude historische (binnen)stad tot een niet-volledig dichtgegroeide stedelijke structuur geleid. Dit laatste houdt ook verband met het gegeven dat Meppel nooit omgeven is geweest met een tot sterke verdichting nopende verdedigingswal.

3 Er is sprake van een historisch stedelijk patroon dat uitsluitend bestaat uit een aaneenschakeling van individuele stadshuizen, elk individueel en direct ontsloten vanaf de straat, onderdak biedend aan één huishouden, waarbij incidenteel een bijzonder gebouw met een afwijkende niet-woonfunctie aan dit patroon van individuele stadshuizen accenten verleent, zonder dat er een sterk contrast met deze ''bulk'' aan stadshuizen ontstaat en zonder dat het systeem van (grotendeels) gesloten straatwanden doorbroken wordt.

Meer specifiek ingaand op de water- en wegenstructuur kan het volgende geconstateerd worden:

1 Door het noodzakelijkerwijs bouwen op hoger gelegen gronden in de directe nabijheid van dynamische iets lager gelegen veenstromen is een kavelstructuur ontstaan die niet één op één een relatie heeft met de structuur van het aanwezige water.
Mede als gevolg hiervan was er sprake van een hoofdstructuur van wegen die niet direct gekoppeld was aan het water, en waarbij de wegen het water soms eerder kruisten dan volgden.

2 Gevolg hiervan was dat het water op opvallend uiteenlopende wijze en met verschillende doorsnedeprofielen vervlochten was in het stadsweefsel. Relatief veel water grensde niet of slechts aan één kant aan een openbare kade.

De situering van de achterkanten van bebouwing in het water kwam hierbij regelmatig voor. Juist dit type resulteerde door zijn afwijking van het gewone straat- en grachtprofiel en zijn afwisseling met gebruikelijker waterprofielen in een grote mate van eigenheid en ruimtelijke spanning. Deze is ten gevolge van de dempingen in de 20ste eeuw niet meer ervaarbaar.

3 Hiernaast was er in het vooroorlogse Meppel relatief vaak sprake van krommingen en onregelmatigheden in het straat- en grachtenbeloop. Deze krommingen en onregelmatigheden zijn in het wegenbeloop en de kavelstructuur van de huidige binnenstadsplattegrond nog goed afleesbaar.

3.1.2 De Binnenstad na 1945

De originele structuur van de Binnenstad is nog herkenbaar aanwezig, maar deze heeft sterke wijzigingen ondergaan als gevolg van de dempingen van waterstructuren (dit overigens al in aanvang tijdens het Interbellum), sloop van bebouwing en de realisatie van een cityring c.q. binnenringweg in de periode na de Tweede Wereldoorlog. Vervolgens werd er een volledig nieuw en afwijkend stedenbouwkundig patroon gesuperponeerd over de oude structuur. Dit heeft op vier niveaus grote veranderingen teweeg gebracht, die afbreuk doet aan de historisch-ruimtelijke karakteristieken van het gebied:

1 Straatprofiel. Was de oude verkeersstructuur berekend op voetgangers, kar, rij- en praam, de nieuwe is ontworpen voor het gemotoriseerde

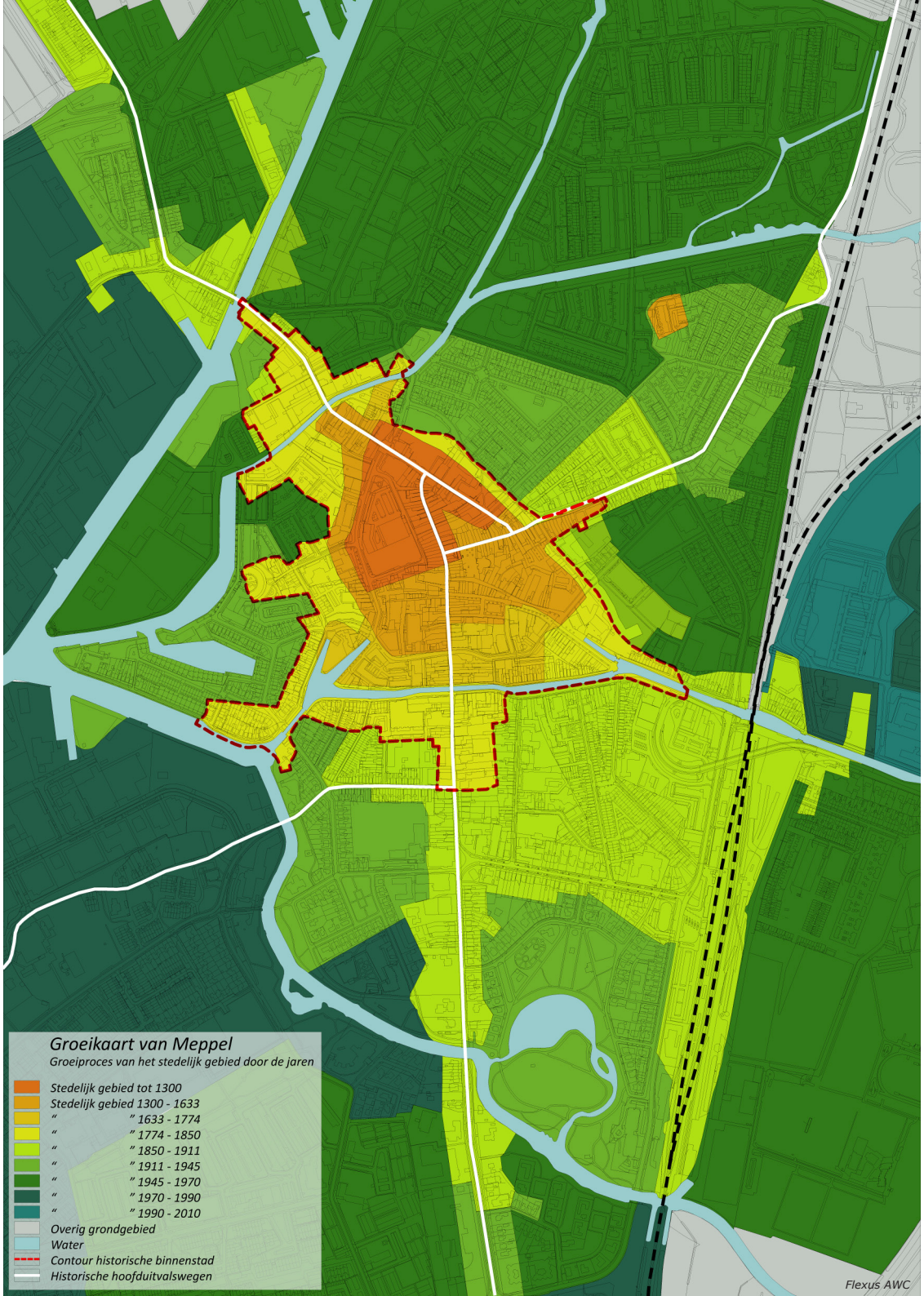
Groeikaart van Meppel
Groeiproces van het stedelijk gebied door de jaren
Stedelijk gebied tot 1300
Stedelijk gebied 1300 - 1633
" " 1633 - 1774
" " 1774 - 1850
" " 1850 - 1911
" " 1911 - 1945
" " 1945 - 1970
" " 1970 - 1990
" " 1990 - 2010
Overig grondgebied
Water
Contour historische binnenstad
Historische hoofduitvalswegen
Flexus AWC

◀ *Schematische groeikaart van Meppel, in rood de contourlijn van het (binnen)stadsgebied uit 1823. <Flexus AWC>*

verkeer, met bredere straatprofielen en een opdeling van verkeerssoorten, waardoor de ruimtelijke beslotenheid van het stadsweefsel op veel plaatsen verdwenen is.

2 Rooilijn. Het gebrek aan ruimtelijke beslotenheid wordt nog versterkt door het gegeven dat op sommige plaatsen geen sprake meer is van gesloten of semi-gesloten straatwanden, maar van een aaneenrijging van solitaire, sterk van elkaar in uitdrukking afwijkende objecten die niet in één rooilijn geplaatst zijn, waardoor een onrustig driedimensionaal totaalbeeld ontstaat.

3 Bouwblokstructuur. Naast deze verandering in straatprofiel en rooilijn is door de ligging van de cityring het vanzelfsprekende private karakter van de kern van de bouwblokken op veel plaatsen teniet gedaan en zijn hier openbare (parkeer)gebieden voor in de plaats gekomen, waardoor de beslotenheid en intimiteit van het achtergebied onder druk is komen te staan.

4 Bebouwing. Ook heeft er een sterke schaalvergroting plaatsgevonden door de nieuwe bebouwing. Was de oude kavelstructuur beperkt in breedte en hoogte, de nieuwe kavelbreedtes en gebouwhoogtes van kantoren en appartementsblokken overschrijden de historische maatvoeringen in aanzienlijke mate, waardoor de samenhang die de bebouwing voorheen vertoonde in sterke mate is aangetast.

3.1.3 Centrumschil

De Centrumschil wordt op hoofdlijnen gekenmerkt door:

1 Watercontour: De hoofdvorm van de Binnenstad en de Centrumschil is in de huidige situatie scherp begrensd. De grens wordt o.a. gevormd door de watercontour van Wold Aa, Mallegat, Nieuwe Haven en Meppeler Diep en Reest in het noorden, westen en zuiden.

2 Spoorlijnbegrenzing: de spoorlijn Zwolle – Leeuwarden vormt in het oosten de strakke begrenzing van het gebied.

3 Oude historische linten en uitvalswegen bepalen nog altijd de hoofdstructuur van de Centrumschil. Een enkele keer is daar een nieuwe hoofdstructuur aan toegevoegd, zoals de Stationsweg. De historische uitvalswegen zijn in Meppel niet altijd als zodanig helder van de achterliggende buurten en straten te onderscheiden; de ruimtelijke structuur is vaak niet wezenlijk anders.

4 Een stedenbouwkundige opzet en een bebouwingsbeeld voornamelijk uit de late-19de eeuw en de eerste decennia van de 20ste eeuw. Hierbij is sprake van individuele geschakelde stadswoningen (of minimaal gescheiden door een smal pad naar het achtergebied) in min of meer gesloten bouwblokken, villa's, twee onder één kappers en geschakelde rijenwoningen in meer halfopen bouwblokken.

5 Een duidelijk verschil noord – zuid. Wordt het zuidelijk gedeelte op hoofdlijnen gekenmerkt door een meer historische verkaveling, het westelijk en noordelijk deel bestaat voornamelijk uit tuinstadverkavelingen (rijenwoningen met voor- en achtertuin).

6 Binnenstad en Centrumschil gaan ruimtelijk heel geleidelijk en zonder grote ruimtelijke breuken

in elkaar over. Hierdoor vertonen de twee hoofdgebieden van deze studie onderling een sterke ruimtelijke samenhang. Ook in de Centrumschil domineert de woonfunctie, die ook hier grotendeels is georganiseerd in individuele – grote en kleine - panden voor één huishouden, elk individueel ontsloten vanaf de straat, maar niet altijd direct aan de straat. In afwijking van de Binnenstad zijn voorgebieden tussen bebouwing en straat in de vorm van stoepen of tuinen in de Centrumschil wel veel gebruikelijker met als gevolg een groener en meer residentieel ruimtelijk beeld.

8 Meer dan de Binnenstad, is de massa van individuele woonhuizen in de Centrumschil doorregen met bijzondere historische gebouwen in de vorm van fabrieken en grote institutionele functies uit het eind van de 19de en begin van de 20ste eeuw. Doorgaans zijn deze bijzondere functies aan de kant van de openbare ruimte stedenbouwkundig én architectonisch sterk met het omliggende weefsel verweven en vormen hiermee nauwelijks een contrast.

9 Ook de Centrumschil heeft in de naoorlogse periode ruimtelijke veranderingen doorstaan, maar is toch nog voor het grootste deel intact, dit in tegenstelling tot de Binnenstad waar grootschalige transformatieprocessen plaatsgevonden hebben.

3.2. Vormende determinanten van de stadsplattegrond en hun ruimtelijke resultanten

Om de stadsvorm van Meppel goed te kunnen begrijpen is een korte analyse noodzakelijk van de processen, factoren, (pre)stedelijke structuren en artefacten die over een lange tijd en op complexe wijze op elkaar hebben ingewerkt en een 'gelaagde' en unieke stadsplattegrond hebben achtergelaten: de zogenaamde 'vormende determinanten'.
Voor het ontstaan en de ontwikkeling van de stadsplattegrond zijn vooral de volgende vormdeterminanten van belang:

A geomorfologie en natuurlijk landschap
B prestedelijke ontginnings- en infrastructuur
C agrarische verkavelingsstructuren
D (pre)stedelijke en stadsvormende artefacten
E ontworpen en autonome structuren & wet- en regelgeving
F functionele en sociaal-economische structuren.

Deze vormdeterminanten worden in het onderstaande per onderdeel beknopt behandeld, waarbij -indien noodzakelijk- een onderscheid gemaakt wordt tussen de Binnenstad en de Centrumschil.

A Geomorfologie en natuurlijk landschap:

De fysische gesteldheid van de bodem.

In eerste instantie is de plattegrond van een historische stad terug te voeren op de kenmerken en gebruiksmogelijkheden van het onderliggende natuurlijke landschap.

Het natuurlijk landschap van Meppel en omgeving wordt om te beginnen gekenmerkt door een lage ligging direct aan de rand van het uitgestrekte Drents Plateau. Op de locatie van het huidige Meppel ligt een lage zandrug, in feite een lint van kleine zandeilandjes die dwars door de gemeente loopt, die wordt omsloten door pleistocene smeltwaterdalen die door de eeuwen heen zijn opgevuld met moerasveen. Diverse riviertjes liepen en lopen vanaf het Drents Plateau naar het waterrijke gebied van Meppel om vervolgens via het riviertje de Sethe (nu het Meppeler Diep) af te wateren op het Zwarte Water en de Zuiderzee, in de vroege Middeleeuwen Almere geheten.

De zandrug bestaat uit middelhoge (bij Oosterboer) en lage (bij Meppel) podzolgronden. In de stroomdalen van de Wold Aa, de Reest en het Meppeler Diep komen vanouds venige beekdalgronden voor. In het westen van de gemeente is sprake van niet uitgeveend laagveen op veenmosveen of zeggeveen. Ondanks de aanwezigheid van de zandrug varieert het reliëf van Meppel slechts gering (ca. 0,0 mtr tot 1,7 mtr N.A.P.). De hoogste gronden zijn gelegen in de omgeving van Oosterboer en de Rumt. Het betreft hier in hoofdzaak oude esgronden. De laagstgelegen delen zijn gesitueerd in het westelijke laagveengebied.

Wanneer we de kaart met de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente leggen naast de landschapskaart valt op dat de eerste bewoning zich zeker tot het begin van de zeventiende eeuw bevond op het zandige gedeelte van het grondpakket binnen de gemeente. Men hield eenvoudigweg de voeten graag droog. In een latere fase vond uitbreiding plaats op lager gelegen gedeelten van de gemeente, zoals het gebied rondom de Olde Aa (huidige Grote Oever).

De plaatsnaam Meppel

Meppel heeft haar ontstaan en ontwikkeling te danken aan het water. De etymologische betekenis van de naam Meppel lijkt, ofschoon deze niet geheel opgehelderd is, aan te sluiten op de waterrijkheid van de plek. Herkenbare elementen zijn maple, mapl, mapol, mappul, mapul-treo, mapeltreow, mapuld(e) = ahorn, esdoorn en lo = bos. Uit Mapuldr, Mapuldrin = esdoornen zou Mep(p)lin, Meplin, Meppel zijn ontstaan. Bij lo(o) moet men eerder denken aan natte, moerassige plaats, moerasweide. De naamgeving lijkt dus te wijzen op ‘de moerasweide met de esdoornen’

Bron
<http://www.encyclopediedrenthe.nl/Meppel>

Haakswolde
Dykhuizen
Eeluse Paradys
Oude Waart
Pey Sloot ou Olde Diep
Wold Aa R.
Recteren
MEPPEL
Eeluse
Robarte
De Vyk
Weetering
Eeluse
Feltkamp
Schiphorst
Hawyk Horst Chat.
Dykning
Princen Bosch
Deweide
Wold Aa
Limite entre Meppel et Ruinerwolde
Limite entre Meppel
Reest Riv.
Heesinge
Regert
Vekkers
Limite de Meppel
Pasmte d'Hiver

◀ *Kaart van Meppel met het gebied ten oosten hiervan. <Franse kaart 'O44 Meppel', 1811, vervaardigd door J.J.DeNayer>*

Natuurlijke waterwegen: natuurlijke grenzen en vormend voor de stadsplattegrond

De natuurlijke waterwegen in Meppel hebben een aanmerkelijke invloed gehad op de vorm van de stadsplattegrond. De natuurlijke wateren waren per definitie onregelmatig en op meerdere plekken gekromd. Dit is in de stadsplattegrond goed terug te vinden. Zo is de bochtige (Olde) Aa in de huidige Grote Oever en Eendrachtsstraat terug te vinden. Deze voormalige levensader van Meppel is bovendien bepalend geweest voor het gekromde stratenverloop ter linker en ter rechterzijde van het water, zoals de vorm van de Hagendwarsstraat en de Grote Oeverstraat en het Bleekerseiland laten zien (de eersten zijn beiden goed zichtbaar op de oude kadastrale minuutplannen maar ten gevolge van de naoorlogse saneringsoperatie niet meer aanwezig).

Ook de Reest, de Oude Vaart en in veel mindere mate de Wold Aa zijn bepalend geweest voor de stadsplattegrond, echter in een latere fase dan de wateren die door de Binnenstad stromen.
De grote landschappelijke waarde van de Reest heeft, in combinatie met de nabijheid van de chique Stationsweg, geresulteerd in de ontwikkeling van een recreatief stadspark gekoppeld aan een villapark.
De excentrische ligging van de Oude Vaart ten opzichte van de historische bebouwingskern is de reden dat deze belangrijke waterweg niet eerder dan in de 20ste eeuw betrokken is geraakt bij de ontwikkeling van de stadsplattegrond. De westelijke ligging van deze watergang in de nabijheid van het Meppeler Diep, in combinatie met de industriële opkomst van Meppel vanaf de tweede helft van de 19de eeuw is de reden geweest dat deze waterweg tot een belangrijke haven is ontwikkeld en het omliggende stedelijk weefsel een sterk gemengd karakter heeft gekregen, waar industrie en woningbouw door elkaar staan en meerdere incidentele stedenbouwkundige fragmenten tegen elkaar aan zijn geschoven.

De invloed van de Wold Aa op de stadsplattegrond is beperkt gebleven, omdat deze ten opzichte van de Binnenstad excentrisch gelegen was en bovendien in de jaren ´40 van de 20ste eeuw rechtgetrokken is. De Wold Aa vormt nu, als moderne singel, de noordelijke begrenzing van de Centrumschil. Voor meer informatie over de dynamische waterstructuur in en om Meppel, zie kadertekst 1: 'Dynamische waterstructuur' aan het einde van dit hoofdstuk.

B & C Prestedelijke ontginnings- en infrastructuur & agrarische verkavelingsstructuren

Vanzelfsprekend heeft de wisselwerking tussen de mens en het landschap een sterke rol gespeeld bij het ontstaan van de stadsplattegrond.
Wanneer we de Franse militaire kaarten uit de jaren '10 van de 19de eeuw bestuderen, dan valt op dat Meppel aan de westelijke rand ligt van een gebied met overwegend bouw- en weiland dat verdeeld is in individuele blokvormige verkavelingen omringd door houtwallen, en waarin verspreid in het landschap kleine groepen van boerderijen zijn gelegen. Dit natte gebied aan de zuidwestelijke rand van het hoger gelegen Drentse Plateau, waar vele riviertjes samenkwamen, werd veel later ontgonnen dan de hogere keileem- en dekzandlandschappen van het Drents Plateau, mede omdat het natte karakter nog versterkt werd door het feit dat zelfs de Zuiderzee hier nog zijn invloed deed gelden.

In tegenstelling tot de hogere gebieden van midden Drenthe, is hier de ontginning pas in de Volle Middeleeuwen van start gegaan, waarbij in het Reestdal door de boeren essen (es = gemeenschappelijk bewerkt omheind akkercomplex) werden aangelegd op de dekzandkoppen aan de flanken van het beekdal. De essen van midden Drenthe waren erg groot en gaven een heel dorp voedsel. Dat lag in het Reestdal anders. Daar waren de essen veel kleiner (hooguit 10 ha.) en ze lagen ook niet in de buurt van een dorp, maar van een klein gehucht, dat hooguit uit drie tot vijf boerderijen bestond. Men spreekt dan ook van esgehuchten. In tegenstelling tot de dorpen op het Drents Plateau is hier ook geen sprake van grote omwalde akkercomplexen temidden van onontgonnen wilde gronden en heidevelden, maar van kleine essen in een uitgebreid landschap van min of meer vierkante percelen weiland, die elk met een houtwal werden omringd en die niet werden samengevat in een grotere eenheid. De vele watertjes en beken zorgden voor de ontwatering.
De boerderijen in een dergelijk esgehucht hadden ruime erven en stonden op een afstand van elkaar, vaak onregelmatig ten opzichte van elkaar gepositioneerd. Vanuit verschillende kanten leidden paden of wegen naar het gehucht, die niet zelden in een driehoekige vorm bij elkaar kwamen.

Ook Meppel is vermoedelijk een van oorsprong in de Volle Middeleeuwen ontstaan esgehucht op een dekzandkop temidden van uitgestrekte natte landen. Rond ca. 1300 is hier sprake van zes erven: Evesingehus (Eefsinge), Anekingehus (Enekinge), Woltingehus (Woltinge), Severdingehus (Severdinge), Dincstadinchus (Dingstede) en Dincstadincvene (Dinxterveen). Hiervan vormden de eerste drie de eigenlijke kern van Meppel. Daarbij was er tevens sprake van een ridderhofstede Vledderinge, het latere Regteren.

Prestedelijke agrarische verbindingswegen en paden zijn ook nu nog in de plattegrond van Meppel aan te wijzen. De drie wegen (Kruisstraat, Woldstraat en Hoofdstraat) verbonden in de Volle of Late Middeleeuwen de prille nederzetting van Meppel met het omliggende gebied. De bebouwing langs deze wegen is geleidelijk verdicht tot een stedelijke structuur van gesloten bebouwingswanden. Niet alleen het netwerk van wegen, maar ook de agrarische verkavelingsstructuur is hierbij uiteindelijk bepalend geweest voor de stadsplattegrond (zie hierna).

Ook de huidige Commissaris de Vos van Steenwijklaan zowel als het Zuideinde, de Weerdstraat en de Molenstraat/Noordeinde, feitelijk liggend in het verlengde van de wegendriehoek, zijn prestedelijke uitvalswegen van de Middeleeuwse nederzetting Meppel. Ook deze oude wegen zijn sterk vormend geweest voor de tot in de 20ste eeuw ontwikkelde stadsplattegrond. Deze straten vormen sinds de stedelijke ontwikkeling de centrale ontsluitingsstructuren van de buurten die eromheen zijn ontwikkeld.

Kavels en erven: de historische binnenstad
Bij een nadere bestudering van de historische stadsplattegrond valt op dat in Meppel, in tegenstelling tot veel andere Nederlandse historische steden, veelvuldig sprake was en is van zeer onregelmatige en sterk van de context afwijkende kavels. Vooral kavels met afwijkende krommingen springen op de Kadastrale Minuut van 1823 sterk in het oog, zoals in het bouwblok tussen de Vledderstraat, de Woldstraat en de Grote Kerkstraat, maar ook in het bouwblok tussen de Hagenstraat en de Grote Akkerstraat en het

bouwblok tussen de Woldstraat en de Touwstraat. Deze afwijkende structuren werken dan vaak door in een hele bundel buurverkavelingen.

Ook komen er in enkele bouwblokken kavels naast elkaar voor die een identieke kromming hebben, die niet verklaard kan worden uit een richtingwijziging van de straat waar de kavels op zijn georiënteerd. Deze krommingen zijn naar alle waarschijnlijkheid terug te voeren op landschappelijke elementen of de agrarische verkaveling die hier als onderlegger gediend heeft voor het hierop zich ontwikkelende stedelijk weefsel. Mogelijk zijn de vele krommingen van de kavels terug te voeren op de watertjes en riviertjes die precies op deze natte, lage plek samenkwamen of ter afwatering zijn gegraven. Ook de forse diepte van vele kavels in sommige bouwblokken langs de randen van de toenmalige stad, zoals die ten westen van de Olde Aa, wijzen op een rechtstreekse link met de agrarische voorgeschiedenis van het terrein. In veel bouwblokken zijn de (zeer) diepe kavels tot in de 20ste eeuw als (moes)tuin of boomgaard gebruikt. Zeker het bouwblok tussen huidige Keizersgracht en Prinsenplein/Prinsengracht getuigt van dit gebruik.

Op een aantal locaties is een weg of straat gerealiseerd op de plek van oudere kavelscheidende sloten. De op de Kadastrale Minuut van 1823 getekende rondlopende sloot en de in het verlengde liggende weg ter plaatse van de huidige Grote Akkerstraat is hiervan een voorbeeld. Ook de op deze kaart getekende Stinksloot, gelegen ter plaatse van de huidige Brouwersstraat, zowel als de aan de overzijde van de Hoofdstraat in het verlengde van Brouwersstraat ter plaatse van de huidige Kromme Elleboog getekende waterloop, lijken te wijzen op een oudere agrarische kavelstructuur. De Poele is eveneens een oude agrarische sloot die geresulteerd heeft in een kromming en onregelmatigheid in de stadsplattegrond, en die in grote mate het beloop van de huidige Noteboomstraat bepaald heeft.

Maar lang niet alle verkavelingen in de historische stad van Meppel zijn onregelmatig. Langs de 17de en 18de eeuwse structuren, zoals de Zuideindigersloot, maar ook al langs delen van de 15de eeuwse Wetering, en zelfs in het bouwblok tussen het Katteneind (Hoofdstraat) en de Nieuwe Markt (Groenmarkt) of het bouwblok tussen de Kruisweg (Hoofdstraat) en de Wheem komen zeer regelmatige verkavelingen voor, met een vergelijkbare richting, breedte en diepte. Het is waarschijnlijk dat deze in één verkavelingsactie zijn ontstaan.

Op enkele plekken langs de hoofdwegen c.q. primaire structuren liggen de kavelgrenzen van tegenoverliggende percelen aan de beide zijden van de straat in elkaars verlengde. Dit is vaak een aanwijzing dat deze teruggaan op een (agrarische) verkaveling, waarover later de straat werd aangelegd. Zo zijn er percelen aan beide zijden van de Woldstraat die kunnen worden gezien als behorende tot één prestedelijke verkavelingseenheid.

Het valt voorts op dat de kavels die gekoppeld zijn aan het water gemiddeld iets kleiner en onregelmatiger zijn dan die gekoppeld zijn aan landwegen. Dat houdt verband met het gegeven dat achter het water vaak niet de hoofdwegen, maar secundaire structuren lopen (voor meer informatie aangaande de hiërarchie in de wegenstructuur, zie hoofdstuk 4, gebiedsbeschrijving 1, Binnenstad). Vooral langs de Grote Oeverstraat en de Hagendwarsstraat is dat goed te zien. Hier waren de kavels op meerdere plek-

Arm-huis
Scheeps-timmerwerf
Koren-Molen
Gereformeerde Kerk
Nieuwe Markt
Pel-Molen
Scheeps-timmerwerf
Zaag-Molen
Sectie B 1e Blad
Zuid Blad
Zomerdijk
STAPHORS
OVERYSS

◀ *Kadastrale minuut 1823 van Meppel met hierin weergegeven enkele 'landschappelijke' krommingen in de stedenbouwkundige layout <bewerking Flexus AWC>*

ken ook zeer klein, als gevolg van de vele sloppen met kleine arbeiderswoningen, die hier geconcentreerd voorkwamen. Deze zijn allemaal niet meer aanwezig ten gevolge van de saneringsoperatie uit de tweede helft van de 20ste eeuw.

Opvallend aan de oostzijde van de bebouwingskern zijn de grote ontspannen bouwblokken. Ook hier waren stegen aanwezig, maar van een heel ander type. De stegen ontsloten hier de - waarschijnlijk toen nog groene - kavels op de ruime binnenterreinen. Ook deze stegen zijn niet meer aanwezig.

De Centrumschil
Ook hier heeft de agrarische verkavelingsstructuur, zeker in de periode tot aan het Interbellum een beslissende rol gespeeld. De buurt Woldstraat/Voorstraat, en de Oude Indische buurt zijn nog binnen de oorspronkelijke agrarische verkavelingsstructuur gerealiseerd. Ook de richtingen van de deelverkavelingen in de Koninginnebuurt/Brocades en de Kraton volgen de verkavelingen die hier vanouds aanwezig waren (zie voor meer informatie hieromtrent de gebiedsbeschrijvingen van deze wijken in hoofdstuk 4). De hierna gerealiseerde buurten hebben een meer ontworpen stedenbouwkundige structuur. Tijdens het Interbellum was de wetgeving en politieke stemming zodanig gewijzigd dat er grootschaliger onteigeningen plaats konden vinden ten behoeve van stadsuitbreiding, waardoor de agrarische verkavelingsstructuur en de hiermee samenvallende eigendomsgrenzen minder bepalend werden.

D Prestedelijke en stadsvormende artefacten

Behalve het natuurlijke en agrarische landschap van vóór de ontwikkeling van de stad, zijn ook bepaalde gebouwen, complexen, of andere door de mens gemaakte structuren vormend geweest voor (delen) van de stadsplattegrond en de ruimtelijke opbouw. Dit zijn structuren (bijvoorbeeld grachten), gebouwen of complexen die een zodanige omvang of betekenis hebben voor de stad, dat deze een 'afdruk' op het omliggende weefsel hebben nagelaten.

Water
De in de Middeleeuwen gegraven Wetering is een lange periode (zeker tot aan het begin van de 17de eeuw) de begrenzing geweest voor de stadsgroei richting het zuiden, en is tevens bepalend geweest voor enkele aan het water parallelle structuren en vooral voor het ontstaan van twee centrale marktpleinen in de stad.
De Zuideindigersloot/Hoogeveense vaart (huidige Keizersgracht/Herengracht) vormde lange tijd de zuidbegrenzing van de stadskern. Aan het einde van de 19de en begin van de 20ste eeuw is hier sprake geweest van de transformatie van een water met asymmetrisch profiel (ene zijde straat, andere zijde overtuinen) naar één met een symmetrisch gracht-profiel. De 19de en vroeg 20ste uitleg van de Koninginnebuurt is haaks op dit water georiënteerd. De Zuideindigersloot is hiermee bepalend geweest voor de ruimtelijke layout van deze buurt.
Het Mallegat heeft geen nadrukkelijke invloed gehad op de stedelijke structuur ter plaatse. Als gevolg van haar ligging in de hoek van de stad waar de havenactiviteiten zich het sterkst ontwikkelden, is hier nooit een sterke stedenbouwkundige structuur ontwikkeld, waardoor meerdere sterke transformaties in de stedenbouwkundige structuur hebben kunnen plaatsvinden.

Spoorbaan

De aanleg van de spoorwegen in de periode 1867 - 1870 heeft zijn invloed gehad op de huidige stadsplattegrond. Als direct gevolg van de plaatsing van het stationsgebouw ontstond in het zuiden van de gemeente de representatieve Stationsstraat. Deze op het station gerichte as is bepalend geweest voor de stedelijke structuur ter weerszijden (Koninginnebuurt en Wilhelminapark).

Trambaan

In aansluiting op de spoorwegen functioneerden in de periode van globaal 1908 tot 1934 twee tramlijnen, waarvan met name de tramlijn Meppel – Hijkersmilde gevolgen voor de stadsplattegrond gehad heeft. Deze tramlijn, die oorspronkelijk met een wijde boog om de stad van station naar de Galgenkampsbrug over de Drentsche Hoofdvaart liep, heeft de noordbegrenzing van enkele stadsuitbreidingen bepaald en is uiteindelijk in het Uitbreidingsplan van gemeentearchitect Monsma uit 1928 de centrale ontsluitingsas geworden van de noordelijke stadsuitleg van de Centrumschil. Deze ontsluitingas is in 1934 middels de Burgemeester Knoppersbrug over de Hoogeveense Vaart met de evenwijdig aan de spoorbaan lopende Parallelweg gekoppeld, waardoor een noordwest-zuidoostroute ontstond buiten de Binnenstad om.

Wegen

De ontwikkeling van bepaalde gebieden binnen de Centrumschil is tevens sterk beïnvloed door eerder aangelegde weginfratructuur:

- Het zuidelijk deel van het Zuideinde betreft een verbindingsweg die als gevolg van de aanleg van de Staphorsterstraatweg naar Staphorst en Zwolle tot stand gekomen is. De straatweg functioneerde volledig in het jaar 1839. De langs de straatweg geleidelijk aangroeiende bebouwing vormde de eerste aanzet tot meer geplande stadsuitbreiding in het zuidelijk deel van de Centrumschil vanaf het midden van de negentiende eeuw.
- De Bekinkbaan werd op de locatie van het buurtje de Kraton gerealiseerd in de jaren ’70 van de 20ste eeuw. Deze hoofdverkeersbaan heeft de onderliggende historische lagen volledig vervangen. De nieuwe invullingen zijn sterk gerelateerd aan deze verkeersinfrastructuur.

Losse historische fragmenten

De havezate Vledderinghe was in oorsprong gelegen op een zandrug tussen moerassige gronden. Haar oorsprong ligt in ieder geval vóór 1414, en haar positie is medebepalend geweest voor de stadsplattegrond van het noordelijke deel van de centrumschil.
Tussen Vledderinghe, dat in latere tijden de benaming Rechteren droeg, en de historische bebouwingskern liep een pad, het zogenaamde Jufferenpad. Dit pad heeft een rol gespeeld bij de layout van de Voorstraatbuurt en de Indische Buurt West en de Oude Indische Buurt. Het tracé van het pad loopt nu precies op de ontmoeting van de achtererven van de bebouwing aan de Soembastraat met die aan de Voorstraat.
Rechteren zelf werd gedurende de 20ste eeuw omgevormd en uitgebouwd tot vleesfabriek en was in deze periode nog als historisch complex aanwezig tussen de vooroorlogse en naoorlogse stadsuitbreidingen van de Centrumschil. Eind jaren zeventig werd het complex aangekocht en met uitzondering van een villa gesloopt, waarna een bejaardenwoningcomplex met geheel eigen en afwijkende stedenbouwkundige structuur op de locatie gerealiseerd is.

E Ontworpen en autonome structuren & wet- en regelgeving

Hoewel vaak wordt verondersteld dat historische, en dan vooral middeleeuwse bebouwingskernen organisch gegroeid zijn met minimale regelgeving, is dat toch niet het geval. Er zijn wel degelijk straten planmatig aangelegd – maar ook was regelgeving op velerlei terreinen van het bouwen al in de 14de eeuw gemeengoed. Hierbij moet er een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen planmatig aangelegde straten en pleinen (in de zin van in één keer doelbewust ontworpen en gereguleerd bebouwd, onder overheidstoezicht) en regelgeving ('keuren') omtrent het bouwen.

Er kan van worden uitgegaan dat de oudste straten van Meppel organisch zijn gegroeid of op particulier initiatief zijn aangelegd en later gereguleerd door de overheid. Maar er zijn ook stegen en straten die min of meer planmatig tot stand zijn gekomen, als onderdeel van een stadsuitbreiding. Mogelijk is dit het geval bij de Wevershoek die gedurende de 17de eeuw tot stand kwam, waarvan in ieder geval de rechte rooilijnen en regelmatiger kavelstructuur op de kadastrale minuut van 1832 opvallen. De ruimtelijke verschillen tussen organisch gegroeide en planmatig aangelegde straten zijn echter lang niet altijd even evident. Beide typen waren vaak zo recht mogelijk, maar onregelmatigheden konden wel degelijk voorkomen.

Grofweg vanaf de 16de eeuw nam in Nederland de invloed van de overheid op de vorm van de stadsplattegrond toe, in het bijzonder ten aanzien van het rechttrekken van rooilijnen. Het is niet nader onderzocht, maar wel waarschijnlijk dat ook in Meppel dit proces van rooilijnregulatie heeft plaatsgevonden, zeker ter plaatse van de hoofdstraten.

Uit de literatuur zijn wel een aantal duidelijke gevallen van ingrijpen van het stadsbestuur uit de periode vóór 1850 bekend die betekenis gehad hebben voor de vormgeving van de historische (binnen)stad:

- De bebouwing ten westen van de (Olde) Aa, aan de Grote Oeverstraat zoals aanwezig tot globaal de vijftiger jaren van de 20ste eeuw en de noordbebouwing van het Bleekerseiland: deze zijn tot stand gekomen na het in 1622 door Meppel in erfpacht verkrijgen van een deel van de Domeinmaten (de uitgestrekte landerijen ten westen van de Olde Aa) van het Landschap Drenthe.
- De Putstoel: dit kleine pleintje op de kop van de Kruisweg gelegen bij de Hoge- of Holtenbrug over de Aa was het gevolg van een meningsverschil tussen het noordelijk en zuidelijk stadsdeel over de plaats waar markt gehouden werd. De Putstoel is in haar originele vorm niet meer aanwezig.
- De Wheeme: deze pastoriegrond is in 1796 door het gemeentebestuur geconfisceerd en omgevormd tot marktruimte. De markt werd vervolgens in 1863 vergroot.
- De Groenmarkt: in 1818 werd de Muzelaarshof (huidige Groenmarkt) in het gebied dat bekend stond als Wevershoek, van de Gereformeerde Kerk gehuurd en omgevormd tot marktruimte.
- Kerkplein/Hoge Tin: nog meer ruimte kwam voor de markt beschikbaar toen bij de nieuwe begrafeniswet van 1825 begraven in de kom van de gemeente verboden werd. Het kerkplein werd omgevormd tot marktruimte.
- De gracht ter plaatse van de Keizers- en Herengracht: deze is ontstaan halverwege de negen-

tiende eeuw in het verlengde van het omvormen van de Zuideindigersloot aldaar tot scheepvaartkanaal. Is de Keizersgracht op de kadastrale minuut van 1832 al zichtbaar, de Herengracht is in zijn huidige vorm pas veel later tot stand gekomen. Aan de Keizersgracht werden woningen teruggeplaatst in verband met de noodzaak de Zuideindigersloot te verbreden voor het kanaal.

In de periode na 1850 vonden met een aanloop in het begin van de 20ste eeuw dempingen plaats van belangrijke watergangen in de Binnenstad. Ter plaatse van deze watergangen zijn wegen gerealiseerd. In de periode vanaf de jaren ’50 van de 20ste eeuw tot in de jaren ’80 is een verkeersbinnenring ten behoeve van het autoverkeer in de Binnenstad gerealiseerd. Langs deze binnenring bevonden zich een groot aantal saneringslocaties. Op deze locaties is veel nieuwbouw gerealiseerd. Zie voor meer informatie over de saneringsoperatie, hoofdstuk 4, gebiedsbeschrijving 1: Binnenstad.

Planmatige aanleg van de Centrumschil

De Centrumschil is grotendeels, maar vooral vanaf de jaren ‘30 van de 20ste eeuw op basis van een planmatige aanleg tot stand gekomen. Tijdens het Interbellum was de wetgeving en politieke stemming zodanig gewijzigd dat er grootschaliger onteigeningen plaats konden vinden ten behoeve van stadsuitbreiding, waardoor de agrarische verkavelingsstructuur en de hiermee samenvallende eigendomsgrenzen minder bepalend werden. Voor de Centrumschil van Meppel zijn twee plannen bepalend geweest:

1. Het Uitbreidingsplan van gemeentearchitect Monsma, dat in 1928 door de gemeenteraad goedgekeurd werd, werd voor, tijdens en kort na de Tweede Wereldoorlog – met uitzondering van het meest noordelijke en het westelijke deel en delen van de geplande wijk Ezinge– uitgevoerd. Het plan van Monsma wordt nader toegelicht in kadertekst 3, aansluitend op dit hoofdstuk.

2. Het ‘Uitbreidingsplan in hoofdzaak Meppel’ dat zijn oorsprong had in 1943 en in 1958 bestendigd werd in het ´Plan in hoofdzaak Meppel´, kwam tot stand kwam met advisering van het adviesbureau van ir. Roosenburg te Den Haag. Met name het noordelijk gedeelte van de Centrumschil is tot stand gekomen op basis van dit Uitbreidingsplan. Een toelichting op dit plan is opgenomen in de Cultuurhistorische inventarisatie en waardenstelling Uitbreidingswijken en Buitengebied Meppel.

F Functionele en sociaal-economische structuren

De functionele en sociaal-economische patronen, dat wil zeggen de verdeling van (economische en maatschappelijke) functies en welvaart over de stad, is eveneens een bijzonder sturende factor in het ontstaan van de stadsplattegrond geweest.

De sociaal-economische patronen zijn in de historische Binnenstad en Centrumschil van Meppel vooral zichtbaar in de volgende stedelijke ruimten:

1. In de Hoofdstraat en de hier direct aan grenzende zijstraten bleef zeker tot ver in de 19de eeuw het welvarende gedeelte van de bevolking gehuisvest. Hier waren vanouds representatieve functies aanwezig: de kerk, de pastorie, het stadhuis. Later in de 19de eeuw werd hier bijvoorbeeld het politiebureau/kantongerecht gevestigd. Dit heeft zich voor

wat betreft de Hoofdstraat vertaald in een continue bebouwingswand en vrij hoge bebouwing.

2. Vanaf de 17de eeuw vond uitbreiding plaats aan de zuidoostzijde met de eenvoudige Weversshoek, met eenvoudige huisjes.

3. Vanaf de 19de eeuw ontstonden in het zuidelijk deel van de Centrumschil van de gemeente de welvarender woonwijken in de nabijheid van het station en het park. Aansluitend aan deze wijken ontstonden de wijken voor de kleine middenstand. In het noordelijk deel van de Centrumschil werden vanaf de jaren ’30 van de 20ste eeuw kleine middenstandswijken en sociale woningbouwbuurten gebouwd.

Wat betreft de verdeling van de verschillende functies over de stad en de daarmee verband hangende stedenbouwkundige structuren, kan het volgende worden opgemerkt:

1. De belangrijkste stedelijke functies (o.a. hoofdkerk, stadhuis, waag) bevonden zicn vanouds aan de Hoofdstraat en in de hiernaast liggende zijstraten en pleinen. Vanaf de 19de eeuw werden nieuwe representatieve functies vooral gevestigd in het zuidelijk gedeelte van de Centrumschil.

2. Grofweg vanaf de 17de eeuw ontstonden aan de westzijde van de stad de watergerelateerde nijverheidsfuncties. In 1832 bevonden zich bijvoorbeeld twee werven bij de samenkomst van de Zuideindigersloot en de (Olde) Aa (Stoombootkade en Harm Smeengekade). Een derde werf lag bij de samenkomst van het Mallegat en de Drentse Hoofdvaart). Van deze vroege nijverheidsstructuur is nu niet veel meer over; slechts de molens en havenbekkens getuigen hier nog van.

3. De meeste pakhuizen bevonden zich op percelen of aan straten die aansloten op een vaarweg (Aa, Wetering, Stinksloot). In 1832 was de situatie als volgt: enkele lagen aan de Kruisweg (Kruisstraat), de Paapensteeg (Grote Kerkstraat, Prinsenplein) en in de wijk die werd begrensd door de Stinksloot (Brouwersstraat), Katteneinde (Hoofdstraat), Kerkhofsdiep (Hogetin) en Aa (Kleine Oever). Bekend is dat de Olde Aa ter plaatse van de Grote Oeverstraat aan het einde van de 19de eeuw omzoomd was met graanpakhuizen.

4. De achtergebieden aan de waterstructuren riepen eigen functies op. De noordzijde van de huidige Keizersgracht ter plaatse van het huidige Zuideindigerpad, is bijvoorbeeld lange tijd achterzijde van de bebouwing aan de Stinksloot geweest. Bekend is dat op deze locatie vanaf 1776 tot 1956 een leerlooijerij gevestigd was.

5. In veel gevallen blijkt een etymologische duiding te kloppen en blijkt de naamgeving van een locatie iets te vertellen over een hier in het verleden gevestigde functie. Achter de huizen aan de zuidkant van het Bleekerseiland was bijvoorbeeld lange tijd een bleekveld aanwezig. Het schiereiland dankt hieraan zijn naam. Ook de naam Touwstraat (op de kadastrale minuut van 1832 Touwbaan genoemd) wijst op een eerder gevestigde functie. Hier was oorspronkelijk een lijnbaan (ook touwbaan genoemd) gevestigd. Deze hoek van de stad was trouwens ook bekend als Jodenhoek. Hier bevond zich de Joodse synagoge, het badhuis, de Joodse school. Van de gebouwen die herinneren aan de aanwezigheid van joodse burgers is er helaas geen meer over.

Waterstructuur van Meppel e.o.

Oorspronkelijke waterstructuur

Bron:
- *I Wegen en waterlopen rond 1600; Waterwegen rond Meppel| G.A. Coert, 1985*
- *II Topografische Militaire Kaart Meppel| W.B. Bunnik, 1851*
- *III Kadasterkaart Havelte, Drenthe, Sectie F Blad 03 | A. van Dongen, 1811 - 1832*

Legenda

- *Oorspronkelijke waterstructuur*
- *Buurschap*

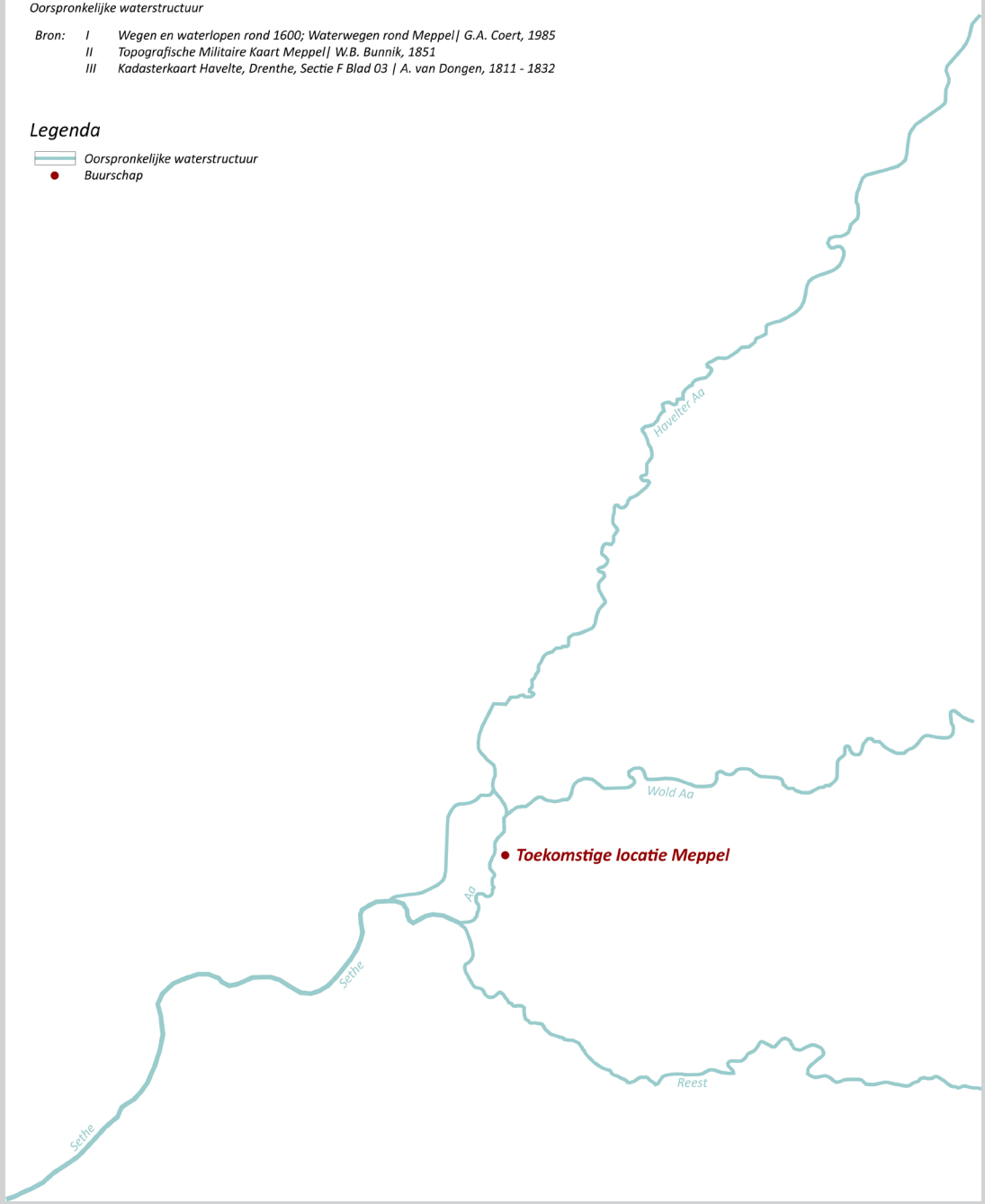

Waterstructuur van Meppel e.o.

Oorspronkelijke -en aangelegde waterstructuur tot 1500

Bron:
- *I Wegen en waterlopen rond 1600; Waterwegen rond Meppel | G.A. Coert, 1985*
- *II Topografische Militaire Kaart Meppel| W.B. Bunnik, 1851*
- *III Kadasterkaart Havelte, Drenthe, Sectie F Blad 03 | A. van Dongen, 1811 - 1832*

Legenda

- *Oorspronkelijke waterstructuur*
- *Waterstructuur aangelegd vóór 1500*
- *Paden/wegenstructuur*
- *Stedelijke bebouwing*
- *Dorp*
- *Bijzonder bouwwerk*
- *Brug*
- *Eerste vermelding*
- *1 Vledderinge (1414)*

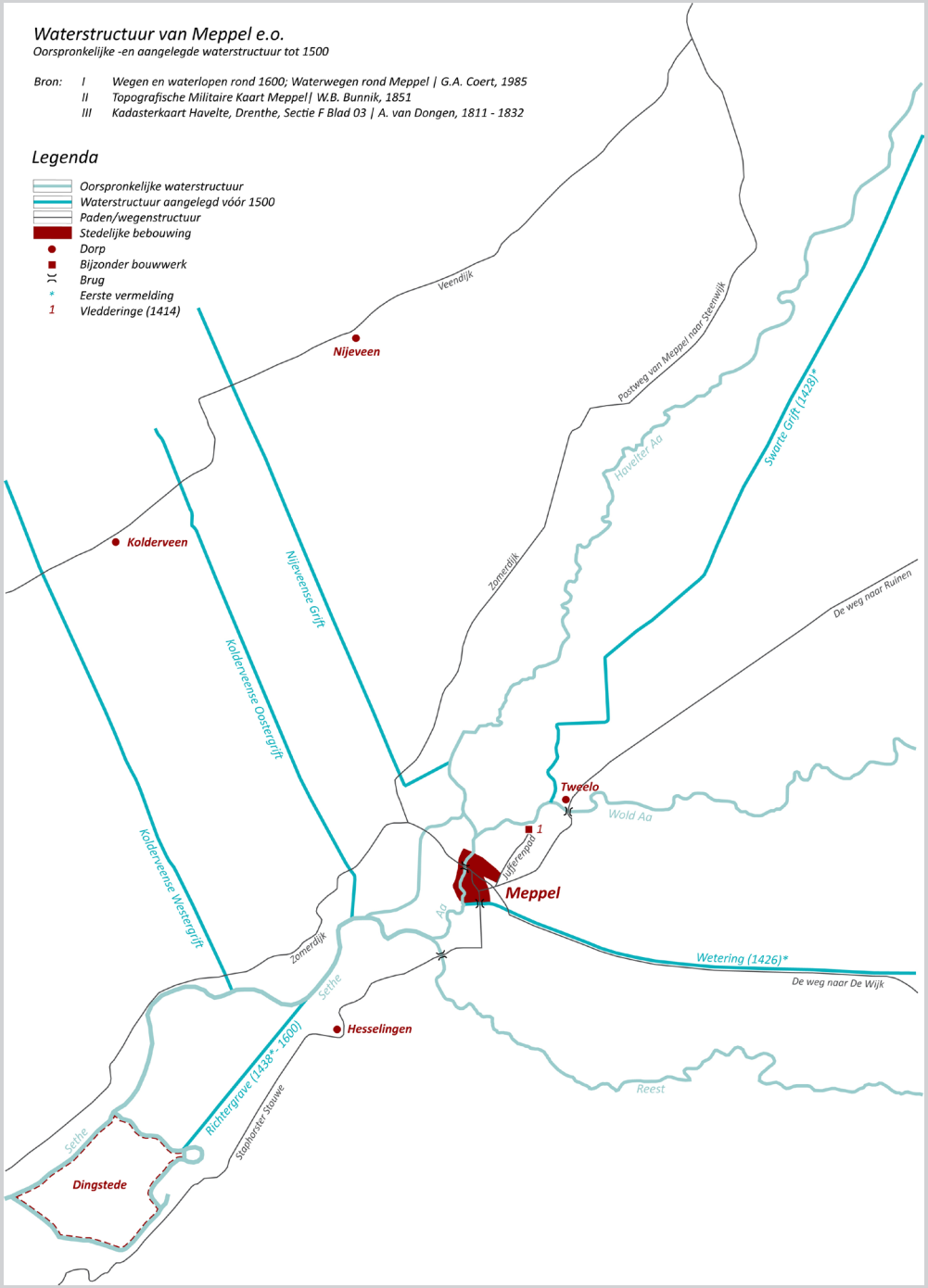

Kadertekst 2
De dynamische waterstructuur in en om Meppel

Menselijk ingrijpen

Wat de waterstructuren in de gemeente Meppel betreft is steeds sprake geweest van een wisselwerking tussen het natuurlijk geomorfologisch gegeven en menselijk ingrijpen.
Gelijk opgaand met het ontginnen van het drassige laaggelegen gebied rond Meppel dat waarschijnlijk zijn aanvang nam in de 11de eeuw begon de mens zijn greep op de bestaande waterlopen te verstevigen. Dit geschiedde ten behoeve van de ontwatering van het land, maar ook om de bestaande waterwegen aan te passen aan het vervoer over water. Ook werden hiervoor nieuwe waterwegen gegraven. Het reguleren van de waterstanden om de waterwegen bevaarbaar te houden (middels schutten en schutsluizen) en waarbij tegelijkertijd toch het omliggende land droog bleef was hierbij een blijvend punt van zorg en conflict.
Voor een beeld van de locatie van de bestaande waterstromen, zie de linker illustratie op de naastgelegen pagina.

Een bijzonder voorbeeld van menselijk ingrijpen betreft de waterstructuur ten noordwesten van Meppel. Het laag gelegen oude veengebied van Kolderveen en Nijeveen ten noordwesten van Meppel kent al eeuwenlang een stelsel van vaarten (griften genaamd) en dwarsvaarten. De griften hier, aangelegd vanaf de 13de of 14de eeuw, zijn de oudste veenkanalen van Drenthe, noodzakelijk voor de ontwatering van het veen en voor het transport van de gewonnen turf. Tot in de 20ste eeuw vond hier het meeste transport – van goederen en personen - over water plaats. De griften waterden uit op de rivier de Sethe c.q. het later als Meppeler Diep benoemde water. Eén van de dwarsvaarten, plaatselijk bekend als 'de Waterleiding', is aangelegd in het tracé van een al lang verdwenen veenstroompje, de Hesselter Aa. In ditzelfde tracé kwam in 1870 een primitieve kano uit het veen te voorschijn. Deze kano bleek volgens C14-datering zo'n 2500 jaar oud.

Om zichzelf en vooral ook landbouwgronden tegen water te beschermen werden er in het gebied rond Meppel ook al vroeg dijken aangelegd. Dit was geen luxe omdat de waterwegen in directe verbinding stonden met de Zuiderzee en hiermee zeker bij stormvloed overstromingsgevaar dreigde. In het veenontginningsgebied van Kolderveen en Nijeveen droegen twee dijken bij aan de waterbeheersing. De ene dijk lag op het bebouwingslint Kolderveen-Nijeveen-Veendijk. De naam 'Veendijk' (gelegen in de gemeente Westerveld) zegt in dit opzicht genoeg. De tweede dijk lag zuidelijker, vlakbij het Meppeler Diep en de Havelter Aa, en staat nog steeds bekend onder de naam Zomerdijk. Plaatselijk is deze dijk nog steeds als een lichte verhoging in het landschap herkenbaar, zoals nabij het sluisrestant in de Kolderveense Westergrift.

Zoals al eerder vermeld was ook de blijvende bevaarbaarheid van het water een punt van zorg. Een niet gering punt omdat het grootste gedeelte van de oorspronkelijke stromen rond Meppel slecht bevaarbaar was door ondiepten en een onregelmatig verloop, en de bevaarbaarheid van het water een voorwaarde vormde voor het transport van goederen. De mens begon al vroeg met het uitdiepen en verbreden van bestaande stromen en met het graven van nieuwe kanalen.

Waterdynamiek tot 1850

De continue actieve aanpassingen van de mens hebben geresulteerd in een dynamisch waterlandschap dat zijn invloed heeft gehad op de stadsvorm van het huidige Meppel en de layout van haar omgeving. In de omgeving van Meppel zelf hebben in de periode tot globaal 1850 de volgende ingrepen plaatsgevonden:

- De eerder genoemde griftenstructuur ten noordwesten van Meppel. Deze dateert als veenontginningsstructuur vanaf de 13de of 14de eeuw.

- De Wetering. De eerste vermelding van de naam Wetering is in een archiefstuk uit 1426, opgesteld door de Etstoel, het Drentse gerechtshof, maar de Wetering is vermoedelijk al veel ouder. De Wetering schijnt in de oudste vorm tussen Meppel en Rogat gelopen te hebben en was een gegraven vaarweg, zoals de naam feitelijk al aangeeft. De Wetering is aangelegd om de ontwateringssituatie van de aanliggende gebieden ten oosten van Meppel te verbeteren en was toen nog een ondiep kanaal, die nog gemakkelijk met wagens

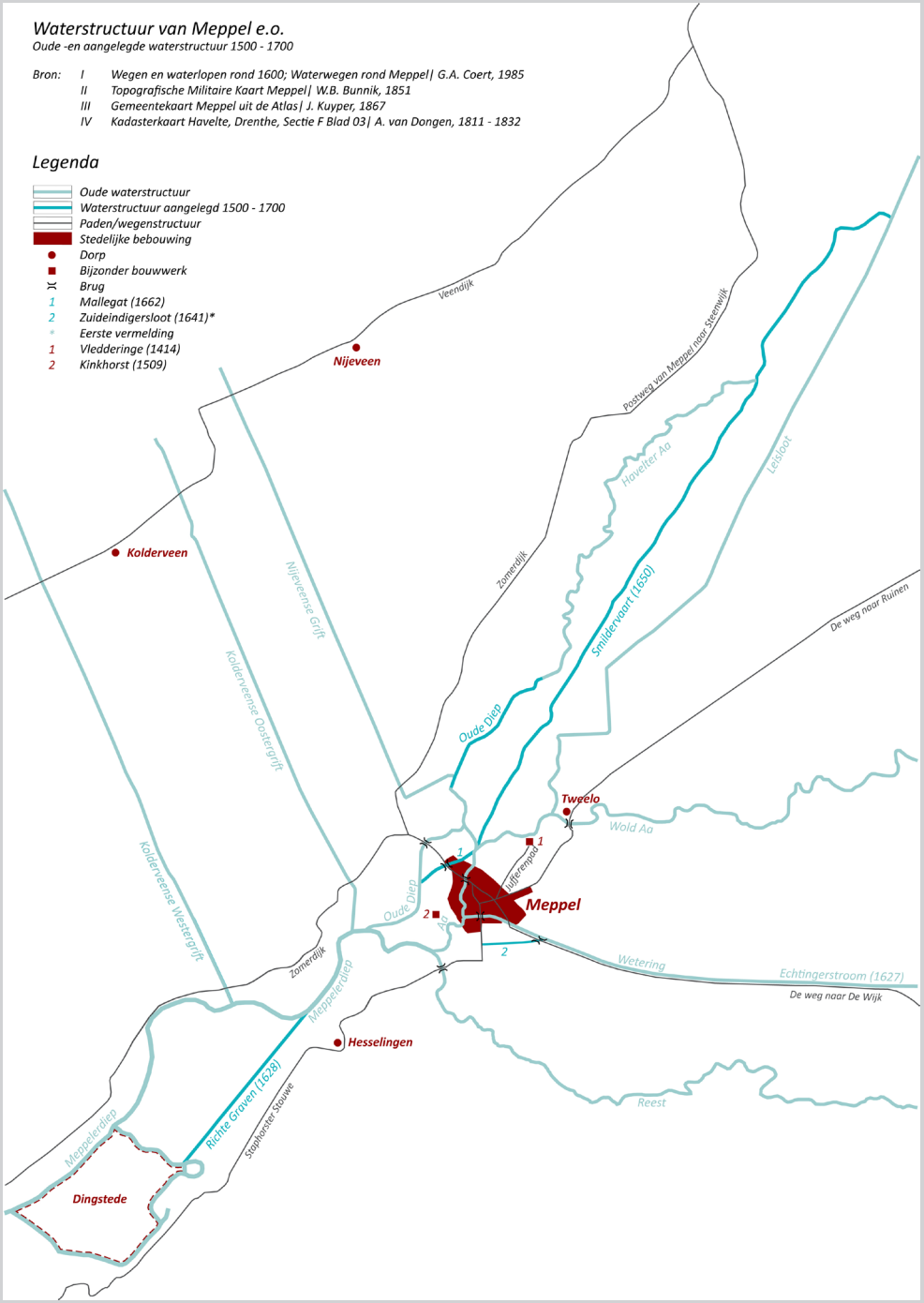

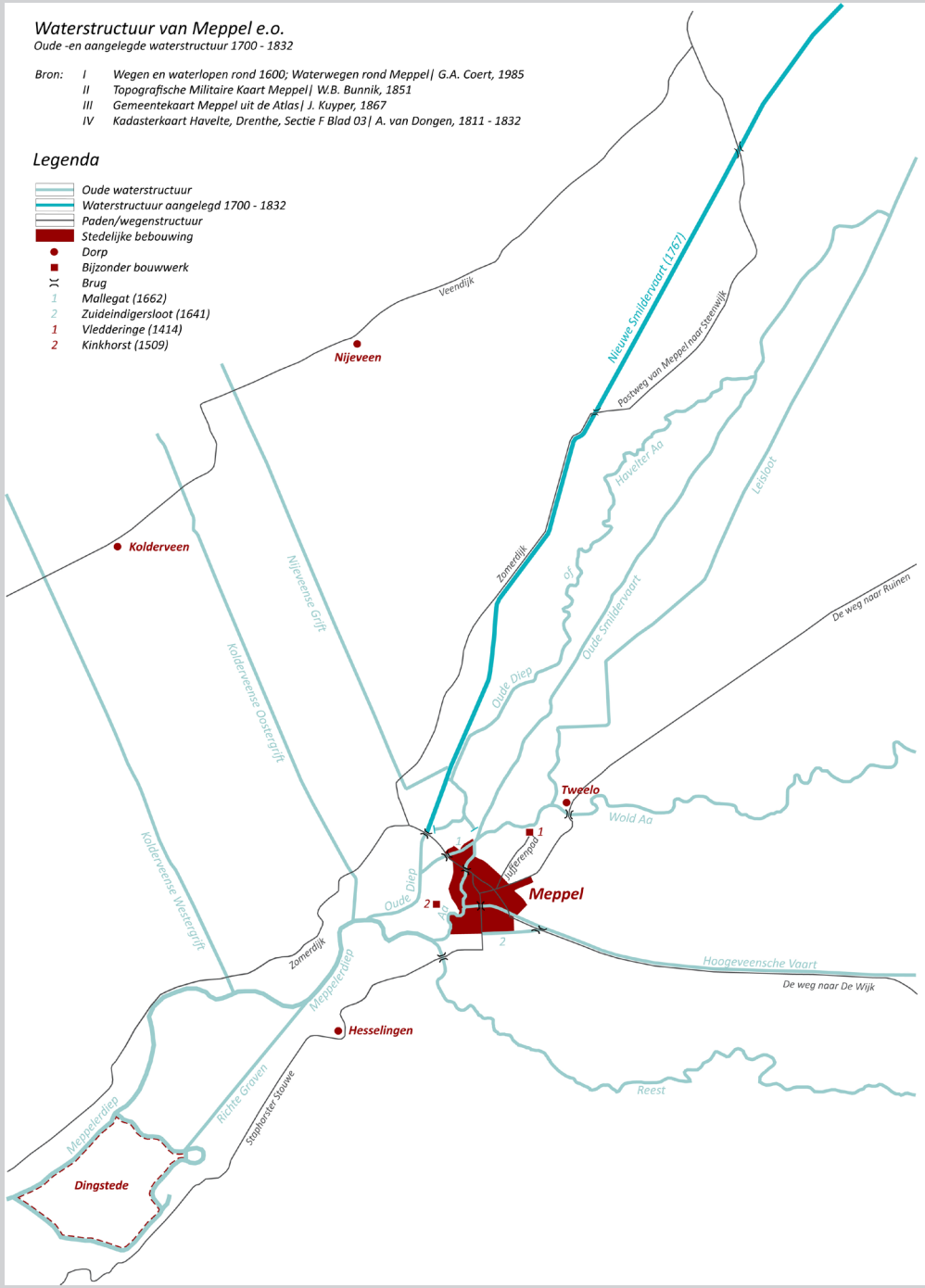

▲ Waterkaarten
<Flexus AWC>

en vee overgestoken kon worden. De oorsprong van de Wetering is vermoedelijk niet een natuurlijk waterloopje geweest; er zijn in het stroomverloop geen beekdalafzettingen aangetroffen.

- De Richte Graven. In de dertiende en veertiende eeuw was Meppel over de Sethe, het latere Meppelerdiep, voor grotere schepen veelal niet bereikbaar. De schepen konden niet verder komen dan Dingstede. Vanaf daar zat de rivier vol bochten (zogenoemde 'rakken') en ondiepten die werden veroorzaakt door hoog gelegen ijzeroerplaten, die tot in de negentiende eeuw problemen voor de scheepvaart zouden opleveren. Verder stroomopwaarts zorgden de Havelter Aa, de Wold Aa, het Oude Diep en de Reest voor een zeer onregelmatige watertoevoer. Perioden waarin deze waterlopen buiten hun oevers traden werden afgewisseld met perioden waarin de beddingen droog stonden. De grilligheid in de watervoering werd nog versterkt doordat het gebied rond Meppel – zij het in geringe mate – onder invloed stond van eb en vloed. Door het graven van een kanaal van Dingstede naar Hesselingen, de zogenaamde Richte Graven, is getracht Meppel voor de scheepvaart bereikbaar te maken. De oudste vermelding van deze vaarweg dateert van 1438. In 1628 is de Richte Graven, die in verval was geraakt, opnieuw uitgegraven. In het terrein is deze middeleeuwse vaarweg nog te zien en op de topografische kaart wordt hij aangeduid als Oude Diep. Van de genoemde rakken in het Meppeler diep resteren nu nog twee restanten: dat van het Vrouwenrak en het Korterak, twee namen die we al in de 17de eeuw tegenkomen.

- Oude Leisloot. Deze ten noorden van Meppel gelegen en gegraven watergang werd al in de middeleeuwen gebruikt en stond toen onder de namen Zwarte Grift, Zwarte Graven en Heslersloot bekend. De Swarte Grift, voor het eerst vermeld in 1428, vervulde niet zozeer een rol in transport, maar had een belangrijke rol bij de afwatering van het Ruinerwold.

- Oude Vaart (ook bekend als Oude Smildervaart). Veel kanaliseringen vonden plaats tijdens de zeventiende en achttiende eeuw en waren het directe gevolg van het aan snee brengen van de turf in de veengebieden van west- en zuidoost Drenthe. O.a. aan de noordzijde van het gebied rond Meppel had dit zijn gevolgen. Men maakte in eerste instantie gebruik van twee in het verlengde van elkaar liggende stroompjes, de Havelter Aa en de Lake. De Havelter Aa werd omstreeks 1650 vanaf Nijentap tot Meppel rechtgetrokken, toen naast de oude waterloop een geheel nieuwe vaarweg ´De Oude Vaart´ werd aangelegd ter verbetering van de vaarroute naar de vanaf 1613 aan snee gebrachte 'Dieverder- en Leggeler Smildeveenen' in het noorden. Op de kaart van Drenthe van Cornelis Pijnacker uit 1634 is de aanpassing van de vaarroute nog niet te zien, maar op een topografische kaart van het gebied uit 1840 wordt de oude waterloop nog aangegeven met Oude Diep en de nieuwe met Oude Vaart. De nieuwe vaart werd ook benoemd als Smildervaart.

- Nieuwe Smildervaart. In de 18e eeuw voldeed de oude Smildervaart niet meer. Men ging vanaf het laatste kwart van de 18de eeuw over tot het aan snee brengen van de zogenaamde 'Kloostervenen' ten westen en zuidwesten van Assen. De Smildervaart was geleidelijk in onbruik geraakt en zeer slecht onderhouden en men besloot tot aanleg van een nieuwe meer practische vaarroute. Tussen 1769 en 1780 werd de nieuwe Smildervaart ofwel Drentsche Hoofdvaart aangelegd van Meppel naar Assen.

- Hoogeveense Vaart (Echtinger Stroom). De Wetering werd in de 17de eeuw uitgediept en verlengd ten behoeve van het transport van turf uit de gebieden van de Hoge Echtense Venen bij Hoogeveen. Deze Hoogeveense Vaart werd vervolgens halverwege de 19de eeuw nogmaals uitgediept door de Drentsche Kanaal Maatschappij ten behoeve van het aan snee brengen van de veenmassa's in Zuidoost Drenthe. In deze fase werden in de binnenstad van Meppel de nodige aanpassingen aan de waterlopen gedaan.

Alle hierboven weergegeven door de mens aangelegde waterstructuren hebben – naast

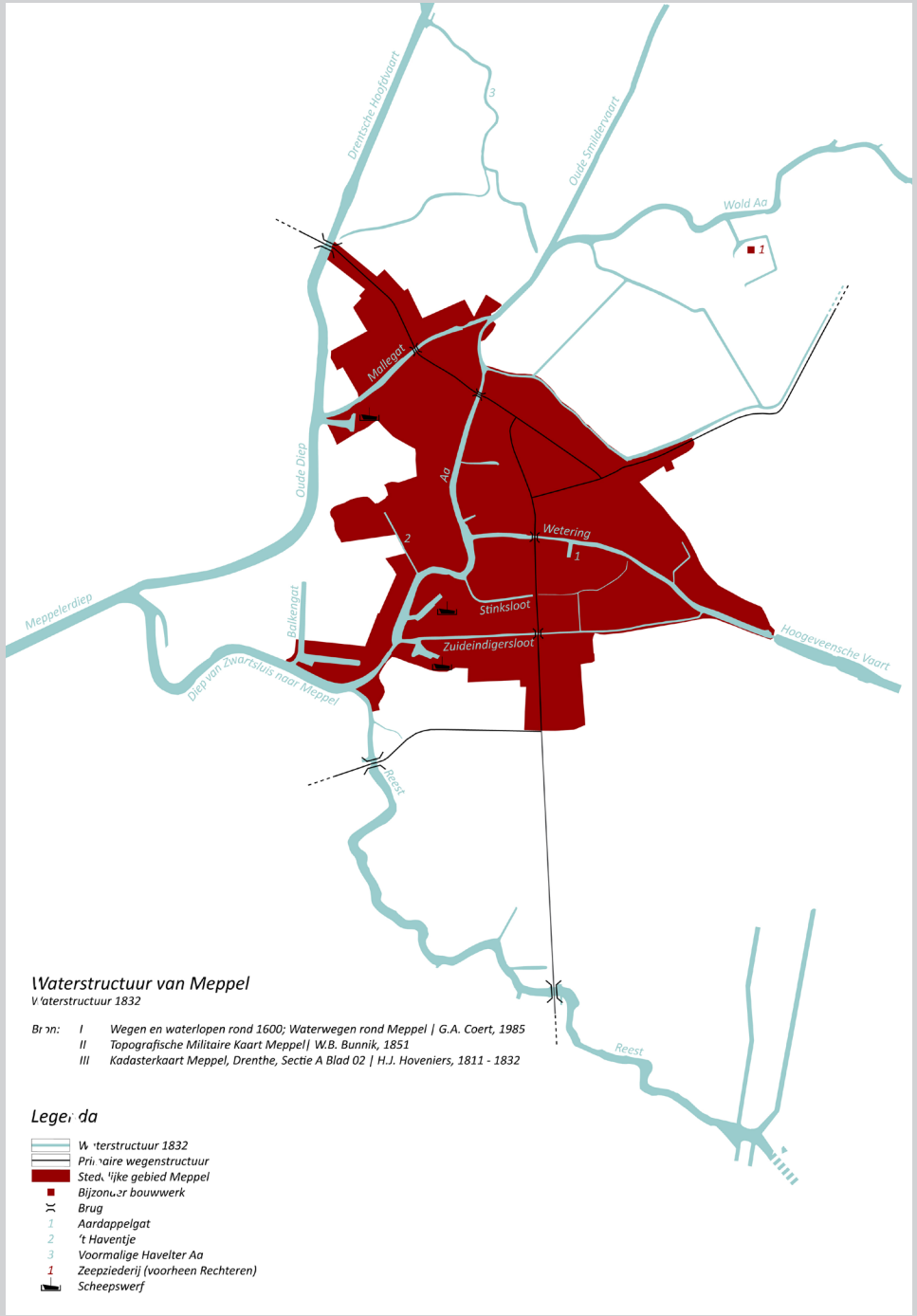

Waterstructuur van Meppel

Waterstructuur 1832

Bron:
- I Wegen en waterlopen rond 1600; Waterwegen rond Meppel | G.A. Coert, 1985
- II Topografische Militaire Kaart Meppel| W.B. Bunnik, 1851
- III Kadasterkaart Meppel, Drenthe, Sectie A Blad 02 | H.J. Hoveniers, 1811 - 1832

Legenda

- Waterstructuur 1832
- Primaire wegenstructuur
- Stedelijke gebied Meppel
- Bijzonder bouwwerk
- Brug
- 1 Aardappelgat
- 2 't Haventje
- 3 Voormalige Havelter Aa
- 1 Zeepziederij (voorheen Rechteren)
- Scheepswerf

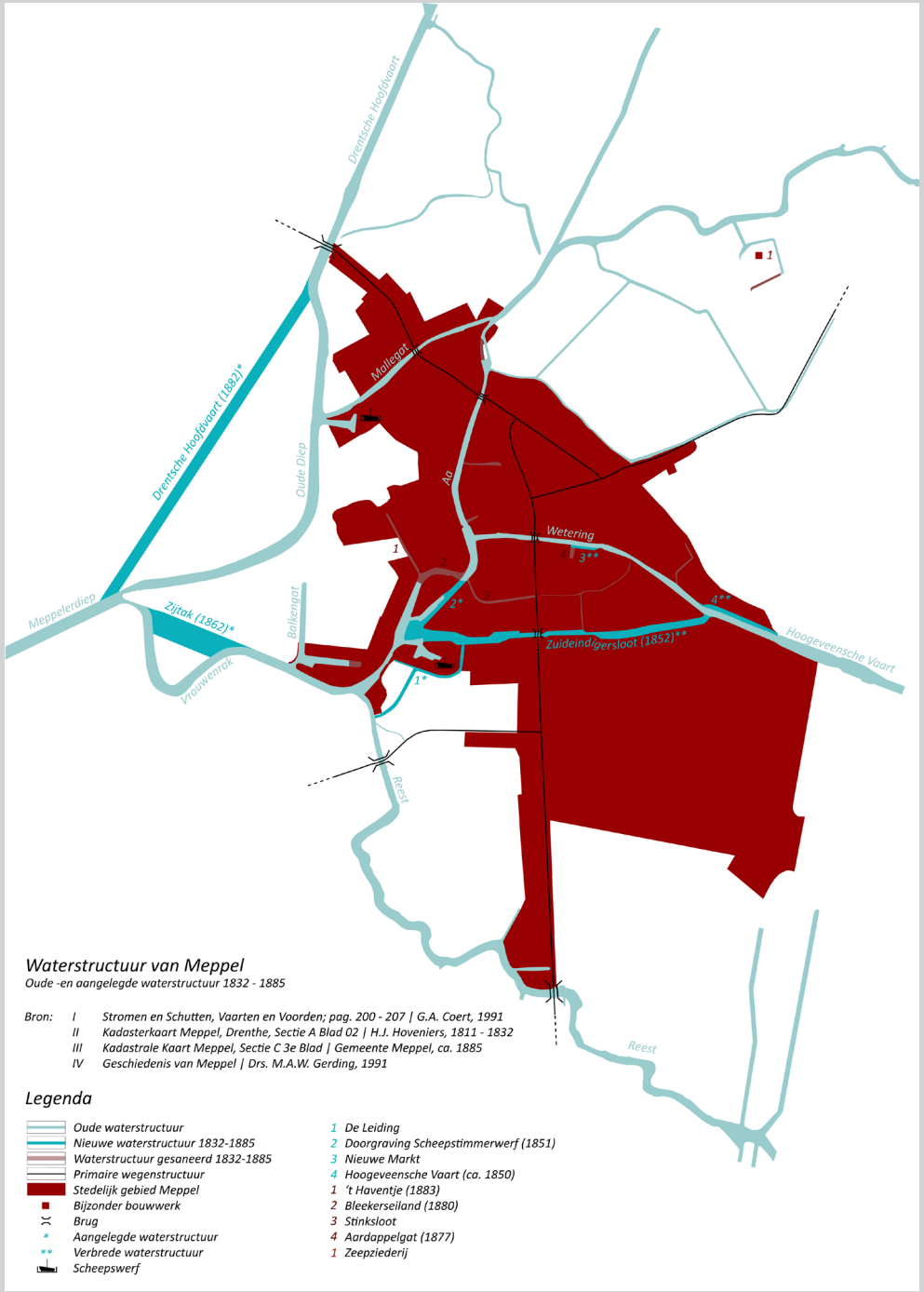

Waterstructuur van Meppel

Oude -en aangelegde waterstructuur 1832 - 1885

Bron:
- I Stromen en Schutten, Vaarten en Voorden; pag. 200 - 207 | G.A. Coert, 1991
- II Kadasterkaart Meppel, Drenthe, Sectie A Blad 02 | H.J. Hoveniers, 1811 - 1832
- III Kadastrale Kaart Meppel, Sectie C 3e Blad | Gemeente Meppel, ca. 1885
- IV Geschiedenis van Meppel | Drs. M.A.W. Gerding, 1991

Legenda

- Oude waterstructuur
- Nieuwe waterstructuur 1832-1885
- Waterstructuur gesaneerd 1832-1885
- Primaire wegenstructuur
- Stedelijk gebied Meppel
- Bijzonder bouwwerk
- Brug
- * Aangelegde waterstructuur
- ** Verbrede waterstructuur
- Scheepswerf

- 1 De Leiding
- 2 Doorgraving Scheepstimmerwerf (1851)
- 3 Nieuwe Markt
- 4 Hoogeveensche Vaart (ca. 1850)
- 1 't Haventje (1883)
- 2 Bleekerseiland (1880)
- 3 Stinksloot
- 4 Aardappelgat (1877)
- 1 Zeepziederij

de natuurlijke waterstromen – hun invloed gehad op de uitleg van het landschap en de daar aanwezige verkavelingen. Hiernaast heeft de aangelegde waterinfrastructuur soms ook invloed gehad op de wegstructuren, zoals o.a. de Wetering aantoont met de zich hierlangs bevindende weg richting Rogat, en de weg over de Staphorster Stouwe (dijk langs het Meppels Diep) via Hesselingen naar het zuiden.

Het water en haar invloed op de stadsvorm van Meppel (op hoofdlijnen)

Ook binnen de nauwere omgeving van Meppel is sprake geweest van een wijziging van de waterlopen en een voortdurend ingrijpen van de mens. Aan het begin van de 17de eeuw was de waterstaatkundige situatie als volgt: ten noorden van Meppel kwamen de Havelter Aa en de Wold Aa samen. Tezamen stroomden deze waterlopen in zuidelijke richting als (Olde) Aa via de huidige Eendrachtstraat, Grote Oever, Kleine Oever, Bleekerseiland en Sluisgracht naar het Meppelerdiep. Uit oostelijke richting sloot hier de Wetering op aan. Vanaf de Tipbrug volgde de Wetering de Prinsengracht, het Prinsenplein, de Prinsenstraat en de Weteringstraat tot in de Aa. De Reest had in de 17de eeuw al ongeveer zijn huidige loop, maar omdat de bebouwing van Meppel niet zuidelijker reikte dan de toenmalige Wetering, stroomde de Reest niet door, maar ver zuidelijk langs de toenmalige nederzetting. Zeker is dat de stadsvorm van Meppel aan het begin van de 17de eeuw bepaald werd door de van noord naar zuid stromende Aa en de zuidelijk langs de nederzetting lopende Wetering. De Aa was op dit moment al aan beide zijden bebouwd. De aansluiting van de Wetering op de Aa was een belangrijke locatie in de nederzetting omdat hier, achter de kerk, regelmatig weekmarkt gehouden werd.

Vanaf de 17de eeuw tot in de 20ste eeuw vonden de volgende wijzigingen (op hoofdlijnen) in de waterstructuur plaats:

- De ontginning van de Hoge Echtense venen en het uitdiepen van de Wetering bracht verandering in Meppel met zich mee. Om Roelof van Echten, initiatiefnemer en mede-exploitant van de eerdergenoemde venen en de Hoogeveense Vaart te dwarsbomen, bouwde Meppel een sluis op de locatie van de huidige Meppelersluis. Meppel behield hiermee controle op de waterstanden (en hiermee bevaarbaarheid van het kanaal) en de sluisgelden die een forse inkomstenbron waren in verband met de grote hoeveelheden turf die de gemeente passeerden.

- Direct resultaat van de aanleg van de sluis was wateroverlast voor de landerijen ten noorden en ten oosten van Meppel. Niet alleen het water in de Hoogeveense Vaart werd door de sluis opgestuwd, maar ook dat van de Havelter Aa (ook Oude Vaart genoemd) raakte soms buiten haar oevers. Aanvankelijk probeerde men met de verveners uit Hoogeveen een regeling te treffen over het op gezette tijden open houden van de sluis, wat uiteindelijk niet lukte. In 1662 namen Havelte, Kolderveen, Nijeveen, Haakswold, Meppel, Oosterboer, Schiphorst en Broekhuizen het initiatief om ten westen van Meppel een nieuwe doorgraving te realiseren vanaf de samenkomst van de Havelter Aa en de Wold Aa tot aan het Meppelerdiep, dus buiten de Meppeler sluis om. Een deel van die doorgraving is nu nog bekend als het Mallegat. In de doorgraving werd een schut geplaatst om de waterstand te reguleren. Tevens werd hierdoor voorkomen dat de Meppeler sluis overbodig zou worden. Het water van de Hoogeveense Vaart en de Havelter Aa zou immers buiten de Meppeler Sluis om naar het Meppelerdiep kunnen afvloeien. De ontwatering van met name de Haveltermade en het westelijk deel van Ruinerwold werd hierdoor sterk verbeterd, maar de schippers die langs de Havelter Aa Meppel kwamen binnenvaren, kregen vaak te kampen met een te lage waterstand. Het laat zich raden dat dit veel problemen tussen boeren en schippers opleverde, alvorens Ridderschap en Eigenerfden een reglement afkondigden en een door de Drost beëdigd schutwachter aanstelden om aan de malversaties rond het gebruik van het schut een eind te maken.

- De vernieuwing van de Hoogeveense Vaart door de in 1850 opgerichte Drentsche Kanaal Maatschappij (DKM) die de veenontginning in Oost-Drenthe continueerde en verder uitbouwde had grote gevolgen voor de stadsplattegrond van

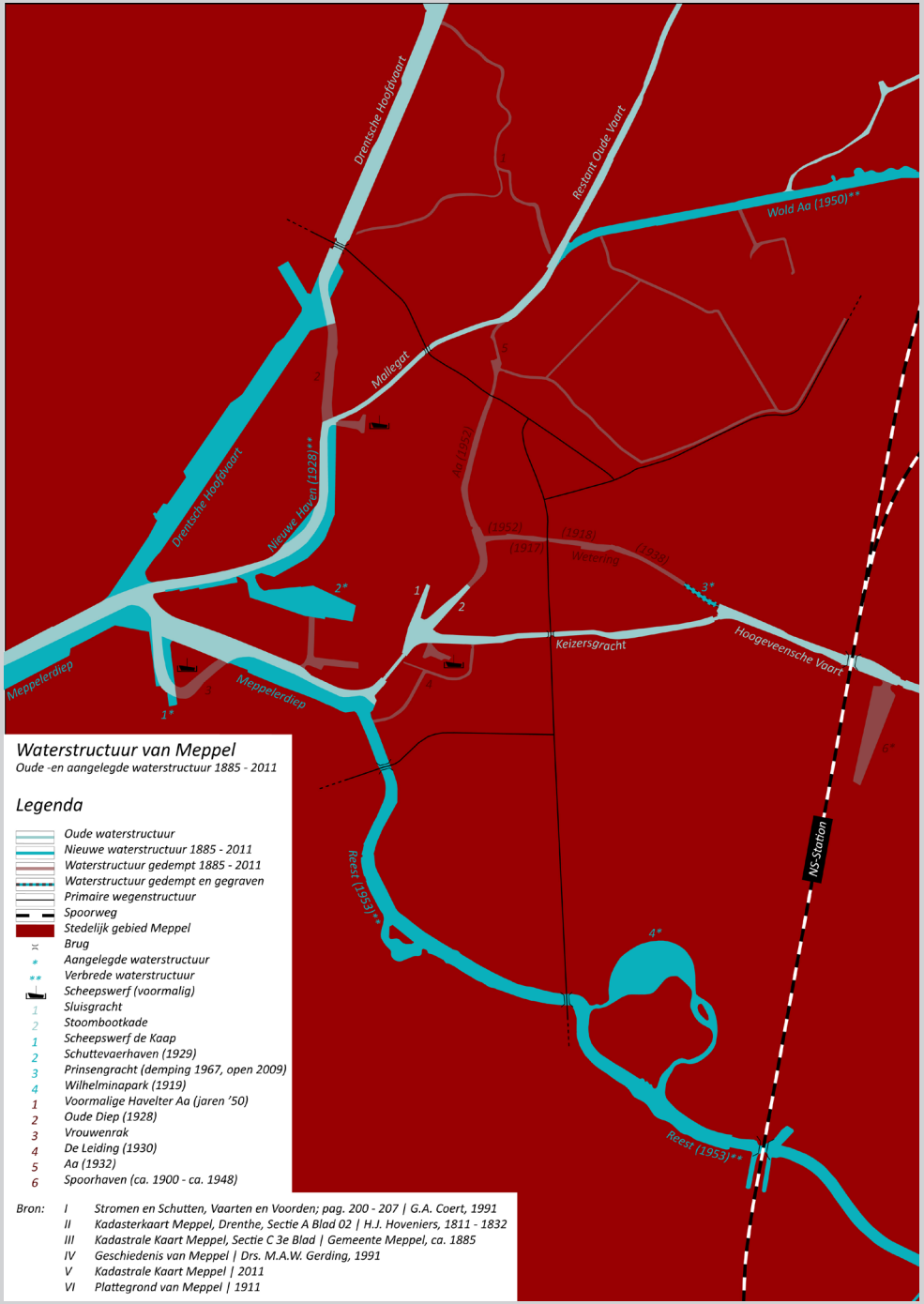

▲ *Waterkaarten.*
<Flexus AWC>

Meppel. Behalve het doortrekken van de vaart was het noodzakelijk aanzienlijke verbeteringen aan het bestaande traject aan te brengen. Dat gold tevens voor het deel van de vaart dat in de bebouwde kom van Meppel lag, waarbij ingezet werd op twee trajecten, het bestaande traject via de 'Hoofdgracht' (de loop van de oude Wetering) en een nieuwe over de Zuideindigersloot (ook wel Katteneindigersloot genoemd). Wanneer een schipper uit de richting Hoogeveen door Meppel het Meppelerdiep op wilde varen, ontmoette hij op zijn weg via de 'Hoofdgracht' verschillende obstakels zoals een schutsluis, een vernauwde vaarweg, ophaalbruggen, en een fiks aantal scherpe bochten die flink wat manoevreren opleverden. Het traject via Herengracht, Galmanspad en Harm Smeengekade was toen immers nog niet in gebruik. Hier lag al wel de Zuideindiger sloot, maar deze was niet diep en breed genoeg om als vaarweg te dienen voor de wat grotere schepen, en bovendien lag ter hoogte van de huidige Tipbrug een vaste brug die de doorvaart verhinderde. Na flink wat getouwtrek kwamen de gemeente en de DKM tot een overeenkomst, werden gronden langs de Zuideindigersloot aangekocht en werd deze aanzienlijk verbreed, en werd de Meppeler sluis aan de DKM overgedragen en vernieuwd (deze overdracht is in 1874 overigens weer teruggedraaid door terugkoop door de gemeente). Ook werden verbeteringen aangebracht in het traject via de 'Hoofdgracht' en werd een doorgraving gerealiseerd 'door eenen gewezen timmerwerf en pakhuis, gelegen tusschen de Meppelersluis en de Brouwersstraat' waarmee ook de noord-zuidroute via de Aa gestroomlijnd werd (route langs de huidige Stoombootkade) waarmee in feite het Bleekerseiland ontstond. Het Bleekerseiland bleef niet lang een eiland. De noordzijde van het Bleekerseiland en het Haventje, ter plaatse van de huidige Havenstraat werden al in de tachtiger jaren van de 19de eeuw gedempt.

- In dezelfde periode vonden ook korte kanalisaties ten behoeve van het scheepvaartverkeer plaats ten behoeve van het opheffen van bochten in de routes van Drentsche Hoofdvaart en Meppelerdiep nabij de stad Meppel ten behoeve van de scheepvaart naar het noorden.

- De vernieuwing van de Meppeler Sluis en verbetering van de hoofdroutes door Meppel namen de zorg over de staat van de waterwegen niet weg. De discussie over het op peil houden van met name de Hoogeveense Vaart boven de Meppelersluis hield aan. De gebrekkige wateraanvoer en het in de vaarten deponeren van vuilnis vormden de belangrijkste oorzaken van de steeds weer voorkomende verstoppingen. In droge tijden vloeide veel van het uit de Hoogeveense Vaart aangevoerde water via de (Olde) Aa naar de Wold Aa weg. De DKM, exploitant van het kanaal heeft verschillende malen geprobeerd een stuitschut bovenstrooms geplaatst te krijgen, dat alleen in droge tijden behoefde te functioneren. Omstreeks 1852 ging met het plaatsen van het Prinsenschut in de (Olde) Aa deze wens in vervulling. Toch betekent dit niet dat Meppel in deze periode nooit wateroverlast heeft gehad. Vanuit de Zuiderzee kon bij een stormvloed het water hoog opgestuwd worden. De gebrekkige bedijking langs de Zuiderzee en het Meppelerdiep bezweek dan onder de verhoogde waterdruk, zodat ook de straten van Meppel blank kwamen te staan. Vooral tijdens de overstroming van 1825 werd in Meppel de nodige materiële schade aangericht.

- Rond 1900 werd de Spoorhaven aangelegd naast de Hoogeveense Vaart, ten oosten van de spoorlijn Meppel – Leeuwarden en gekoppeld aan een rangeerspoor bij het station. De Spoorhaven is ca. 1948 weer gedempt.

- In 1928 werd – mede door de schaalvergroting van de scheepvaart noodzakelijk geworden – de Nieuwe Haven (ook wel Buitenhaven genoemd) gegraven; tegelijkertijd werd hier de noordverbinding met de Drentsche Hoofdvaart gedempt. Rond dezelfde periode kwam de Schuttevaerhaven tot stand.

- In 1930 werd in het kader van een opknapbeurt van de bruggen en sluizen bij de Hoogeveense Vaart de bouw van een nieuwe Meppelersluis met duikers afgerond. Hierdoor kon de zogenaamde 'Lei-

ding' van Galmanspad naar de Reest (met stuw) worden gedempt en werden enkele brugjes in de Oude Boazstraat en Kastanjelaan opgeruimd. De Leiding was ooit als parallelkanaal of overlaat aangelegd, waarmee het overtollige water uit de Hoogeveense Vaart rechtstreeks in de Reest kon worden geleid, zonder de Meppelersluis te hoeven passeren.

Vanaf de 20ste eeuw resulteerden de rationalisering en kanalisering van de waterstructuur, de toegenomen grootte van de schepen, en het opkomend verkeer op het land in dempingen:

- In 1917 werd door de gemeenteraad besloten het Kerkhofsdiep (laatste deel van de Wetering op de locatie van de aansluiting met de (Olde) Aa) naast de kerk tot en met de huidige Prinsenstraat te dempen ten behoeve van het scheppen van meer marktruimte. Een jaar later dempte men nog een gedeelte in oostelijke richting, waardoor het Prinsenplein ontstond. De Drentsche Kanaal Maatschappij eiste in verband met het vervallen van de vaarroute via de oude Wetering dat de situatie op het Zuiderkanaal (de Keizersgracht) zou verbeteren en dat er daar o.a. een verbreding gerealiseerd werd. Hiervoor was het nodig van drie huizen de gevels terug te zetten hetgeen geschiedde. De eigenaardige knik in de rooilijn van de Keizersgracht getuigt hier nog steeds van.

- In 1932 was de slechte toestand van het Prinsenschut in de Wold Aa aanleiding tot de discussie of niet ook dit gedeelte van de Wold Aa gedempt moest worden. Voor de scheepvaart was de Wold Aa van ondergeschikt belang geworden vanwege de aanleg van de Nieuwe Haven en de verbinding via het Mallegat. Besloten werd de verbinding van de Wold Aa met de Grote Oever te dempen en zo ontstond de Eendrachtstraat. Vanaf 1933 telde Meppel dus drie doodlopende grachtarmen, waarlangs voornamelijk pakhuizen lagen: de Grote Oever/Kleine Oever tot aan de Kruisstraat, als zijtak hiervan het resterende deel van het Kerkhofsdiep en het resterende deel van de Prinsengracht.

- In 1938 werd oostelijk van eerdere dempingen nog een gedeelte van de Prinsengracht gedempt.

- In 1946 ging de gemeenteraad akkoord met een voorstel het Kerkhofsdiep zo spoedig mogelijk en de Grote Oever vanaf 1 juni 1951 te dempen. Het duurde uiteindelijk tot 6 oktober 1952 voordat de Grote Oever en het Kerkhofsdiep voor scheepvaart werden afgesloten. Met uitzondering van een klein gedeelte van de Prinsengracht dat in 1967 nog gedempt zou worden, ontstond zo de situatie die nu nog bestaat, en die nog slechts op onderdelen doet herinneren aan de waterstad die het centrum van Meppel ooit geweest is.

Ook buiten het centrum, in de Centrumschil en daarbuiten hebben binnen de gemeentegrenzen gedurende de 20ste eeuw flinke ingrepen plaatsgevonden. Op hoofdlijnen zijn dit de volgende wijzigingen/gebeurtenissen:

- De Wold Aa is rechtgetrokken bij de realisatie van de Zeeheldenbuurt in het noordelijk deel van de Schil begin jaren '50. Hier is het oude verloop van het riviertje niet meer afleesbaar.

- Bij de aanleg van de wijk Haveltermade begin jaren '50 is de Oude Vaart c.q. Smildervaart opgenomen als centrale structuur in de wijk. Het verloop noordelijker van Haveltermade is echter niet meer afleesbaar omdat de aanleg van industrieterrein Noord I en II hier de restanten van de Oude Vaart op Smilde opgeslokt heeft.

- In 1953 werd de Reest bij Meppel verbreed door de provincie, met financiële steun van de gemeente, en werd een verbindingskanaal tussen de Hoogeveense Vaart en de Reest in gebruik genomen.

- De wateroverlast bleef ook in de periode na de Tweede Wereldoorlog nog een tijd aanhouden. Eind 50er en begin 60er jaren waren er nog aanzienlijke wateroverlastproblemen. Er ontstonden voor Meppel telkens overstromingen en bijna-overstromingen, waarbij die van december 1960 het ergste was.

- In 1962 werd in het kader van de voortgaande wateroverlast besloten de Oude Vaart eerder af te buigen naar de Drentsche Hoofdvaart en de benedenloop van de Drentsche Hoofdvaart te verbreden, zodat dit water niet meer via het Mallegat werd geloosd. Daardoor ontstond minder opstuwing tegen de vaste brug in de Ceintuurbaan. De afbuiging kwam in 1965 gereed.

- In 1965 werd door Provinciale Staten besloten tot de omlegging van de Hoogeveense Vaart ten zuiden van Meppel. In 1967 werd hiermee begonnen, en het werk was in 1988 gereed. De Omgelegde Hoogeveense Vaart was niet alleen bedoeld voor de vermindering van de wateroverlastproblemen te Meppel, maar was ook voor de grotere beroepsvaart van eminent belang.

- Aan de wateroverlast in Meppel kwam definitief een einde met de realisatie van het gemaal Zedemuden bij Zwartsluis dat in 1973 in gebruik werd genomen (officiele ingebruikname mei 1974).

We kunnen constateren dat de wijzigingen gedurende de opeenvolgende eeuwen enorm geweest zijn en het overgrote deel van het nu nog aanwezige waterlandschap door mensenhand gevormd is. Alleen de Reest is – hoewel ook haar loop op enkele locaties is gewijzigd – nog duidelijk als laaglandrivier met haar meanderend karakter in het stadslandschap aanwezig.

Bronnen:

<Gerding, M.A.W. e.a., Geschiedenis van Meppel, hfdstuk 1: M.Top, Meppel in de Middeleeuwen, Boom Meppel, 1991>
<Gerding, M.A.W. e.a., Geschiedenis van Meppel, hfdstuk 2: drs. T. Hofland, De ruimtelijke ontwikkeling, Boom Meppel, 1991>
<Gerding, dr. M.A.W. e.a., De cultuurhistorie van de stadsrandzone Meppel Reestdal, Drents Plateau, 2009>
<Rinsema, T.J., Meppel en het Water, Uitgeverij Stichting Historie in Perspectief, Meppel, 2001>
<Stichting Drents Plateau, dr. M.A.W. Gerding e.a., Het Erfgoed van de gemeente Meppel, Assen 2005>

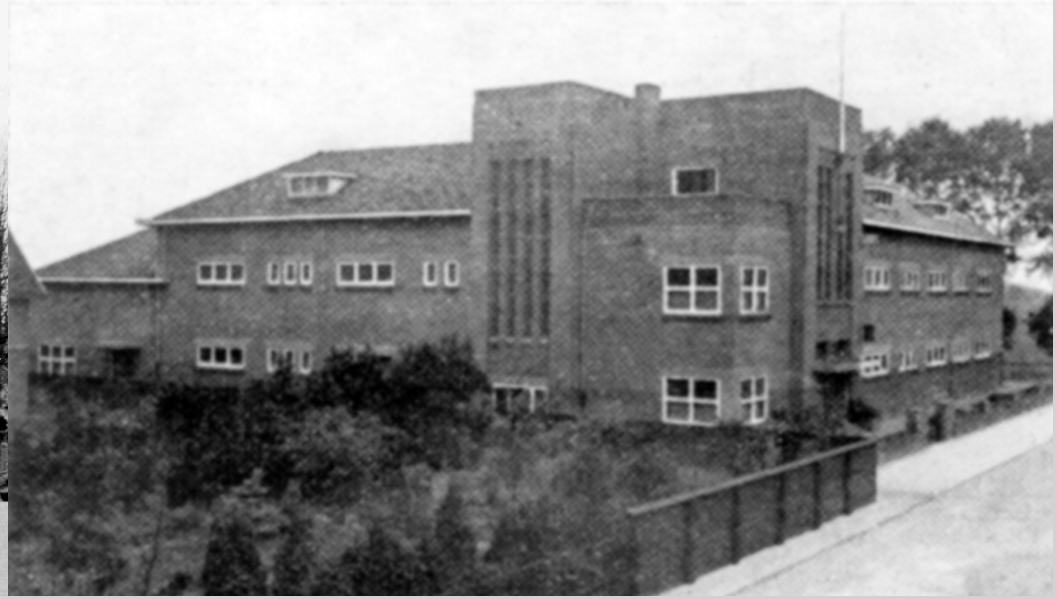

▲ *Oosterboerschool (1916) aan de Oosterboerweg in 1976 <fotoarchief Stichting Oud Meppel>*

▲ ▲ *Dirk Monsma, directeur gemeentewerken <foto uit kwartaalblad Oud Meppel, jaargang 22 (2000), nummer 1>*

▲ ▲ *Vledderschool (1908). Geheel inks staat Monsma, met aan zijn zijde aannemer Dragt en architect Hulsbergen <fotoarchief Stichting Oud Meppel>*

▲ *De Zuiderschool (1929) in de Schoolstraat <foto uit kwartaalblad Oud Meppel, jaargang 22 (2000), nummer 1>*

Kadertekst 3
Het Uitbreidingsplan van Meppel van stadsarchitect Monsma

Inleiding

De ruimtelijke ontwikkeling van Meppel heeft gedurende de 20ste eeuw de invloed ondergaan van twee grote ontwerpplannen die nog lange tijd na hun concipiëren de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente aangestuurd hebben. Het eerste plan betrof het Uitbreidingsplan van Meppel van stadsarchitect Monsma, dat in het verlengde van de wetgeving voortvloeiend uit de Woningwet van 1902 tot stand kwam. Het plan passeerde in 1928 de gemeenteraad en heeft de ruimtelijke ontwikkeling van een groot deel van de Centrumschil en enkele gebieden daarbuiten (Ezinge en de Watertorenbuurt) tot in de jaren '40 bepaald. Het tweede plan betrof het 'Uitbreidingsplan in Hoofdzaken' uit 1943 van de stedenbouwkundigen en architecten Roosenburg en Luyt, dat weliswaar in eerste instantie niet officieel vastgesteld werd, maar wel de onderlegger vormde voor de nadere uitwerking van de plannen in de binnenstad en een substantieel deel van de naoorlogse uitbreidingsgebieden van de gemeente in de Centrumschil en daarbuiten.
Het 'Uitbreidingsplan in Hoofdzaken' van Roosenburg en Luyt wordt behandeld in een kadertekst in de 'Algemene hoofdstukken' van de 'Cultuurhistorische inventarisatie en waardenstelling Uitbreidingswijken en Buitengebied Meppel'.

Dirk Monsma
Dirk Monsma (Harlingen 1865 - Meppel 1930) is in de dertig jaar dat hij werkzaam was in Meppel betrokken geweest bij veel veranderingen binnen de gemeente. Hij werd in september 1865 in Harlingen geboren. Op jeugdige leeftijd trad hij in dienst als opzichter bij deze gemeente. In zijn vrije tijd vergaarde hij de kennis die hij in zijn latere leven nodig zou hebben: bouwkunde.

Na in 1891 een diploma verworven te hebben van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst Afdeeling Leeuwarden werd Monsma in 1898 als opvolger van S.H. van der Veen als gemeenteopzichter in Meppel benoemd. Toen hij werd aangesteld was het gemeentelijk bouwbureau nog van zeer beperkte omvang. Monsma verrichtte zijn werkzaamheden gewoon in een kantoortje in zijn woonhuis in de Wilhelminastraat, op de hoek met de Emmastraat. Toen hij later naar de Stationsweg (nummer 42) verhuisde, werd het kantoor verplaatst naar het Wheemgebouw. Daar was veel meer ruimte. De later ontstane dienst Gemeentewerken is nog vele jaren in dit gebouw gehuisvest geweest.

In de loop der jaren breidden de bemoeienissen van de gemeente Meppel met de ruimtelijke ordening zich uit en ontstond de dienst Gemeentewerken. Daarmee veranderde ook de functie van Monsma. Van gemeenteopzichter werd hij gemeentearchitect en van gemeentearchitect werd hij directeur Gemeentewerken en der Gemeentelijke Reiniging. Naast bovengenoemde taken was hij ook leraar aan de Burgerlijke Avondschool in bouwkundig tekenen en directeur van de Gemeentelijke Telefoon tot die aan de rijksoverheid werd overgedragen. Naast zijn werk bekleedde hij ook nog een aantal bestuursfuncties: hij was bestuurslid van de Meppeler Bouwvereeniging en van de Catharina Ambachtschool.

Gerealiseerde werken
Als directeur van Gemeentewerken was Monsma belast met de verzorging van het uiterlijk van Meppel, zijn stedelijke uitbreiding, het beoordelen van de ingekomen bouwplannen en bouwaanvragen. Ook was hij betrokken bij het ontwerp van tal van gemeentelijke bouw- en waterwerken. In dat kader fungeerde hij daadwerkelijk als stadsarchitect. Hij ontwierp zelf talrijke gemeentelijke gebouwen, waaronder scholen, huizen en bruggen. Ook grachten en straten nam hij onder handen, waaronder de vernieuwing van bestrating in de hoofdstraten van Meppel en de transformatie van de Heren-, Keizers- en Prinsengracht waar tuintjes voor de woningen verwijderd werden en een grachtenprofiel met stenen beschoeiing aan het water gerealiseerd werd.

Het eerste gebouw dat Monsma in Meppel realiseerde was de door hem ontworpen en in 1908 gebouwde Vledderschool. De school, waar veel inwoners van Meppel onderwijs hebben genoten, bleek al snel te klein. In 1914 bouwde Monsma er nog eens vier lokalen bij. Hierna volgden nog vele ontwerpen voor scholen: uitbreiding van de Rijks-HBS (1912), verbouwing van de Noorderschool aan het Noordeinde (1916), bouw van de Rijkskweekschool voor onderwijzers(-essen) aan de Herengracht, de Oosterboerschool

▲ *Voormalig transformatorhuis met kelder en bovenwoning in neo-hollandse renaissancestijl, in 1940. Het gebouw is gebouwd in 1921 naar ontwerp van D. Monsma. <fotoarchief Stichting Oud Meppel>*

◀ *Kaart Uitbreidingsplan Monsma, 1928 <archief gemeente Meppel>*

aan de Oosterboerweg (1916) en de Zuiderschool in de Prinses Marijkestraat (1929). Het werk van Monsma onderging hierbij geleidelijk de invloed van het Zakelijk Expressionisme, een stroming in de architectuur, opgekomen in de jaren ´20 als reactie op de Amsterdamse School. Kenmerkend was de versobering van bouwvormen en verzakelijking van plastische vormgeving.

Monsma heeft niet alleen scholen gerealiseerd. Het Gemeentehuis in de Hoofdstraat werd uitgebreid met een nieuwe Raadzaal en het gedeelte aan de Grote Akkerstraat. Een bijzonder werk in zijn oeuvre is het indrukwekkende pand in neo-Hollandse renaissancestijl op de hoek Kleine Oever, Kerkplein, gebouwd in 1921. Het pand heeft tegenwoordig de status van rijksmonument. Het was oorspronkelijk een transformatorhuis met bovenwoning (Meppel had niet veel eerder stroom gekregen).

Als directeur Gemeentewerken was Monsma ook betrokken bij de totstandkoming van het Wilhelminapark, de aanleg van de nieuwe Buitenhaven (1928), de totstandkoming van het Prinsenplein door demping van het water aldaar, de bouw van de nieuwe Meppeler sluis en van drie bruggen: de Zuiderbrug (1913), en Emma- en Sluisbrug (1929). Tot ca. 1907 bouwde Monsma ook voor particulieren.

Als directeur van Gemeentewerken was Monsma verantwoordelijk voor het uitbreidingsplan van de gemeente dat uiteindelijk in juni 1928 door de Gemeenteraad werd vastgesteld. We kunnen vaststellen dat het plan de bekroning vormde op zijn werk, en dat hiermee voor de eerste keer de uitbreidingen van de gemeente op grote lijnen in hun samenhang vastgelegd werden. Niet lang nadat het uitbreidingsplan was aangenomen werd Dirk Monsma ziek. Tijdens zijn ziekte werd zijn werk geleidelijk aan overgenomen door J. Dekker, die Monsma na zijn overlijden in januari 1930 opvolgde als directeur van Gemeentewerken. De bouw van de nieuwe Meppeler sluis en de Sluisbrug waren de laatste werken die Monsma voor de gemeente Meppel heeft uitgevoerd. Hij overleed voordat deze projecten geheel gereed waren gekomen.

Literatuur:
<Rinsema, Thijs, *'Dirk Monsma. Een architect aan het begin van de 20e eeuw'*, kwartaalblad Oud Meppel, jrg. 22 (2000), nr. 1>
<Bijdrage Bertus Schut in kwartaalblad Oud Meppel, jrg. 3 (1981), nr. 1, p.15>

Het Uitbreidingsplan van Meppel uit 1928

Het Uitbreidingsplan van 1928 was bedoeld als richtsnoer voor toekomstige stelselmatige bebouwing binnen de toenmalige grenzen van de gemeente; het grondgebied van de gemeente Meppel was toen aanmerkelijk geringer. Het plan bevatte een aantal nieuwe woonwijken, twee bedrijventerreinen, plantsoenen langs de Wold Aa en de Reest en twee sportterreinen en heeft tot ver in de jaren '40 de planuitleg van de gemeente bepaald. Een deel van de geprojecteerde gebieden is conform het plan ingevuld, waaronder de Indische buurt (Ambonstraat, Timorstraat, Soembastraat en omgeving) en de Zeeheldenbuurt Oost. Een deel is uiteindelijk gewijzigd uitgevoerd, zoals het Vledder en Ezinge, en een deel is geheel niet overeenkomstig de plannen ontwikkeld. Wat dit laatste betreft vallen vooral de geplande woonwijk in het westelijk deel van de gemeente met centraal kerkgebouw tussen de Drentsche Hoofdvaart en de Zomerdijk op, en de locatie van de huidige Jeruzalembuurt (tussen Woldkade en Ceintuurbaan/Jufferenpad). Op de laatste locatie was een sportpark gedacht.

Het plan bevatte een aantal nieuwe hoofdontsluitingsroutes die de planuitleg van de Centrumschil in sterke mate bepaald hebben. Opvallend zijn de Ceintuurbaan/Knopperslaan ter ontsluiting van het noordelijk stadsdeel, de Commissaris de Vos van Steenwijklaan richting de brug over de Wold Aa bij Tweeloo en naar Ruinerwold, en het wegtracé Kastanjelaan – Schuttevaerstraat - Prins Hendrikstraat tot over de Bult dat een verbinding legde tussen het zuidelijk en het westelijk deel van de stad. Alle drie de routes zijn uiteindelijk gerealiseerd, met uitzondering van de verkeersroute in het verlengde van de Prins Hendrikstraat tot over de Bult en Drentsche Hoofdvaart.

Ter verlevendiging van het stadsbeeld waren in het uitbreidingsplan aan de noordzijde langs de Wold Aa en aan de zuidzijde langs de Reest, evenals op verschillende plaatsen

tussen de bebouwing, plantsoenen ontworpen. Een groot deel hiervan is – met uitzondering van de strook langs de Wold Aa – gerealiseerd.

Het uitbreidingsplan van Meppel kwam niet zonder slag of stoot tot stand. Toen de gemeenteraad de plannen behandelde stelde men voor ten behoeve van het doorgaande autoverkeer Zwolle – Groningen – Leeuwarden dat in die tijd nog door de Hoofdstraat zijn weg moest vinden en over de Steenwijkerstraatweg richting het noorden, de route om te leggen. Aanbevolen werd een weg aan te leggen vanaf de Zwolsche straatweg in het zuiden tot bij de spoorbrug over de Reest, in rechte lijn langs het station en over de Parallelweg en vervolgens over de Hoogeveensche Vaart langs de spoorlijn naar Friesland, waardoor aangesloten kon worden op de latere Ceintuurbaan en vanaf hier over de Drentse Hoofdvaart met een koppeling aan de doorgaande weg noordelijk langs de Drentse Hoofdvaart naar Groningen en Leeuwarden. Deze oplossing werd uiteindelijk niet opgenomen op de definitieve plankaart. De redenen hiervoor zijn onduidelijk. Delen van de route werden gerealiseerd, waaronder de bouw van de Burgemeester Knoppersbrug (rond 1935 in gebruik genomen), maar pas veel later zou deze koppeling volledig gerealiseerd worden met de aanleg van de Reestlaan tijdens de jaren ‘60. Deze vormde toen niet meer een onderdeel van de route Zwolle – Groningen/Leeuwarden, want het rijks- en provinciale wegennet had dit probleem toen al opgelost.

Er werd uiteindelijk ook een nieuw onderdeel aan het plan toegevoegd, te weten het gebied ten oosten van het spoor, ten zuiden van de Hoogeveensche Vaart, op de plaats van de huidige wijk Ezinge. Monsma ging er in eerste instantie van uit dat dit gebied nimmer geschikt zou zijn voor woningbouw. Nadat het uitbreidingsplan in concept gereed was, kwam echter het verzoek bij de gemeente binnen om dit terrein voor woningbouw te bestemmen en daarop een straat aan te leggen. Om het voorgestelde bouwplan niet als een op zichzelf staand deel uit te voeren werd het uitbreidingsplan aangepast. Er werden nieuwe straten in dit stadsdeel ontworpen met plaats voor woningbouw, en een strook grond grenzend aan de bestaande Parallelweg ten oosten van het spoor werd bestemd voor industrie. Tussen de woningblokken werd een terrein bestemd voor kinderspeelplaats (6000 m2), en een openbaar plantsoen. Het plan is uiteindelijk niet volgens tekening uitgevoerd, maar vormde wel de aanzet voor de latere wijk Ezinge.

Bijlagen

Binnenstad en Centrumschil

Bijlage 1: Begrippenlijst

Adagium: credo, motto, traditionele stelregel.

Amsterdamse Schoolstijl: architectuurstijl die opkwam in de jaren ‘10 en ‘20 van de 20ste eeuw in Amsterdam, met uitgesproken expressieve baksteenarchitectuur. De Amsterdamse Schoolstijl kwam op als reactie tegen de 19de eeuwse neostijlen en het Rationalisme van architect Berlage.

Appartementtengebouw/Flat: groot gebouw met meerdere verdiepingen/woonlagen. De appartementen in de flat zijn meestal gelijkvloers en worden op hun beurt flat/flatjes genoemd.

Architectuureenheid (ensemble): architectonisch geheel. Er is sprake van een architectuureenheid wanneer meerdere bouweenheden volgens één architectonisch ontwerp zijn vormgegeven. Als architectuureenheid wordt gerekend:
a. geschakelde en/of gestapelde woningen die volgens één architectonisch ontwerp zijn vormgegeven, bijvoorbeeld een blok rijtjeswoningen;
b. meerdere (los van elkaar staande) gebouwen die volgens één architectonisch ontwerp zijn vormgegeven, bijvoorbeeld twee gespiegelde bouwblokken aan weerszijden van een straat.

Authentiek: overeenstemmend met het oorspronkelijke; origineel; eigen kenmerken dragend, oorspronkelijk.

Boerderij: gebouw/gebouwen op een erf met een (oorspronkelijk) agrarische functie. Het woonhuis wordt hierbij gerekend.

Bouwblok: geschakelde bebouwing in een gesloten of halfgesloten vorm.

Bouwwerk: algemene benaming voor alle soorten gebouwde objecten.

Chaletstijl: is een romantiserende bouwstijl uit globaal het begin van de 20ste eeuw die veel werd toegepast bij villa’s, boerderijen en sommige openbare gebouwen. De romantische gevoelens voor het chalet kwamen voort uit het feit dat rijkere mensen naar Zwitserland trokken als toeristische bestemming en daar geconfronteerd werden met wat zij zagen als “onbedorven bergvolkeren”.
Hoewel de stijl dus gebaseerd is op het chalet, is de interpretatie van de bouwkundige kenmerken hiervan dermate vrij, dat een gebouw in chaletstijl nauwelijks aan een chalet doet denken. Wel komen er bepaalde elementen uit de chaletbouw in de gebouwen voor.
De stijl wordt vaak gekenmerkt door de toepassing van asymmetrie, expressieve dakvlakken met ruime overstekken, cremewitte stucvlakken in combinatie met baksteenmetselwerk, horizontale geglazuurde baksteenbanden in het gevelmetselwerk, baksteenbogen in een afwijkende kleur, en bovenramen van schuiframen met een rasterwerkroedenverdeling.

Eclecticisme: is het combineren in een enkel bouwwerk van elementen van verschillende stijlen of stromingen. In de 19de-eeuwse architectuur bestond er geen dominante, allesomvattende stijl. Door de bloei van de wetenschap en de kunstgeschiedenis ontstond er een stimulans om oude stijlen te doen herleven, wat resulteerde in historiserende vormgeving. De techniek had een enorme ontwikkeling doorgemaakt maar dat vertaalde zich desondanks niet naar een nieuwe vormgeving. Men kon immers kiezen uit de complete architectonische erfenis. Zo ontstonden verscheidene neostijlen, zoals o.a. Neogotiek. Neoromaans en Neoclassicisme.
Waar men daar echter nog probeerde zoveel mogelijk historisch stijlgetrouw te werken, werd dit in de periode 1850-1900 geleidelijk aan losgelaten en ontstond het Eclecticisme als architectuurstijl. Een eclectisch bouwwerk heeft bijvoorbeeld kenmerken uit verschillende neostijlen in zich, die zijn gecombineerd tot een nieuw geheel.

Ensemble: zie architectuureenheid.

Galerij: gang aan de buitenkant van een (flat)gebouw die toegang verschaft tot de afzonderlijke woningen.

Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt.

Interbellum: een interbellum (van het Latijn inter, ‘tussen’ en bellum, ‘oorlog’) is een periode tussen twee oorlogen. Specifiek

wordt met Interbellum de periode tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog bedoeld. De architectuur uit de periode van het Interbellum werd met name gekenmerkt door de architectuur van de Amsterdamse School en het Zakelijk Expressionisme.
Klauwstuk: een klauwstuk is een vorm van een vleugelstuk, een versiering van zandsteen die is aangebracht naast een hals- of trapgevel. Het klauwstuk is waarschijnlijk vernoemd naar de poten van een leeuw of adelaar, die tijdens de Amsterdamse Renaissance werden verwerkt in de getrapte opbouw van een gevel.

Jugendstil c.q. Art nouveau: is een architectuurstijl die globaal in de periode 1900 - 1918 opgeld deed, en ontstond als reactie op de 19de eeuwse neostijlen en het Eclecticisme. Er ontstond een nieuwe stijl, met vormen bestaande uit gestileerde plantaardige motieven. De eerste voorbeelden van deze stijl werden in Belgie gerealiseerd, op basis van theorieën ontwikkeld in Engeland. De Jugendstil resulteerde in complex vormgegeven gebouwen met een rijke en gedecoreerde gevelarchitectuur. Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog verstoorde het positieve geloof in de vooruitgang en markeerde tevens het einde van de Jugendstil.
Lint(bebouwing): langgerekte lijn van (veelal vrijstaande) bebouwing langs een weg of waterverbinding.

Karakteristiek pand: door de gemeente aangewezen gebouw met uitzonderlijke architectonische kwaliteit die (nog) geen monument is. Ter bescherming van deze bebouwing is het welstandsniveau intensief.

Mansardekap: een dak met aan één of meerdere zijden onder een stompe hoek geknikt of gebroken dakvlak.

Modernisme: is een architectuurstijl die vanaf de jaren '20 van de 20ste eeuw invloed had op het architectuurbeeld in Nederland, en kan binnen de Nederlandse context in eerste instantie onderscheiden worden in het vooroorlogs en het naoorlogs Modernisme. Opgekomen in het verlengde van de Rationalistische architectuurstroming ontstonden voor de Tweede Wereldoorlog vanaf de jaren '20 stromingen zoals 'de Stijl', 'Het Nieuwe Bouwen of Nieuwe Zakelijkheid c.q. Functionalisme', die gebruik makend van nieuwe bouwtechnieken streefden naar verdere rationalisatie van het bouwen en de realisatie van meer abstracte, van ornament ontdane geometrische bouwvormen. In zijn algemeenheid wordt het vooroorlogs Modernisme gekenmerkt door het ontbreken van het schuine dak, omdat deze als bouwtechnisch achterhaald beschouwd werd, en naar mening van de Modernen afbreuk deed aan de na te streven geometrische vormentaal. Het naoorlogs Modernisme dat globaal opgeld deed in de periode 1945 - 1970 zette deze tendens voort, maar met een grotere variatie aan vormen en materialen, hetgeen soms resulteerde in een vriendelijker uitstraling.

Monument: aangewezen onroerend goed als bedoeld in artikel 3 van de Monumentenwet 1988, of volgens de Monumentenverordening van de gemeente en/of provincie.

Neo-classicisme: is een architectuurstijl, waarin de architectuur van de klassieke oudheid werd nagestreefd. Het Neo-classicisme uitte zich in de bouwkunst o.a. door de toepassing van klassieke maatverhoudingen (de compositie), en de toepassing van klassieke bouwelementen, zoals kroonlijsten, zuilen, pilasters, frontons e.d.
Het Neo-classicisme is een stroming die gedurende de 18de en 19de eeuw in Nederland opgeld deed.

Neo-renaissancestijl: is een 19de-eeuwse bouwstijl waarin werd teruggegrepen op motieven uit de renaissancebouwkunst. Daartoe behoren onder andere de trapgevels, speklagen, de kenmerkende horizontale lijnen die de gevel in 'vlakken' verdelen, blokken, diamantkopmotieven en kruiskozijnen. In Nederland kwam de stijl op omstreeks 1875, toen werd gezocht naar een nationale bouwstijl.

Oorspronkelijk: origineel, aanvankelijke vorm, authentiek.

Oriëntatie: de hoofdrichting van een gebouw.

Orthogonaal: rechthoekig.

Ornament: versieringselement, dienend om een gebouw op te luisteren. Functionele gebouwelementen (zoals kozijnen, daklijsten

enz.) worden op zichzelf niet tot ornamenten gerekend wel de er op aangebrachte versieringen. Detailleringen die tot een specifieke stijl behoren kunnen wel tot ornamentiek gerekend worden.

Overgangsstijl: is een architectuurstijl uit globaal de periode 1900-1914, met nog navolging tot in de jaren '20. De Overgangsstijl was een reactie op de te uitbundig geachte Jugendstil en het te sober geachte Rationalisme. De stijl werd gekenmerkt door toepassing van internationale stijlelementen en bestond feitelijk uit drie stromingen: de 'Chaletstijl', 'Americana', en 'Um 1800'. Niettemin werden ook onderling weer stijlelementen gemengd toegepast, waardoor een preciese indeling vaak moeilijk te maken is. Zie voor een beschrijving van de romantiserende Chaletstijl, onder 'Chaletstijl'.
Een meer conservatieve, serieuze variant vormde de Heroriëntatie- of Um 1800- stijl (ofwel nieuw historiserende stijl). Deze stelde de Lodewijk XVI-stijl als ideaalbeeld (in het discours benoemd als de laatste 'echte' stijl). De Um 1800-stroming wordt o.a. gekenmerkt door de toepassing van strenge symmetrie, classicistische vormgevingsmotieven, donkerkleurig baksteenwerk, de ingehouden toepassing van sobere baksteenornamentiek, en bovenramen van schuiframen met een rasterwerkroedenverdeling.
Americana werd sterk beïnvloed door de architectuur van de Amerikaanse architecten H.H. Richardson en L.H. Sullivan. Deze stroming werd o.a. gekenmerkt door een menging van neo-romaanse motieven in combinatie met een meer romantische en asymmetrische compositie, veelal toepassing van natuursteen voor het hele gevelvlak met soms een rustica-motief bij de plint van het gebouw.

Pinakel: Een pinakel (Latijn: pinna:andere vorm) of fioel is een in de Gotiek en Neogotiek toegepast element, en is een slanke torenvormige beëindiging en bestaat uit een voet, schacht of lijf met daarop een spits of kepel. De kepel wordt bekroond met een kruisbloem of finaal.

Plint: een duidelijk te onderscheiden horizontale lijn aan de onderzijde van een gebouw of een duidelijk te onderscheiden onderste horizontale laag van een gebouw.

Portiek: gemeenschappelijk trappenhuis en/of een terugspringende ruimte voor de straat- of toegangsdeur.

Profilering: zichtbare maatvoering, verhouding en reliëf van een kozijn of kroonlijst.

Rationalisme: Het rationalisme is een architectuurstijl die globaal van 1900 - 1920 van grote invloed is geweest op de Nederlandse architectuur. Het Rationalisme was een reactie op de neostijlen van de 19de eeuw, het Eclecticisme, de Jugendstil en het Expressionisme. Deze stromingen dreven op hartstocht, terwijl de architecten van het Rationalisme vertrouwden op de rede. Voorman van de stroming binnen Nederland was H.P. Berlage. De architectuur van het Rationalisme wordt gekenmerkt door rationele sobere baksteenarchitectuur, toepassing van vanzelfsprekende logische draagconstructies en gebruik van proportieschema's in de compositie van gevels en plattegronden. Hiernaast stond een functionele en logische indeling van het gebouw centraal, met een veelal asymmetrische plattegrond en gevelopstand tot gevolg. Het Rationalisme heeft mede ten grondslag gelegen aan het latere Modernisme.

Reliëf: het in geringe mate uitsteken of inspringen van gevelelementen ten opzichte van het gevelvlak, zoals bij kozijnen, negges, sierranden.

Rooilijn: lijn, die historisch vastgelegd is, en/of die het bestemmingsplan of bouwverordening aangeeft, waarbinnen gebouwd mag worden.

Schilddak: dak, gevormd door twee driehoekige schilden aan de smalle en twee trapeziumvormige aan de lange zijde.

Situering: plaats van het bouwwerk in zijn omgeving.

Stijl: architectuur of vormgeving uit een bepaalde periode of van een bepaalde stroming.

Tent-, punt- of piramidedak: dak gevormd door vier driehoekige dakschilden die in één punt bijeenkomen.

Textuur: de waarneembare structuur van een materiaal (bij metselwerk dus de oneffenheden van de steen en het voegwerk).

Traditionalisme: Deze architectuurstroming met sobere baksteenarchitectuur waarin eenvoud het uitgangspunt vormde, kwam al tot ontwikkeling in de vooroorlogse periode gedurende de jaren ’20 en zou haar stempel drukken op de Nederlandse woningbouwtraditie tot globaal halverwege de jaren ’50 van de 20ste eeuw. Met name vanaf de jaren ‘30 stond zij bekend als ‘de Delftse School’, omdat zij sterk beïnvloed werd door theorieën van de Delftse hoogleraar Grandpré Molière. De Delftse School zette zich af tegen het expressionisme van de Amsterdamse School omdat deze naar haar zin te decoratief was. Ook het Zakelijke Expressionisme was voor haar te weinig gerelateerd aan de pretentieloze ambachtelijkheid die naar haar mening - veelal door een religieus maatschappijbeeld beïnvloed - nagestreefd zou moeten worden.

Windvaan: deze bestaat meestal uit een metalen plaatje dat vrij beweegbaar is om een verticale as. Aan de ene zijde van de as heeft het plaatje een groter oppervlak, aan de andere zijde doorgaans een spits: het wijzende deel. Het wordt op een hoge plek geplaatst en kan door de winddruk in de wind draaien en zodoende de windrichting aanwijzen. Ter verfraaiing krijgt het plaatje vaak een vorm, meestal die van een haan; een dergelijke windwijzer wordt wel windhaan genoemd. Maar ook andere afbeeldingen komen als windwijzer voor.

Wolfdak/wolfeinden: meestal een zadeldak waarvan één of beide dakschilden op de kop een afgeknot dakschild heeft (wolfeind).

Zadeldak: een dak dat aan twee zijden schuin is met een symmetrisch profiel.

Zakelijk Expresionisme: is een architectuurstijl, opgekomen rond 1925 als reactie op de te uitbundig geachte Amsterdamse School. De plastische vormgeving die gebruikelijk was in de Amsterdamse School (torenelementen, de uitbundige toepassing van mansardekappen, de toepassing van ladderramen, uitkragende lineaire bakgoten, metselwerkpatronen en -ornamentiek) werd hiermee bij woonhuisarchitectuur verder verzakelijkt. Met name vanaf de jaren ´30 van de twintigste eeuw vormden ook meer kubische bouwvormen onderdeel van het repertoire van het Zakelijk Expressionisme.

Bijlage 2: Uitvoeringsdocument

Topgebied: Aanbevelingen algemeen

	STEDENBOUW
	Stedenbouwkundige hoofdopzet
1	Behoud stedenbouwkundige hoofdopzet van de buurt (= stratenpatroon, ruimtelijke opbouw bouwblokken, verhouding bebouwd-onbebouwd, ontsluiting buurt, ontsluitingsprincipes bebouwing en ontsluitingsprincipes achtergebieden, groene ruimten en plantsoenen).
2	Behoud locatiespecifieke rooilijnen, ook binnen één en dezelfde openbare ruimte. Met nieuwbouw nauw aansluiten op deze specifieke rooilijnen. Bij nieuwbouw ter plaatse van naoorlogse verstoorde rooilijnen: herstel van de historische rooilijnen (niet voortbouwen op verstoringen).
3	Behoud van de doorsnedeprofielen (=breedte van de straat in relatie tot de hoogte van de bebouwing, diepte & type van de overgang gebouw-openbare ruimte) van de verschillende openbare ruimten in dit gebied, inclusief de locatiespecifieke profielen binnen dezelfde openbare ruimten. Aansluiten met nieuwbouw bij deze (locatiespecifieke) profielen. Bij nieuwbouw ter plaatse van naoorlogse verstoorde doorsnedeprofielen: herstel van de historische profielen (niet voortbouwen op verstoringen).
4	Bij (vervangende) nieuwbouw: oorspronkelijke perceelsmaatvoeringen van de diverse locaties behouden.
	Binnenterreinen en aan- en uitbouwen
5	Achtertuinen en –erven zo min mogelijk bebouwen (max 30% bebouwen); geen nieuwe semi-openbare of openbare binnenterreinen. Geen parkeren op achtererf.
6	Bij (vervangende) nieuwbouw of verbouw: geen hoofdontsluitingen van het gebouw aan de achterzijde, behalve ten behoeve van wonen boven winkels.
7	Bij niet volledig gesloten bouwblokken (tussenruimten tussen panden): tussenruimten niet bebouwen. Eventuele scheidingsconstructies terugleggen achter de voorgevelrooilijn. Deze vormgeven in overeenstemming met de architectuur van het hoofdvolume.
8	Bij verkoop van woningen/appartementen binnen bestaande en nieuwe grotere woongebouwen en architectuureenheden: stimuleren dat aan- en uitbouwen en bijgebouwen privaatrechtelijk gereguleerd worden en de maatvoeringen en vormgeving zorgvuldig worden afgestemd op de ruimtelijke kwaliteiten van de achtergebieden. privaatrechtelijk gereguleerd worden en de maatvoeringen en vormgeving zorgvuldig worden afgestemd op de ruimtelijke kwaliteiten van de achtergebieden.
9	Geen aan- uit- of bijgebouwen voor de voorgevelrooilijn.
	OPENBARE RUIMTE + OVERGANGSGEBIEDEN
	Inrichting openbare ruimte(incl. inrichtingsprofiel)
10	Herinrichting van de openbare ruimte op basis van cultuurhistorisch onderzoek naar de ruimtelijke karakteristieken. Dit geldt voor de inrichting van straten, pleinen, plantsoenen, parken en kades.
	Erfafscheidingen
11	Erfafscheidingen grenzend aan de openbare ruimte: aansluiten bij de vormgeving en kleurstelling van erfafscheidingen uit de totstandkomingsperiode van de bebouwing in de buurt.
12	Nastreven van eenduidige erfafscheidingen voor architectuureenheden, op grond van één ontwerp. Hierover afspraken maken met woningcorporaties of VVE's.
13	Hoogte erfafscheidingen grenzend aan de openbare ruimte: maximaal 1 meter. Bij voorkeur metalen hekwerken of hagen.
14	Openbare plantsoenen niet bebouwen.
	Voorerven
15	Niet parkeren op het voorerf.

Deze aanbevelingen zijn in overleg met de Gemeente Meppel tot stand gekomen.

	BEBOUWING/ARCHITECTUUR
	Bestaande bouw
16	Behoud en herstel van de bebouwing en de kenmerkende architectonische kwaliteiten van de bebouwing in deze buurt. Ondergeschikte delen: Verwantschap (aansluiting) zoeken met de kenmerkende historische kwaliteiten;
17	Behoud en herstel van de doorsnedeprofielen van de bebouwing (hoogte, nok- en goothoogte, kapvorm en - helling). Ondergeschikte delen: Verwantschap (aansluiting) zoeken met de kenmerkende historische kwaliteiten; regelen in de welstandsnota
18	Bij architectuureenheden: geen aanpassingen van de architectuur die de woningen/appartementen individualiseren, regelen in de welstandsnota.
19	Ingrepen in het dakvlak dienen in overeenstemming te zijn met de oorspronkelijke architectonische uitgangspunten van het gebouw (dakkappellen, dakramen, schoorstenen).
20	Maatvoering en vormgeving dakkapellen op voor- en zijdakvlakken: regelen in welstandsnota en afstemmen op architectuur(eenheid).
	Nieuwbouw
21	Bij (vervangende) nieuwbouw: geen gestapelde appartementen, tenzij vormgegeven in de gebouwtypologieën die cultuurhistorisch kenmerkend zijn voor de buurt. Begane grondwoningen in appartementgebouwen afzonderlijk ontsluiten vanaf de straat.
22	(Hoofd)Entrees aan voorzijde.
23	Bij (vervangende) nieuwbouw: nok- en goothoogte afstemmen op de historische nok- en goothoogte van het straatprofiel waar in gebouwd wordt.
24	Bij (vervangende) nieuwbouw: alle gebouwen afdekken met een kap, waarvan de kaphelling en het kaptype in overeenstemming is met wat cultuurhistorisch dominant is in deze buurt.
25	Nieuwe architectuur ontwerpen in sterke samenhang met de omgeving.
	INSTRUMENTEN
26	Herinventarisatie van het gebied in relatie tot karakteristieke en monumentale panden en eventueel aanwijzing van gemeentelijke monumenten, om sloop van niet monumenten en verbouwingen van gevels en kappen te kunnen reguleren.
27	Opstellen van een conserverend bestemmingsplan voor deze gebieden. Gebruik maken van de dubbelbestemming 'Waarde - Beschermd stadsgezicht' voor het beschermde stadsgezicht. Aanduiding ´Cultuurhistorisch gebied - Topklasse en Hoog´ in het bestemmingsplan opnemen. Onderzoeken van opname van de aanduiding ´Gevellijn´ voor specifieke gebieden waar de gevelrooilijn cultuurhistorisch van belang is.
28	Aanpassen welstandsnota op de gebiedsbeschrijvingen en de aanbevelingen van deze cultuurhistorische verkenning.
29	Sloopregeling op grond van aantasting van het beschermd stadsgezicht in het bestemmingsplan opnemen.
30	Geen toepassing geven aan de planologische mogelijkheden voor afwijking van het bestemmingsplan uit de BOR, bijlage II, artikel 4. (=kruimelgevallen), tenzij de cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke kwaliteit worden gerespecteerd.
31	Beleidsregels opstellen voor toepassing van afwijkingen van het bestemmingsplan op grond van de Wabo, art. 2.12, lid 1, sub a, onder 1˚ (binnenplanse afwijking), waarbij cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied gerespecteerd worden.
32	Gebieden van zeer hoge cultuurhistorische waarde: Bijzonder welstandsregime. Een set nauwkeurige gebiedscriteria in de welstandsnota opnemen.
33	Beleidsregels vaststellen voor projectbesluiten (richtlijnen ruimtelijke onderbouwing). De richtlijnen ruimtelijke onderbouwing geven gespecificeerd de cultuurhistorische aspecten aan die in een ruimtelijke onderbouwing dienen te worden meegenomen. Deze cultuurhistorische aspecten bevinden zich in ieder geval op de schaalniveaus archeologie, stedenbouw, openbare ruimte, bebouwing en architectuur.

Deze aanbevelingen zijn in overleg met de Gemeente Meppel tot stand gekomen.

Topgebied: Aanbevelingen specifiek

Algemene aanbevelingen topgebieden (uitgezonderd de binnenstad)

Voor de algemene aanbevelingen, zie het schema op de voorgaande bladzijden.

Aanbevelingen topgebieden, per gebied

n.b.
Het nummer vóór de onderstaande aanbeveling is het nummer van de algemene aanbeveling waar deze specifieke aanbeveling een aanvulling op, of een vervanging van is.

Zuideinde / Stationsweg
10 [aanvullend] Op lange termijn herinrichting van de openbare ruimte van de Stationsstraat conform het karakter van een laan (verdichting bomenrijen, geen gescheiden verkeers- en parkeerstroken, uniforme en monochrome bestrating, veel ruimte voor wandelaars.
10 [aanvullend] De ruimtelijke representativiteit van het Stationsplein herstellen, mede op basis van cultuurhistorische gegevens; herplaatsing van de hier ooit aanwezige fontein onderzoeken. Busstation meer ruimtelijk afscheiden.
10 [aanvullend] Lantaarnpalen: deze meer in overeenstemming met de cultuurhistorische karakteristieken van de buurt. Dit kan een moderne variant zijn, zoals die in de binnenstad is toegepast.
21 [vervangend] Bij (vervangende) nieuwbouw uitsluitend gebruik van de drie historische bebouwingstypologieën elk op de geëigende locatie: historische stadswoning, geschakeld herenhuis en villa (voor karakteristieken van de drie typen: zie onder gebiedsbeschrijving 'Bebouwing').
26 [aanvullend] Molenstomp plaatsen op de lijst van gemeentelijke monumenten of karakteristieke panden, en haalbaarheid voor herstel onderzoeken.

Wilhelminapark
1-4, 21 [aanvullend] Bij herontwikkeling van de locatie Uilenborgh: aansluiting zoeken bij de villa-architectuur in het park
10 [aanvullend] Lantaarnpalen: deze meer in overeenstemming met de cultuurhistorische karakteristieken van de buurt.

Aanbevelingen topgebied binnenstad

n.b.
De binnenstad heeft zodanig specifieke ruimtelijke kwaliteiten en kenmerken dat de algemene aanbevelingen zoals die voor de andere topgebieden gelden, hier minder op aansluiten. Daarom zijn de onderstaande aanbevelingen niet aanvullend op de algemene aanbevelingen voor topgebieden, maar komen zij in plaats hiervan en zijn alleen van toepassing op de binnenstad. De onderstaande nummering is dus geen verwijzing naar de nummering van de aanbevelingen zoals opgenomen in het schema voor topgebieden.
De aanbevelingen onder de nummers 1 t/m 69 zijn onverkort van toepassing voor het pre-industriele stadsweefsel.
De aanbevelingen onder de nummers 70 t/m 71 zijn van toepassing voor de naoorlogse saneringsgebieden.

Binnenstad: Stedenbouw

Stadspatroon en landschap
1 Grote zorgvuldigheid in de omgang met nog aanwezige historische waterstructuren en relatie tussen stadsvorm en water bestendigen.
2 Eventueel aanwezige hoogte-accidentatie met cultuurhistorische achtergrond behouden.

Stadspatroon en stadsbeeld
3 Opstellen van een conserverend bestemmingsplan

voor die locaties in de binnenstad waar het preindustrieel stadsweefsel aanwezig is.

4 Opstellen van nauwkeurige randvoorwaarden voor in het binnenstadsgebied te realiseren nieuwbouwprojecten; hierop dienen alle planinstrumenten ingericht te zijn: toetsingskader bestemmingsplan, welstandsnota, randvoorwaarden voor binnen- en buitenplanse ontheffingen. Een verfijning in aansturing kan eventueel bereikt worden door het opstellen van een nauwgezet beeldkwaliteitplan voor het binnenstadsgebied.

5 Gaaf, historisch straten- en stegenpatroon met de daarbij behorende profielen behouden.

6 Ook voor wijzigingen en onderhoud aan bestaande bebouwing is behoud van de architectonische en cultuurhistorische kwaliteiten op alle schaalniveaus gewenst. Zorgvuldig welstandsbeleid wordt aanbevolen.

7 Uitgangspunten gesloten bouwblok behouden, versterken en bij nieuwe ontwikkelingen toepassen, behalve bij de oorspronkelijke bebouwingsstroken.

8 Oorspronkelijke fijnmazige verkaveling van de diverse locaties behouden en versterken.

9 Op termijn herstel van, dan wel aansluiten bij de oorspronkelijke, in de periode 1940-2000 verstoorde parcellering op locaties die in ruimtelijk-historisch opzicht van groot belang zijn voor de waarden van het historisch stadsgezicht en waar sprake is van een verstoring van de historische karakteristiek: Groenmarkt, Prinsenplein, Hoogetin (en aansluiting op Grote Oever – Kleine Oever).

10 De parcellering van de diverse nieuwbouwlocaties dient aan te sluiten bij de historische maatvoering. De breedte van een als één geheel herkenbaar bouwvolume dient aan te sluiten op de meest karakteristieke (gemiddeld voorkomende) historische pandbreedte in de specifieke straat of steeg waar het bouwvolume gerealiseerd wordt.

11 Waar sprake is van een kavelstructuur met een breedte groter dan 7,0 meter, in de gevelarchitectuur een parcellering opnemen die de 7,0 meter niet overschrijdt (hiermee beeld van pandsgewijze invulling nastreven).

12 De bebouwing uitvoeren met een zodanige hoogtemaat dat aansluiting gevonden wordt bij de meest karakteristieke (gemiddeld voorkomende) historische pandhoogte in de specifieke straat, steeg, plein of gracht waar het bouwvolume gerealiseerd wordt. Het uitgangspunt hierbij is twee lagen plus kap, waarbij de bovenste laag als woonverdieping kan worden uitgevoerd.

13 Originele rooilijnen handhaven en niet terugleggen. Ook bij nieuwbouw handhaving van de (onregelmatigheden in de) oorspronkelijke rooilijn. Bij nieuwbouw rekening houden met de karakteristieken van historische rooilijnen op alle schaalniveaus.

14 Waar de originele rooilijnen aangetast zijn: op termijn streven naar transformatie van bovengenoemde verstoringen naar de originele situatie.

15 Geen semi-openbare of openbare binnenterreinen toepassen; ter plaatse van een binnenterrein geen gebouwontsluitingen aan de achterzijde, behalve ten behoeve van wonen boven winkels. Direct aan de achtergevel van een woning/appartement privétuinen verplicht stellen.

16 Grootschalige aanbouwen en bijgebouwen voorzien van kappen.

17 Bij niet volledig gesloten bouwblokken: niet bebouwde delen met passend gedetailleerde tuinmuren, hekken of hagen dichtzetten.

18 Semi-openbare tuinen en hoven voorzien van muur en/of hekwerk met een expliciet vormgegeven toegang.

19 Ter plaatse van de bebouwingsstrook in de binnenstad die oorspronkelijk een aan het water gelegen achtergevel en of erf had: de - nu aan de openbare straat gelegen - achterkanten handhaven of vormgeven volgens historische principes van achtergevels, waarbij rekening gehouden wordt met het gegeven dat deze gevels nu grenzen aan het openbaar gebied.

20 Hiërarchie binnen het stratenpatroon in een pri-

maire, secundaire en tertiaire historische ontsluitingsstructuur en de daarmee samenhangende kavelstructuur en bebouwingskarakteristieken behouden, versterken en bij nieuwe ontwikkelingen toepassen (voor uitleg primaire, secundaire, tertiaire structuur: zie hoofdstuk 4, kadertekst 6).

21 Bij primaire en secundaire structuur streven naar functiemenging met kleinschalige bedrijvigheid en kleinschalige centrumfuncties langs deze structuren. Schaalvergroting hierbij beperken en aan maximale oppervlakken en doorbraakpercentages binden. Doorbraak van panden zoveel mogelijk beperken en aan voorwaarden verbinden, o.a. van bouwhistorisch onderzoek bij panden met een bouwhistorische verwachting.

22 Bij transformaties aansturen op stedenbouwkundige en architectonische oplossingen die aansluiten bij de bebouwingskarakteristieken van de structuur (primair, secundair, tertiair) waar de ingreep plaatsvindt.

23 Handhaven en openbaar houden van eventueel aanwezige stegen, waar nog aanwezig, ook in het kernwinkelgebied. Stegen dienen open gehouden te worden en niet bij winkels te worden getrokken.

24 Met bebouwing aansluiten bij de historische gebouwtypologieën.

Binnenstad: Openbare ruimte

Straten

25 Algemene karakteristieken van historische straten behouden en versterken.

26 Behoud van gezichtsbepalende zichtlijnen op historische bebouwing of bijzondere gebouwen.

27 Locatiespecifieke profielen en rooilijnen van straten en stegen bij verbouw, nieuwbouw of sloop-nieuwbouw behouden en versterken.

28 Gebouwen sluiten met hun voorgevel direct aan op de voorgevelrooilijn, zonder arcades of inspringingen van het volume. Regelen in de welstandsnota.

Pleinen

29 Algemene en specifieke karakteristieken van historische pleinen behouden en versterken.

30 Preïndustriële verkavelingsstructuur langs pleinen behouden en versterken.

31 Locatiespecifieke historische doorsnedeprofielen en rooilijnen van pleinen bij verbouw, nieuwbouw of sloop/nieuwbouw behouden en versterken.

32 Behoud van de bestaande bebouwing uit de periode voor de Tweede Wereldoorlog rondom het plein gaat vóór vernieuwing.

33 In geval van noodzakelijke vervanging van bebouwing aan een pleinruimte niet kiezen voor grootschalige of monumentale oplossingen, maar juist voor een reeks van kleinschalige bouweenheden die in maat en schaal aansluiten op de omgeving en waarbij rekening wordt gehouden met de kenmerken van de primaire, secundaire en tertiaire structuur. Waar sprake is van een grote kavelbreedte, uitgaan van een gevelparcelleringsmaat van maximaal 5 tot 7,0 meter.

34 Met de kaprichting aansluiten op de historische kavelrichtingen van de locatie.

35 Behoud van gezichtsbepalende zichtlijnen op historische of bijzondere gebouwen.

Openbare inrichting

36 Het openbaar gebied is de bindende schakel tussen bebouwing, straten en functies. Eenduidige materiaal- en profielkeuze en eenvormige inrichting van de straten en stegen versterkt de herkenbaarheid en samenhang van de binnenstad als geheel.

37 Toepassing van straatprofielen die gebaseerd zijn op een historische profilering (opdeling in 3 zones, met aanduiding van voormalige stoepenzones).

38 De toepassing van gebakken klinkers met sobere

detaillering is het uitgangspunt. De bestratingsmaterialen en - kleuren dienen zich niet te verzelfstandigen ten opzichte van de gevelwanden.
39 Voor het gehele gebied van de binnenstad eenduidige bestratingsmaterialen en kleuren toepassen.
40 Beperken van het aantal verschillende typen inrichtingselementen (borden, palen, verkeerselementen etc.). Waar mogelijk kiezen voor geïntegreerde oplossingen. Een zo 'leeg' mogelijk straatbeeld heeft de voorkeur.
41 Straatverlichting: waar mogelijk kiezen voor hangende verlichtingsarmaturen aan gevelwanden of los opgehangen tussen twee gevels.

Openbare inrichting waterstructuur
42 Een zorgvuldige omgang met de inrichting van de kades, waar sprake is van een historisch doorsnedeprofiel (stoepenzone-rijweg-overslagzone- kaderand) en historische bestratingsmaterialen en patronen, waarbij de strook direct langs het water een recreatieve, aan de scheepvaart gerelateerde betekenis krijgt of blijft houden.
43 Een zorgvuldige omgang met de historische bruggen in de binnenstad.
44 Behoud van het historisch sluiscomplex.

Water
45 Voor alle ruimten met water geldt: behoud van de historische en lokatiespecifieke waterprofielen, inclusief de historische karakteristieken van de bebouwing. Met nieuwbouw aansluiten op deze historische en lokatiespecifieke waterprofielen.
46 Op de locaties waar de historische waterstructuur niet meer aanwezig is, en waar het hierna volgende nog niet gebeurd is: onderzoeken of er mogelijkheden zijn op deze locaties de oorspronkelijke historische waterstructuur opnieuw herkenbaar/afleesbaar te maken.
47 Keizersgracht/Heerengracht en Prinsengracht/ Gasgracht: de waterstructuur op lange termijn, gekoppeld aan de oude Hoogeveense Vaart, als bevaarbare structuur -waar mogelijk- weer functioneel maken.

Binnenstad: Bebouwing (historisch stadsweefsel)

Algemeen
48 Waar de historische bebouwing nog aanwezig is, geldt: behoud gaat vóór vernieuwen. Dit houdt o.a. in dat verlies van waardevolle karakteristieke historische gevels en bouwhistorisch erfgoed voorkomen dient te worden.
49 Inzetten van afzonderlijk instrumentarium voor het behoud van bouwhistorisch en architectonisch erfgoed naast de reguliere bescherming (met aanwijzing van monumenten) is wenselijk.

Typologie en massa-opbouw
50 Nieuwbouw: de realisatie van grootschalige bouwblokken in de binnenstad vermijden.
51 Nieuwbouw: aansluiten bij de historische gebouwtypologieën die als portaalhuis (diephuis of langshuis) uitgevoerd zijn.
52 Bestaande bouw en nieuwbouw: Het principe dat woningen uitsluitend een individuele en directe ontsluiting vanaf de straat kennen aanhouden. Bij gestapelde appartementen heeft de realisatie van een binnentrap voor de bovenwoning(en) de voorkeur; hiermee worden eigen woningentrees aan de straat gerealiseerd. Een uitzondering op bovenstaande regel kan de toepassing van een portiekontsluiting voor bovenwoningen zijn. De realisatie van woningentrees voor de begane grondwoningen vanaf de straat is bij deze portiekoplossing een uitgangspunt.
53 Bestaande bouw en nieuwbouw: De toepassing van een galerijontsluiting is zeer ongewenst in de historische binnenstad.
54 Bestaande bouw en nieuwbouw: Appartementen in geschakelde portaalhuizen zijn mogelijk, niet meer dan 2 geschakelde portaalhuizen (max breedte per portaalhuis

7,0 meter). Bij realisatie van meer dan twee geschakelde portaalhuizen: maximaal twee naast elkaar gelegen portaalhuizen identiek uitvoeren. Verschillen benadrukken in gevelarchitectuur en hoogte.
55 Bestaande bouw en nieuwbouw: De bebouwing uitvoeren met een zodanige hoogtemaat dat aansluiting gevonden wordt bij de meest karakteristieke (gemiddeld voorkomende) historische pandhoogte in de specifieke straat, steeg, plein of gracht waar het bouwvolume gerealiseerd wordt. Het uitgangspunt hierbij is twee lagen plus kap, waarbij de bovenste laag als woonverdieping kan worden uitgevoerd.
56 Bestaande bouw en nieuwbouw: Hiërarchie tussen hoofd- en bijgebouwen behouden en versterken.
57 Bestaande bouw: De achterbouwen achter reeds bestaande hoofdvolumes dienen qua vormgeving aan te sluiten op de historische principes voor achterbouwen. Uit- en aanbouwen vanaf 2,5 meter vanaf de achtergevel van panden afdekken met een kap.

Kappen
58 Bestaande bouw: Historische kappen en dakbedekking inventariseren en beschermen.
59 Bestaande bouw: Toepassen van een rode pankleur of blauwzwart/antraciete pankleur.
60 Nieuwbouw: Alle nieuwbouw is afgedekt met een volledige kap.
61 Bestaande bouw en nieuwbouw: Daken zijn gesloten van karakter. Geen dakopbouwen toepassen c.q. toevoegen. Ontwikkelen van specifiek beleid voor dakdoorbraken (loggia's en dakterrassen).

Gevelarchitectuur en vormgeving
62 Bestaande bouw en nieuwbouw (woon- en bedrijfsgebouwen): Zeer hoge eisen stellen aan de architectuur in de binnenstad waarbij niet wordt ingezet op diversiteit als een op zichzelf staand doel, maar juist wordt ingezet op 'eenheid in verscheidenheid', het historische type van diversiteit. Historisch-architectonische principes zijn derhalve leidend (o.a. verticale geleding en open gevels, prominente gevelbeëindiging, spits silhouet (kappen), ranke gevels en vlakke detaillering. etc). Hier kunnen in beperkte mate moderne expressiemiddelen aan worden toegevoegd, mits dit de architectonische coherentie van de gevelwand waarin wordt gebouwd, en de coherentie van de binnenstad als geheel niet aantast.
63 Bestaande bouw en nieuwbouw: Het hiërarchische onderscheid tussen voor-, zij- en achtergevels voor bestaande en nieuwbouw in de stad is leidend.
64 Bestaande bouw: Reconstructie van geveltoppen is mogelijk, mits de originele geveltop uit historisch archiefmateriaal gereconstrueerd kan worden.
65 Bestaande bouw en nieuwbouw: Portieken dienen zich op een niet nadrukkelijke wijze te presenteren in de gevelwand (geen inhammen, luifels, verticale doorgaande raamstroken).
66 Bestaande bouw en nieuwbouw: Voor het verduidelijken van de meest essentiële historisch-architectonische principes in de binnenstad is een beeldkwaliteitplan of een nauwkeurig uitgewerkte welstandsparagraaf in de welstandsnota sterk aan te bevelen.

Bijzondere bebouwing, aanvullend
67 Gebouwen met een bijzondere functie: uitwerken als een verbijzondering van, maar niet als een contrast met de historische context. Gebouwen plaatsen in de wand van de bouwblokstructuur. Vrijstaande plaatsing van bijzondere bebouwing vermijden, tenzij de functie en de locatie uit cultuurhistorisch of ruimtelijk gezichtspunt daar specifiek om vraagt.
68 In principe zijn de aanbevelingen zoals onder 48 t/m 50 en onder 55 t/m 66 ook voor bijzondere bebouwing van toepassing.
69 Bijzondere gebouwen op een historische wijze

aansluiten op de openbare ruimte. Vermijden van a-historische overgangszones tussen gebouw en openbare ruimte (hellingbanen, arcades, etc).

Binnenstad: Naoorlogse saneringsgebieden

70 Met een breed samengestelde projectgroep (Ruimtelijke ordening, Stedenbouw, Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie, Groen/Water) de strategisch-ruimtelijke keuzes voor de verschillende saneringsgebieden in de binnenstad voor de langere termijn bepalen. Het centrale uitgangspunt hierbij is stadsweefselreparatie waar mogelijk, en waar dit niet realistisch is, aansluiten op het preindustriele weefsel middels het toepassen van oplossingen overeenkomstig de historisch-ruimtelijke karakteristieken van de binnenstad. De aanbevelingen onder de nummers 1 t/m 69 en de beschrijving van deze karakteristieken in hoofdstuk 4, gebiedsbeschrijving 1 Binnenstad vormen hierbij de leidraad van discussie en vaststelling van beleid.

71 Nieuwbouw: Voor het verduidelijken van de meest essentiële historisch-architectonische principes in de binnenstad is een beeldkwaliteitplan of een nauwkeurig uitgewerkte welstandsparagraaf in de welstandsnota sterk aan te bevelen.

Gebied hoge kwaliteit: Aanbevelingen algemeen

	STEDENBOUW
	Stedenbouwkundige hoofdopzet
1	Behoud stedenbouwkundige hoofdopzet van de buurt (= stratenpatroon, ruimtelijke opbouw bouwblokken, verhouding bebouwd-onbebouwd, ontsluiting buurt, ontsluitingsprincipes bebouwing en ontsluitingsprincipes achtergebieden, groene ruimten en plantsoenen).
2	Behoud locatiespecifieke rooilijnen, ook binnen één en dezelfde openbare ruimte. Met nieuwbouw nauw aansluiten op deze specifieke rooilijnen. Bij nieuwbouw ter plaatse van naoorlogse verstoorde rooilijnen: herstel van de historische rooilijnen (niet voortbouwen op verstoringen).
3	Behoud van de doorsnedeprofielen (=breedte van de straat in relatie tot de hoogte van de bebouwing, diepte & type van de overgang gebouw-openbare ruimte) van de verschillende openbare ruimten in dit gebied, inclusief de locatiespecifieke profielen binnen dezelfde openbare ruimten. Aansluiten met nieuwbouw bij deze (locatiespecifieke) profielen. Bij nieuwbouw ter plaatse van naoorlogse verstoorde doorsnedeprofielen: herstel van de historische profielen (niet voortbouwen op verstoringen).
4	Bij (vervangende) nieuwbouw: aansluiten bij de historische perceelsmaatvoeringen die in de buurt voorkomen.
	Binnenterreinen en aan- en uitbouwen
5	Achtertuinen en –erven zo min mogelijk bebouwen (max 30% bebouwen); geen nieuwe semi-openbare of openbare binnenterreinen. Bij voorkeur ook geen parkeren op achtererf; indien toch noodzakelijk dan inbedden in een groen ontwerp.
6	Bij (vervangende) nieuwbouw of verbouw: geen hoofdontsluitingen van het gebouw aan de achterzijde, behalve ten behoeve van wonen boven winkels.
7	Bij niet volledig gesloten bouwblokken (tussenruimten tussen panden): geen of zeer ingekaderde mogelijkheden tot bebouwing buiten die van het vergunningsvrije bouwen. Eventuele scheidingsconstructies terugleggen achter de voorgevelrooilijn. Deze vormgeven in overeenstemming met de architectuur van het hoofdvolume.
8	Bij verkoop van appartementen binnen grotere woongebouwen en architectuureenheden: stimuleren dat aan- en uitbouwen en bijgebouwen privaatrechtelijk gereguleerd worden en de maatvoeringen en vormgeving zorgvuldig worden afgestemd op de ruimtelijke kwaliteiten van de achtergebieden.
9	Geen aan- uit- of bijgebouwen aan de voorzijde, behalve ten behoeve van erkers met een beperkte afmeting.
	OPENBARE RUIMTE + OVERGANGSGEBIEDEN
	Inrichting openbare ruimte(incl. inrichtingsprofiel)
10	Herinrichting van de openbare ruimte op basis van cultuurhistorisch onderzoek naar de ruimtelijke karakteristieken. Dit geldt voor de inrichting van straten, pleinen, plantsoenen, parken en kades.
	Erfafscheidingen
11	Erfafscheidingen grenzend aan de openbare ruimte: aansluiten bij de vormgeving en kleurstelling van erfafscheidingen uit de totstandkomingsperiode van de bebouwing in de buurt.
12	Nastreven van eenduidige erfafscheidingen voor architectuureenheden, op grond van één ontwerp.
13	Hoogte erfafscheidingen grenzend aan de openbare ruimte: maximaal 1 meter.
14	Openbare plantsoenen niet bebouwen.
	Voorerven
15	Niet parkeren op het voorerf.

Deze aanbevelingen zijn in overleg met de Gemeente Meppel tot stand gekomen.

	BEBOUWING/ARCHITECTUUR
	Bestaande bouw
16	Behoud en herstel van de bebouwing en de kenmerkende architectonische kwaliteiten van de bebouwing in deze buurt. Ondergeschikte delen: Verwantschap (aansluiting) zoeken met de kenmerkende historische kwaliteiten;
17	Behoud en herstel van de doorsnedeprofielen van de bebouwing (hoogte, nok- en goothoogte, kapvorm en - helling). Ondergeschikte delen: Verwantschap (aansluiting) zoeken met de kenmerkende historische kwaliteiten, regelen in de welstandsnota;
18	Bij architectuureenheden: geen aanpassingen van de architectuur die de woningen/appartementen individualiseren, regelen in de welstandsnota.
19	Ingrepen in het dakvlak dienen in overeenstemming te zijn met de oorspronkelijke architectonische uitgangspunten van het gebouw (dakkappellen, dakramen, schoorstenen).
20	Maatvoering en vormgeving dakkapellen op voor- en zijdakvlakken: regelen in welstandsnota en afstemmen op architectuur(eenheid).
	Nieuwbouw
21	Bij (vervangende) nieuwbouw: geen gestapelde appartementen, tenzij vormgegeven in de gebouwtypologieën die cultuurhistorisch kenmerkend zijn voor de buurt. Begane grondwoningen in appartementgebouwen afzonderlijk ontsluiten vanaf de straat
22	(Hoofd)Entrees aan voorzijde.
23	Bij (vervangende) nieuwbouw: nok- en goothoogte afstemmen op de historische nok- en goothoogte van het straatprofiel waar in gebouwd wordt.
24	Bij (vervangende) nieuwbouw: alle gebouwen afdekken met een kap, waarvan de kaphelling en het kaptype in overeenstemming is met wat cultuurhistorisch dominant is in deze buurt.
25	Nieuwe architectuur ontwerpen in sterke samenhang met de omgeving. Wanneer er sprake is van een bijzondere stedelijke ruimte, de nieuwe ontwikkeling een bijzondere, stedelijke functie betreft, of de locatie een afwijkende geschiedenis heeft, is een meer eigenzinnige architectuur mogelijk.
	INSTRUMENTEN
26	Herinventarisatie van het gebied in relatie tot karakteristieke en monumentale panden en eventueel aanwijzing van gemeentelijke monumenten, om sloop van niet-monumenten en verbouwingen van gevels en kappen te kunnen reguleren.
27	Opstellen van een conserverend bestemmingsplan voor deze gebieden. Aanduiding ´Cultuurhistorisch gebied - Topklasse en Hoog´ in het bestemmingsplan opnemen. Onderzoeken van opname van de aanduiding ´Gevellijn´ voor specifieke gebieden waar de gevelrooilijn cultuurhistorisch van belang is.
28	Aanpassen welstandsnota op de gebiedsbeschrijvingen en de aanbevelingen van deze cultuurhistorische verkenning.
29	N.v.t.
30	Geen toepassing geven aan de planologische mogelijkheden voor afwijking van het bestemmingsplan uit de BOR, bijlage II, artikel 4. (=kruimelgevallen), tenzij de cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke kwaliteit worden gerespecteerd.
31	Beleidsregels opstellen voor toepassing van afwijkingen van het bestemmingsplan op grond van de Wabo, art. 2.12, lid 1, sub a, onder 1˚ (binnenplanse afwijking), waarbij cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied gerespecteerd worden.
32	Gebieden van hoge cultuurhistorische waarde:Bijzonder of Hoog welstandsregime. Een set nauwkeurige gebiedscriteria in de welstandsnota opnemen.
33	Beleidsregels vaststellen voor projectbesluiten (richtlijnen ruimtelijke onderbouwing). De richtlijnen ruimtelijke onderbouwing geven gespecificeerd de cultuurhistorische aspecten aan die in een ruimtelijke onderbouwing dienen te worden meegenomen. Deze cultuurhistorische aspecten bevinden zich in ieder geval op de schaalniveaus archeologie, stedenbouw, openbare ruimte, bebouwing en architectuur.

Deze aanbevelingen zijn in overleg met de Gemeente Meppel tot stand gekomen.

Gebied hoge kwaliteit: Aanbevelingen specifiek

Algemene aanbevelingen gebieden hoge kwaliteit

Voor de algemene aanbevelingen, zie het schema op de voorgaande bladzijden.

Aanbevelingen gebieden hoge kwaliteit, per gebied

n.b.
Het nummer vóór de onderstaande aanbeveling is het nummer van de algemene aanbeveling waar deze specifieke aanbeveling een aanvulling op, of een vervanging van is.

Voorstraat / Woldstraat
1 [vervangend] Borneohof: bij herontwikkeling van dit gebied meer aansluiting zoeken bij cultuurhistorische achtergronden van deze buurt
10 [aanvullend] Woldstraat: Op termijn onderzoeken van een mogelijke verbijzondering van de openbare inrichting van de Woldstraat tussen Javastraat - Vledderstraat/Noteboomstraat, waardoor deze ruimte, in aansluiting op het historische centrum de herinnering aan het hier ooit aanwezige marktveld oproept.
11/12 [aanvullend] Woldstraat: een stimuleringsbeleid voeren voor de introductie van samenhangende invulling van erfscheidingen op het voorerf (Twaalf Apostelen e.d.)
21 [vervangend] Woldstraat: gestapelde appartementen zijn mogelijk, mits met kleine korrel en hooguit twee lagen plus kap. Begane grondwoningen in appartementgebouwen afzonderlijk ontsluiten vanaf de straat.
25 [aanvullend] Woldstraat: topgevels maken onderdeel uit van het ontwerp; Voorstraat/Lombokstraat: vervangende nieuwbouw uitvoeren met individuele topgevels.

Koninginnebuurt
1 [aanvullend] Instandhouden asymetrische opbouw Catharinastraat.
10 [aanvullend] Dichtheid van bomen meer afstemmen op de historische situatie.
11 [aanvullend] Herstellen van de hekwerken voor de bijzondere gebouwen aan de Catharinastraat.
25 [aanvullend] Vervangende woningbouw uitvoeren met individuele topgevels. Geen gevelrepetitie over langere wanden.
26 [aanvullend] Inventarisatie van historische garages in de Koninginnebuurt is gewenst en deze eventueel plaatsen op gemeentelijke monumentenlijst.

Weerdstraat e.o.
1 [aanvullend] Behoud zichtlijnen op de molen en de toren van de Grote Kerk vanuit de Barend Schuurmanstraat
4 [aanvullend] Behoud individuele en kleinschalige karakter van de bebouwing langs de Harm Smeengekade
10 [aanvullend] Weerdstraat: Dichtheid van bomen meer afstemmen op de historische situatie
10 [aanvullend] Lantaarnpalen: deze meer in overeenstemming met de cultuurhistorische karakteristieken van de buurt
16 [aanvullend] Barend Schuurmanstraat: stimuleren van herstel historische detaillering van kozijnen, deuren, daklijsten.
16 [aanvullend] Oude Boazstraat: restauratieve aanpak van de Oude Boazstraat is gewenst.
25 [aanvullend] (Vervangende) nieuwbouw aan de Weerdstraat en Weerddwarsstraat: uitvoeren met individuele topgevels. Geen gevelrepetitie over langere wanden.

Oude Indische buurt
1 [aanvullend] Op termijn reparatie van de achterkanten en 'koppen' van de bebouwing ter plaatse van de in een latere periode geintroduceerde parkeergebieden; in de wijk reeds aanwezige originele tuinmuren gebruiken als inspiratie.
1 [aanvullend] Beter afleesbaar maken van de oorspronkelijke entree van de buurt ter plaatse van het kruispunt Burgemeester Knopperslaan – Ceintuurbaan.
10 [aanvullend] Lantaarnpalen: deze meer in overeenstemming met de cultuurhistorische karakteristieken van de buurt.
16 [aanvullend] Detaillering van deze architectuur behouden of met respect voor de architectuur regelen in de welstandsnota.

Indische buurt west
4 [aanvullend] Soembastraat: bij (vervangende) nieuwbouw: aansluiten bij de historische perceelsmaatvoeringen die in de buurt voorkomen.
10 [aanvullend] Herinrichten van het plantsoen Ambonstraat, zodat er meer transparantie ontstaat en de diverse inrichtingselementen (o.a. hekken) of toegevoegde elementen (o.a. elektrahuisjes) wat betreft locatie en uitstraling meer passen bij een buurtplantsoen uit de jaren '30.
16 [aanvullend] Beleid ontwikkelen om de detaillering van deze architectuur te behouden of met respect voor de architectuur te vervangen.

Prinses Beatrixplantsoen
Geen aanvullende / vervangende aanbevelingen.

Jeruzalembuurt
1-4, 21 [aanvullend] Bij (vervangende) nieuwbouw: bouwen in de 'footprint' van de huidige bebouwing
11 [aanvullend] Handhavingsbeleid ten aanzien van erfafscheidingen aanscherpen in combinatie met voorlichting over gebiedseigen schuttingen en erfafscheidingen.
13 [vervangend] Hoogte erfafscheidingen grenzend aan het openbaar gebied: maximaal 1 meter indien als groene haag uitgevoerd, maximaal 0,50 meter indien als transparant hekwerk (hout,metaal) uitgevoerd. Houten schuttingen niet toestaan. Dit realiseren in samenwerking met de woningcorporatie.

Gebied middenkwaliteit: Aanbevelingen algemeen

	STEDENBOUW
	Stedenbouwkundige hoofdopzet
1	Behoud stedenbouwkundige hoofdopzet van de buurt (= stratenpatroon, ruimtelijke opbouw bouwblokken, verhouding bebouwd-onbebouwd, ontsluiting buurt, ontsluitingsprincipes bebouwing en ontsluitingsprincipes achtergebieden, groene ruimten en plantsoenen).
2	Behoud locatiespecifieke rooilijnen. Met nieuwbouw aansluiten op de rooilijnen.
3	Behoud van de doorsnedeprofielen (=breedte van de straat in relatie tot de hoogte van de bebouwing, diepte & type van de overgang gebouw-openbare ruimte) van de verschillende openbare ruimten in dit gebied. Aansluiten met nieuwbouw bij deze profielen. 4 Aansluiten bij de basisprincipes van de parcellering in de buurt.
4	Bij (vervangende) nieuwbouw: aansluiten bij de historische perceelsmaatvoeringen die in de buurt voorkomen.
	Binnenterreinen en aan- en uitbouwen
5	Achtertuinen en - erven voor minstens 50% open houden. Geen nieuwe semi-openbare of openbare binnenterreinen. Bij voorkeur ook geen parkeren op achtererf; indien toch noodzakelijk dan inbedden in een groen ontwerp.
6	Bij (vervangende) nieuwbouw of verbouw: geen hoofdontsluitingen van het gebouw aan de achterzijde, behalve ten behoeve van wonen boven winkels.
7	Bij niet volledig gesloten bouwblokken (tussenruimten tussen panden): geen of zeer ingekaderde mogelijkheden tot bebouwing buiten die van het vergunningsvrije bouwen. Eventuele scheidingsconstructies terugleggen achter de voorgevelrooilijn. Deze vormgeven in overeenstemming met de architectuur van het hoofdvolume.
8	Stimulering tbv het privaatrechtelijk reguleren van aan- en uitbouwen en bijgebouwen op de achtererven bij verkoop van appartementen binnen grotere woongebouwen en architectuureenheden.
9	Geen aan- uit- of bijgebouwen aan de voorzijde, behalve ten behoeve van erkers met een beperkte afmeting.
	OPENBARE RUIMTE + OVERGANGSGEBIEDEN
	Inrichting openbare ruimte(incl. inrichtingsprofiel)
10	Herinrichting openbare ruimte op basis van cultuurhistorisch onderzoek.
	Erfafscheidingen
11	Erfafscheidingen grenzend aan de openbare ruimte: In harmonie met de basisprincipes van de architectuur.
12	Nastreven van eenduidige erfafscheidingen voor als cultuurhistorisch waardevol aangemerkte architectuureenheden, op grond van één ontwerp. Hierover afspraken maken met woningcorporaties of VVE's.
13	Hoogte erfafscheidingen grenzend aan de openbare ruimte: maximaal 1 meter.
14	Openbare plantsoenen niet bebouwen, tenzij met kleine, het plantsoen of park ten dienste staande gebouwen.
	Voorerven
15	Bij voorkeur niet parkeren op het voorerf.

Deze aanbevelingen zijn in overleg met de Gemeente Meppel tot stand gekomen.

	BEBOUWING/ARCHITECTUUR
	Bestaande bouw
16	Nastreven van behoud van de bebouwing en de kenmerkende architectonische kwaliteiten van de bebouwing in de buurten van deze categorie. Ondergeschikte delen: Verwantschap (aansluiting of reactie) zoeken met de kenmerkende historische kwaliteiten;
17	Behoud van de doorsnedeprofielen van de bebouwing (hoogte, nok- en goothoogte, kapvorm en - helling). Ondergeschikte delen: Verwantschap (aansluiting of reactie) zoeken met de kenmerkende historische kwaliteiten; regelen in de welstandsnota
18	Bij als cultuurhistorisch waardevol aangemerkte architectuureenheden (rijks-, gemeentelijke- en provinciale monumenten en karakteristieke panden): geen aanpassingen van de architectuur die de woningen/appartementen individualiseren; regelen in de welstandsnota.
19	Ingrepen in het dakvlak dienen in overeenstemming te zijn met de oorspronkelijke architectonische uitgangspunten van het gebouw (dakkapellen, dakramen, schoorstenen).
20	Maatvoering en vormgeving dakkapellen op voor- en zijdakvlakken: regelen in welstandsnota en afstemmen op architectuur(eenheid).
	Nieuwbouw
21	Bij (vervangende) nieuwbouw :geen gestapelde appartementen, tenzij vormgegeven in de gebouwtypologieën die cultuurhistorisch kenmerkend zijn voor de buurt. Begane grondwoningen in appartementgebouwen afzonderlijk ontsluiten vanaf de straat
22	(Hoofd)Entrees aan voorzijde.
23	Bij (vervangende) nieuwbouw: nok- en goothoogte afstemmen op de historische nok- en goothoogte van het straatprofiel waar in gebouwd wordt.
24	Bij (vervangende) nieuwbouw: alle gebouwen afdekken met een kap.
25	Nieuwe architectuur ontwerpen met respect en/of verwantschap (aansluiten of reactie) voor de kenmerkende architectonische historische kwaliteiten in deze buurt.
	INSTRUMENTEN
26	Herinventarisatie van het gebied in relatie tot karakteristieke en monumentale panden en eventueel aanwijzing van gemeentelijke monumenten, om sloop van niet-monumenten en verbouwingen van gevels en kappen te kunnen reguleren.
27	Opstellen van een regulier bestemmingsplan voor deze gebieden.
28	Aanpassen welstandsnota op de gebiedsbeschrijvingen en de aanbevelingen van deze cultuurhistorische verkenning.
29	N.v.t.
30	Beleidsregels opstellen voor de verschillende categorieën omgevingsvergunningaanvragen van de BOR, bijlage II, artikel 4, waarbij de cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied worden gerespecteerd.
31	Beleidsregels opstellen voor toepassing van afwijkingen van het bestemmingsplan op grond van de Wabo, art. 2.12, lid 1, sub a, onder 1° (binnenplanse afwijking), waarbij cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied gerespecteerd worden.
32	Regulier welstandsregime. Attentie voor vermelding van specifieke beeldbepalende ensembles of objecten in de welstandsnota.
33	Beleidsregels vaststellen voor projectbesluiten (richtlijnen ruimtelijke onderbouwing). De richtlijnen ruimtelijke onderbouwing geven gespecificeerd de cultuurhistorische aspecten aan die in een ruimtelijke onderbouwing dienen te worden meegenomen. Deze cultuurhistorische aspecten bevinden zich in ieder geval op de schaalniveaus archeologie, stedenbouw, openbare ruimte, bebouwing en architectuur.

Deze aanbevelingen zijn in overleg met de Gemeente Meppel tot stand gekomen.

Gebied middenkwaliteit: Aanbevelingen specifiek

Algemene aanbevelingen gebieden middenkwaliteit

Voor de algemene aanbevelingen, zie het schema op de voorgaande bladzijden.

Aanbevelingen gebieden middenkwaliteit, per gebied

n.b.
Het nummer vóór de onderstaande aanbeveling is het nummer van de algemene aanbeveling waar deze specifieke aanbeveling een aanvulling op, of een vervanging van is.

Schuttevaerstraat / Concordiastraat
10 [aanvullend] Heraanleg groenstructuur rondom de Schuttevaerhaven die de relatie van kades met water ondersteunen.

Commissaris De Vos van Steenwijklaan
2 [aanvullend] Bij nieuwbouw ter plaatse van naoorlogse verstoorde rooilijnen (oostzijde): herstel van de historische rooilijnen (niet voortbouwen op verstoringen). Westkant is gaaf/leidend.

Zeeheldenbuurt Oost
16 [aanvullend] Beleid ontwikkelen om de detaillering van deze architectuur te behouden of met respect voor de architectuur te vervangen.

Gebied basiskwaliteit: Aanbevelingen algemeen

	STEDENBOUW
	Stedenbouwkundige hoofdopzet
1	Transformatie van de stedenbouwkundige hoofdopzet is mogelijk. Hierbij rekening houden met cultuurhistorische waarden en geschiedenis van de locaties.
2	Transformatie van de rooilijnen is mogelijk. Hierbij rekening houden met cultuurhistorische waarden en geschiedenis van de locaties.
3	Transformatie van de doorsnedeprofielen is mogelijk. Hierbij rekening houden met cultuurhistorische waarden en geschiedenis van de locaties.
4	Transformatie van de parcellering is mogelijk. Hierbij rekening houden met cultuurhistorische waarden en geschiedenis van de locaties.
	Binnenterreinen en aan- en uitbouwen
5	Achtertuinen en - erven voor minstens 50% open houden. Geen nieuwe semi-openbare of openbare binnenterreinen. Bij voorkeur ook geen parkeren op achtererf.
6	Bij (vervangende) nieuwbouw of verbouw: geen hoofdontsluitingen van het gebouw aan de achterzijde, behalve ten behoeve van wonen boven winkels.
7	Bij niet volledig gesloten bouwblokken (tussenruimten tussen panden): geen of zeer ingekaderde mogelijkheden tot bebouwing buiten die van het vergunningsvrije bouwen. Eventuele scheidingsconstructies terugleggen achter de voorgevelrooilijn. Deze vormgeven in overeenstemming met de architectuur van het hoofdvolume.
8	Stimulering tbv het privaatrechtelijk reguleren van aan- en uitbouwen en bijgebouwen op de achtererven bij verkoop van appartementen binnen grotere woongebouwen en architectuureenheden.
9	Geen aan- uit- of bijgebouwen aan de voorzijde, behalve ten behoeve van erkers met een beperkte afmeting.
	OPENBARE RUIMTE + OVERGANGSGEBIEDEN
	Inrichting openbare ruimte(incl. inrichtingsprofiel)
10	Herinrichting openbare ruimte op basis van cultuurhistorisch onderzoek.
	Erfafscheidingen
11	Erfafscheidingen grenzend aan de openbare ruimte: In harmonie met de basisprincipes van de architectuur.
12	Nastreven van eenduidige erfafscheidingen.
13	Hoogte erfafscheidingen grenzend aan de openbare ruimte: maximaal 1 meter.
14	Openbare plantsoenen niet bebouwen, tenzij met kleine, het plantsoen of park ten dienste staande gebouwen.
	Voorerven
15	Bij voorkeur niet parkeren op het voorerf.

Deze aanbevelingen zijn in overleg met de Gemeente Meppel tot stand gekomen.

	BEBOUWING/ARCHITECTUUR
	Bestaande bouw
16	Nastreven van behoud van de bebouwing en de kenmerkende architectonische kwaliteiten van de bebouwing in de buurten van deze categorie. Ondergeschikte delen: Verwantschap (aansluiting of reactie) zoeken met de kenmerkende historische kwaliteiten;
17	Behoud van de doorsnedeprofielen van de bebouwing (hoogte, nok- en goothoogte, kapvorm en - helling). Ondergeschikte delen: Verwantschap (aansluiting of reactie) zoeken met de kenmerkende historische kwaliteiten; regelen in de welstandsnota.
18	N.v.t.
19	Ingrepen in het dakvlak in overeenstemming met de oorspronkelijke architectonische uitgangspunten van het gebouw.
20	Maatvoering en vormgeving dakkapellen op voor- en zijdakvlakken: regelen in welstandsnota en afstemmen op architectuur(eenheid).
	Nieuwbouw
21	Bij (vervangende) nieuwbouw :geen gestapelde appartementen.
22	(Hoofd)Entrees aan voorzijde.
23	Bij (vervangende) nieuwbouw: nok- en goothoogte afstemmen op de historische nok- en goothoogte van het straatprofiel waar in gebouwd wordt.
24	Bij (vervangende) nieuwbouw: alle gebouwen afdekken met een kap.
25	Nieuwe architectuur ontwerpen met respect en/of verwantschap (aansluiten of reactie) voor de kenmerkende architectonische historische kwaliteiten in deze buurt.
	INSTRUMENTEN
26	Herinventarisatie van het gebied in relatie tot karakteristieke en monumentale panden.
27	Opstellen van een regulier bestemmingsplan voor deze gebieden.
28	Aanpassen welstandsnota op de gebiedsbeschrijvingen en de aanbevelingen van deze cultuurhistorische verkenning.
29	N.v.t.
30	Beleidsregels opstellen voor de verschillende categorieën omgevingsvergunningaanvragen van de BOR, bijlage II, artikel 4, waarbij de cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied worden gerespecteerd.
31	Beleidsregels opstellen voor toepassing van afwijkingen van het bestemmingsplan op grond van de Wabo, art. 2.12, lid 1, sub a, onder 1° (binnenplanse afwijking), waarbij cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied gerespecteerd worden.
32	Regulier welstandsregime. Attentie voor vermelding van specifieke beeldbepalende ensembles of objecten in de welstandsnota.
33	Beleidsregels vaststellen voor projectbesluiten (richtlijnen ruimtelijke onderbouwing). De richtlijnen ruimtelijke onderbouwing geven gespecificeerd de cultuurhistorische aspecten aan die in een ruimtelijke onderbouwing dienen te worden meegenomen. Deze cultuurhistorische aspecten bevinden zich in ieder geval op de schaalniveaus archeologie, stedenbouw, openbare ruimte, bebouwing en architectuur.

Deze aanbevelingen zijn in overleg met de Gemeente Meppel tot stand gekomen.

Gebied basiskwaliteit: Aanbevelingen specifiek

Algemene aanbevelingen gebieden basiskwaliteit

Voor de algemene aanbevelingen, zie het schema op de voorgaande bladzijde.

Aanbevelingen gebieden basiskwaliteit, per gebied

n.b.
Het nummer vóór de onderstaande aanbeveling is het nummer van de algemene aanbeveling waar deze specifieke aanbeveling een aanvulling op, of een vervanging van is.

Vledder
Geen aanvullende / vervangende aanbevelingen

Burg. Mackaystraat
Geen aanvullende / vervangende aanbevelingen

’t Meugien
Geen aanvullende / vervangende aanbevelingen

Rechteren
1 [aanvullend] Villa Rechteren op termijn stedenbouwkundig en wat betreft openbare inrichting als entree laten functioneren van het woonbuurtje Rechteren, waar de villa van oorsprong ook toe behoorde.
26 [aanvullend] De cultuurhistorische betekenis van de locatie benadrukken door informatiebord c.q. kunstwerk die de geschiedenis van de locatie weergeeft.